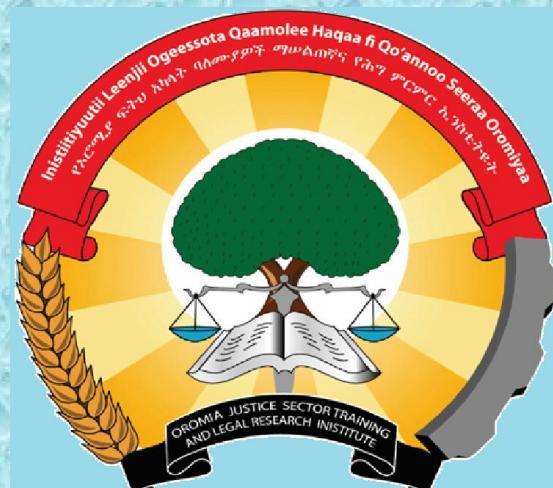


# INSTITIUTIYUTII LEENJII OGEESSOTA QAAMOLEE HAQAA FI QO'ANNOO SEERAADH OROMIYAA



**Yakkoota Namaan Daldaluu Fi Godaantota Seeraan Ala  
Daangaa Ceesisuu Ittisu fi To'achuu (Labsii 909/2007)**

**Moojulii Leenjii Hojii Irraa Yeroo**

**Gabaabaa:-**

**Qopheessitoonni:-**

1. Nooh Taakkala
2. Abdi Asaffa

**Gulaaltonni:-**

1. Obbo Alamaayyoo Massala
2. Obbo Abdii Gurmeessa
3. Obbo Xilaahun Mangistuu

**Amajji 2007**

<u><b>Qabiyee</b></u>	<u><b>Fuula</b></u>
<b>Seensa waliigalaa.....</b>	<b>i</b>
<b>Boqonnaa Tokko.....</b>	<b>1</b>
<b>Namaan Daldaluu fi Godaantota Seeraan Ala Daangaa Ceesisuu.....</b>	<b>1</b>
<b>Seensa.....</b>	<b>1</b>
<b>1.1. Hiikkaa fi Maalummaa.....</b>	<b>2</b>
<b>1.2. Sababoota Godaantota Seeraan Ala Daangaa Ceesisuu fi Namaan Daldaluu.....</b>	<b>10</b>
<b>1.3. Miidhawwan Godaantota Seeraan Ala Daangaa Ceesisuu fi Namaan Daldaluu Hordofsiisu.....</b>	<b>15</b>
<b>1.3.1.Miidhaa Gama Itti Fayyadama Humna Godaantotaatiin.....</b>	<b>16</b>
<b>1.3.2. Miidhaa Qaamaa fi Xiinsammuu.....</b>	<b>17</b>
<b>1.3.3. Miidhaa Bilisummaa Saalquunnamtii.....</b>	<b>18</b>
<b>1.3.4. Miidhaa Loogiif Saaxilamuu.....</b>	<b>18</b>
<b>1.4.Haguuggii Seera Idil-addunyaa.....</b>	<b>19</b>
<b>1.4.1. Koonvenshiniidila Addunyaa.....</b>	<b>19</b>
<b>1.4.2.Waliigalteewwan Ardii Afrikaa.....</b>	<b>21</b>
<b>1.4.3.Waliigalteewwan Gam-lamee.....</b>	<b>21</b>
<b>1.5.Haguuggii Seera Itoophiyaa.....</b>	<b>22</b>
<b>1.5.1.Heera Mootummaa RDFI.....</b>	<b>22</b>
<b>1.5.2.Seera Yakkaa Bara 1996 Bahe.....</b>	<b>22</b>
<b>1.5.3. Labsii Lakk.909/2007.....</b>	<b>23</b>
<b>Boqonnaa Lama.....</b>	<b>27</b>

<b>Yakkoota Namaan Daldaluu fi Seeraan Ala Daangaa Ceesisuu Labsii 909/2007 Jalatti</b>	
<b>Haammatamanii Jiran.....</b>	<b>27</b>
<b>2.Yakka Namaan Daldaluu fi Seeraan Ala Godaantota Daangaa Ceesisuu.....</b>	<b>28</b>
<b>2.1.Yakka Namaan Daldaluu.....</b>	<b>28</b>
<b>2.1.1. Gocha Raawwatame (Material or Physical Element of The Crime).....</b>	<b>33</b>
<b>2.1.2.Kutaa Yaada Sammuu (Mens rea).....</b>	<b>35</b>
<b>2.2. Gargaaruu fi Haala Mijeessuu.....</b>	<b>46</b>
<b>2.3.Godaantota Seeraan Ala Daangaa Ceesisuu.....</b>	<b>47</b>
<b>2.4.Gabaasuu fi Deeggarsa Gochuu.....</b>	<b>56</b>
<b>2.4.1.Gabaasuu Dhabuu.....</b>	<b>56</b>
<b>2.4.2.Karaa Seeraan Alaatiin Godaantonni Akka Biyya Keessa Seenan Ykn Biyya Keessa Turan Gargaaruu.....</b>	<b>59</b>
<b>2.4.3.Seeraan Ala Namni Biyya Keessa Akka Turu Gargaaruu.....</b>	<b>60</b>
<b>2.5.Sanadoota Sobaa Qopheessuu.....</b>	<b>62</b>
<b>2.6.Ragaa Mancaasuu fi Naqaashiitti Gufuu Ta'uu.....</b>	<b>64</b>
<b>2.7.Yakkaa fi Yakkamaa Dhoksuu.....</b>	<b>65</b>
<b>2.8.Itti Gaafatamummaa Yakkaa Nama Seeraan Beekamtii Kennameef.....</b>	<b>67</b>
<b>Boqonnaa Sadii.....</b>	<b>73</b>
<b>Qorannaa fi Himanna Yakkoota Godaansa Seeraan Alaa.....</b>	<b>73</b>
<b>Seensa.....</b>	<b>73</b>
<b>3.1.Aangoo Poolisii.....</b>	<b>74</b>
<b>3.1.1.Yakka Godaansa Seeraan Alaa Ittisu.....</b>	<b>76</b>
<b>3.1.2.Eeruu Fudhuu.....</b>	<b>77</b>
<b>3.1.3.Sakkata'u.....</b>	<b>78</b>
<b>3.1.4.Qabuu fi Hidhuu.....</b>	<b>78</b>
<b>3.2.Aangoo Abbaa Alangaa.....</b>	<b>80</b>
<b>3.2.1.Gama Hubanno Uummuun.....</b>	<b>81</b>
<b>3.2.2.Gama Qorachuun.....</b>	<b>82</b>
<b>3.2.3.Gama Himachuun.....</b>	<b>82</b>
<b>3.3.Aangoo Mana Murtii.....</b>	<b>84</b>
<b>3.3.1.Qorannaa Keessatti.....</b>	<b>85</b>

<b>3.3.2.Dhagaha Irratti.....</b>	<b>87</b>
<b>3.3.3.Madaallii Ragaa Irratti.....</b>	<b>87</b>
<b>Boqonnaa Afur.....</b>	<b>93</b>
<b>Adabbii Yakkoota Namaan Daldaluu fi Godaantota Seeraan Ala Daangaa Ceesisuu...93</b>	
<b>Seensa.....</b>	<b>93</b>
<b>4.1.Sababoota Adabbii Cimsan.....</b>	<b>94</b>
<b>4.2.Adabbii Hidhaa.....</b>	<b>94</b>
<b>4.3.Adabbii Maallaqaa.....</b>	<b>95</b>
<b>4.4.Adabbii Dabalataa fi Tarkaanfiwwan Biroo.....</b>	<b>98</b>
<b>Madda Wabii.....</b>	

## **Seensa Waliigalaa**

Dhimmoota ho'aa yeroo ammaa kana addunyaa irratti gaaffii fi muddama guddaa uumaa jiran keessaa tokko godaansa seeraan alaa wajjin kan wal qabatu yakka namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuudha. Waliigalteewwan idil addunyaa dhimma namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu irratti biyya keenyaa fi biyyoota birooo wajjin mallatteeffamanakkuma jiranitti ta'anii, Heerri biyya keenyaa fi Seerri yakcaa bara 1996 bahe ifatti gochaakkanaa dhorkee otoo jiruu, yakki namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu ittuma fufee jira.

Seeronni yakkoota kana ilaachisee hojii irra jiranis sababa bal'innaa fi walxaxinsa yakkichaa irraa kan ka'e haguuggii seeraa gahaa ta'e waan hin qabneef, akkasumas, adabbii madaalawaa fi barsiisuu danda'u kenuun barbaachisaa waan ta'eef Labsichi akka seera addaa tti bahee jira.

Keessumaayyuu, rakkoon gama yakkoota namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu daa'immanii fi dubartoota irratti qabu gar-malee ol ka'ee mul'achuu isaa irraa kan ka'e, mirgi dhala namaa keessattuu kan daa'immanii fi dubartootaa akka malee miidhamuu, fi namoonni tajaajila hin barbadamneef akka oolan gochuun yeroodhaa gara yerootti hidda gadi fageeffachaa waan dhufeef tattaaffii mootummaan gama hawaasummaa fi dinadgeetiin gochaa jirutti dabalee dhimma kana haguuggii seeraa gahaa ta'een bulchuu akka qabu seensa (preamble) Labsii Lakk.909/2007 bahe irraa hubachuun ni dand'ama.

Akkasumas, namoota yakka namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu tiin miidhamaniif umurii, saalaa fi fedhii addaa isaanii irratti hundaa'uudhaan eegumsa, kunuunsaa fi deebisanii ijaaruun barbaachisaa akka ta'e Labsichi seensa isaa keessatti tumeera.

Itti dabalees, bu'uura Heera Mootummaa Rippabiliika Dimookiraatawaa Federaalawaa Itoophiyaa keewwata 18 fi waliigalteewwan idil addunyaa fi pirotokoloota biyyi keenya namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu ilaachisee mallatteessitee labsii lakkofsa 526/1999 tiin mana maree bakka bu'oota uummataan raggaasifte wajjin kan wal simu seerri barbaachisaa waan ta'eef Labsiin kun bahe.

Labsichi tumaalee fi mata duree garaa garaa keessatti hiikkaa jechootaa fi gaalee adda addaa, yakkoota namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu fi adabbii isaanii,

keessumaayyuu, daa'immanii fi dubartoota irratti yakkoota raawwataman, gargaaruu fi haala mijeessuu, yakkoota waraqaa eenyummaa fi sanadoota deemsaa waliin wal qabatee raawwataman, yakkoota ragaa irratti raawwataman, yakkicha saaxiluu dhabuu fi shakkamaa dhoksuu ilaalchisee yakka raawwatamu, itti gaafatamummaa yakkaa nama seeraan beekamtii argatee irratti bal'inaan kaa'eera.

Itti dabalees, yakkoota namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu ittisuu, qorachuu, himachuu, murteessuu fi haala funaansa ragaa, eegumsa ragaalee, dirqama gabaasuu nama hundumaa, aangoo mana murtii, eegumsa, deebisanii ijaaruu fi beenyaa miidhamtootaaf, kaayyoo labsichaa galamaan gahuuf dhaabbata Fandii (Fund) hundeessuu, deeggarsa qooda fudhatootaa (stakeholder's cooperation), itti gaafatamummaa Ministeera Haqaa, Ministeera Dhimma Alaa, deeggarsa idil addunyaa, fi kkf labsichi kaa'ee jira.

Haa ta'u malee, Labsiin kun kan bahe yeroo dhiyoo as ta'uu irraa kan ka'e hubannoongeessonni qaamolee haqaa fi uummanni Labsii kana irratti qabu hagas mara kan cime hin fakkaatu. Kaayyoon moojulii mata duree kana irratti barrefffamuus labsii kana irratti hubannoo umuudhaan yakkoota namaan daladaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu ittisuu, qorachuu, himachuu fi murteessuu dha.

Moojulichi boqonnaa afur akka qabaatu taasisfameera. Haaluma kanaan, boqonnaa 1<sup>ffaa</sup> keessatti namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu haala waliigalaan ni dhiyaata. Maalummaa, hiika, qabiyyee isaa fi haguuggiin seeraa ni gabaabinaan ni ibsama. Boqonnaa 2<sup>ffaa</sup> keessatti, labsii lakk.909/2007 keessatti namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu haala waliigalaan ni dhiyaata. Boqonnaa 3<sup>faa</sup>n yakkoota namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu ittisuu, qorachuu fi adeemsalee birooo qabatee dhiyaata. Boqonnaa 4<sup>ffaa</sup>n Adabbi Yakkoota Namaan Daldaluu fi Godaantota Seeraan Ala Daangaa Cesisuu irratti xiyyeffata.

### **Xumura Leenjii Kana Irratti Leenjiifamtootni:**

- ✓ Hiika Namaan Daldaluufi Godaantota Seeraan Alaa Daangaa Cesisuu irratti hubannoo gahaa ni argatu.
- ✓ Ulaagaalee gochaa godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu fi namaan daldaluu yakka taasisuu dandaa'an irratti hubannoo qaban gahaa ni argatu.

- ✓ Garaagarummaa fi walfakkeenyummaa yakka namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu qaban irratti hubannoo gahaa ni argatu.
- ✓ Eegumsaa fi kunuunsa miidhamtoota gocha kanneenif taasifamuu qabu irratti hubannoo qaban ni cimsatu.
- ✓ Adeemsa qorannoo, himannoo fi murtii kennuu yakkoota kanaa irratti hubannoo bu'uura labsii kanaatiin ni argatu.
- ✓ Sadarkaa mirkaneessa ragaa yakkoota kanaa irratti qaban ni cimsatu.
- ✓ Adabbii murteessuu yakkoota kanaa irratii hubanno gahaa ni argatu.

## **Boqonnaa Tokko**

### **Namaan Daldaluu fi Godaantota Seeraan Ala Daangaa Ceesisuu**

#### **Seensa**

Seenaa Godaansa seeraan alaa waliin wal qabatee barreeffamoonni adda addaa jalqaba bara 1980 irraa kaasee guddachaa kan dhufe tahu isaa ni ibsu. Hayyuun "Feingold" jedhamu seenaa godaansa seeraan alaa kana akka armaan gadii kanaan kaa'eera. Kunis:

".... the coerced movement of people across borders is as old as the laws of supply and demand. What is new is the volume of the traffic and the realization that we have done little to stem the tide. We must look beyond our raw emotions if we are ever to stop those who trade in human lives."<sup>1</sup> Seenaa kanatu guddachaa dhufee sadarkaa amma jiru kana irra gahuu danda'ee

Seenaa Addunyaa keessatti yeroo jalqabaaf seera farra garbummaa kan labsite Ingilizii dha. Seerri kun erga hojii irra oolee waggoottan 200 kan lakkoofsise ta'us, jaarrraa 21<sup>ffa</sup> amma keessa jirru keessattis dhalli namaa akka meeshaa yeroo biyyaa biyyatti gurguraman ni mul'ata. Kan durii irraa wanti adda isa godhu gochichi seeraan alaa ta'u isaa qofa.<sup>2</sup>

Labsii farra garbummaa jalqaba waggaa 200<sup>ffa</sup> yaadachuuf kitaabi "Development" jedhamu maxxansaa isaa bara 2007 (akka lakk. Awurooppatti) mata duree "every where in chains" jedhu jalatti ".... But in 2007 slaves are cheap and plentiful" jechuun dagaagina dhimmichaa ibsuuf yaaleera. Namoonni milliyoona 12 ol ta'an garbummaa kana jalatti akka argaman kana keessaa milliyoona 2.5 kan ta'an dubartootaafi daa'imman wal quunnamtii saalaaf dabarfamanii kan gurguraman ta'uu isaa kitaabi kun ni eera.<sup>3</sup>

Qo'annoo International Organization for Migration(IOM) bara 2006 (akka Lakk.Awurooppatti) gaggeesseen yakki daldala namaa kun waggatti Doolaara Ameerikaa Billiyoona 5-7 tahu bu'aa argaamsisuun baala sammuu namaa adoochaniifi daldala meeshaa waraanaa seeraan alatti

<sup>1</sup> Trafficking in persons overseas for labour purposes,The case of Ethiopian domestic workers,Research conducted by:play Therapy Africa Ltd,Edited by:Animaw Anteneh,2011.p.14

<sup>2</sup> Groskop,V.(2008).'Not for sale.'In New Statesman(2008).Bobby and Barack.2 June 2008 Edition:Volume 137.Number.4899

<sup>3</sup> Developments Special Report,"Everywhere In Chains", Developments, Department for International Development, No.37,2007, DFID, UK.

aansuun sadarkaa 3<sup>ffaa</sup> irratti argama. Sochiin kun mirga namootaa irrattis dhiibbaa mataa isaa geessissaa jira.

Rakkoo yaachisaan kun sadarkaa Idila Addunyaatti xiyyeefannoo guddaa waan argateef biyyooni waliin hojjachuu eegalaniiru. Kunis mirga dubartootaa, daa'immanii, namootaafi uummataa eegsiisuuf jecha yakkamtoota gocha kanaas ittisuuf jecha sadarkaa idila Addunyaatti yeroo adda addaa seeronni adda addaa, koonvenshinonni adda addaafi sanadoonni adda addaa mallata'anni ba'anii hojji irra oolaniru.

Biyyi keenyas hubamtuu rakkoo kanaa akka taateefi ka'umsa daldala namaa fi godaansa seeraan alaa akka taate ni beekama. Lamiilee keenya biyyoota baha giddugaleessa keessatti hojjatan keessaa 76.7% ol kan ta'an miidhamtoota godaansa seeraan alaa ta'uu isaanii qorannoowwan sadarkaa Idila Addunyaa adda addaa irratti gaggeeffaman ni mirkaannessuu.<sup>4</sup>

Leenjifamtoonni dhuma boqonnaa kanaa irraatti gama beekumsaa fi ogummaatiin:

- ✓ Maalummaa namaan daldaluufi seeraan alaa daangaa ceesuu irratti hubannoo gahaa ni argatu.
  - ✓ Dhimmoota sababoota godaansa seeraan alaa tahan irratti hubannoo qaban ni gabbifatu.
  - ✓ Miidhaawwaan godaansa seeraan alaa biyyaa fi miidhamtoota irraan gahan irratti hubannoo gahaa ni argatu.
  - ✓ Haguuggii seeraa akka biyyaa fi idila addunyaatti dhimma godaansa seeraan alaa irratti jiru ilaalchiisee hubannoo gahaa ni argatu.

## **1.1. Hiikkaa fi Maalummaa**

Garaagarummaa hiika namaan daldaluu (trafficking in persons) fi godaansa seeraan alaa (smuggling of migrants) adda baasanii beekun adeemsa qoranna fi himanna yakkoota kanaa adda baasuuf murteessaa dha. Namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu ilaachisee hiika adda addaa tu jira. Haa ta'u malee hiikkawwaan adda addaa jiran keessaa kan "UN Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in persons Especially In Women and Children kenne akka armaan gadii kanatti yaa ilaallu.

<sup>4</sup> በኢት-ወጥ ፊልሰት ከሱያ ለእናቶች ማረጋገጫ የጥቅምር መግለጫ የቅረብ ሁኔታ እና ስራ በኢት-ወጥ የስከተላው ቅርንጫር የሚገኘውን መግለጫዎች በኢት-ወጥ የመይኑዎች የሚሰሩ እና በሂሳተኝነት ማዘረጃጀት የሚሰሩ ነው፡፡ 2002፡ 7-2

Jalqaba irratti hiika namaan daldaluu (trafficking in persons) yaa ilaallu. Namaan daldaluun kun maqaa adda addaan beekama. Fakkeenyaaf Trafficking in persons, Flesh Trade, White Slavery, Modern Slavery, kkf.<sup>5</sup> Keewwata 3(a) protokoolii mootummaa gamtoomanii olii kanaa keessatti namaan daldaluu akka armaan gadii kanaan kaa'a.

*"(a) "trafficking in persons" shall mean the recruitment, transportation, transfer, harboring or receipt of persons, by means of threat or use of force or other means of the abuse of power of a position of vulnerability or of the giving or receiving of payments or benefits to achieve the consent of a person having control over another person, for the purpose of exploitation. Exploitation shall include, at a minimum, the exploitation of the prostitution of others or forms of sexual exploitation, forced labor or services, slavery, servitude or the removal of organs;"<sup>6</sup>*

Akka hiikaa kana irraa gabaabinaan hubatamutti namoota sodaachisun, humnaan ykn, butuun, dabaan(sadoon), gowwoomsuun, kennaa adda addaa kennuun sossobuun iddo tokkoo gara iddo biraatti godaansisuun hordofii fi to'annoo isaani jala gochuun miidhamtoota madda galii gochuun itti fayyadamuun namaan daldaluu akka ta'e kaa'a. (hiikni kan barreessitootati).

Qabiyyee hiika keewwata kanaa qaaccessinee yoo hubannu gochi namaan daldaluu jira jechuuf wantoonni sadii guutamaani jiraachuu qabu. Isaaniis gocha (an act, what is done), tooftaa (the means, how it is done) fi kaayyoo namatti fayyadamuu (exploitative purpose) dha.

Akka keewwata kanaatti namaan daldaluu kun jira jechuuf jalqaba irratti gochi (Actus reus) jirachuu qaba. Kunis kan ibsamu adeemsi filannoo (recruitment), keessummeessuu (harboring), iddoodhaa iddootti sochoosuu (moving), fudhachuu (obtaining) fi tursuun (maintaining a person) tiin dha.

Gochi namaan daldaluu jiraachuuf akka keewwata armaan olii kanatti maloota armaan gadii keessaa tokko jiraachuu qaba. Kunis humna, sodaachisuu, dirqisiisuu, gowwoomsuu tti

---

<sup>5</sup> Armaan olitti kan ibsame, fuula 4.

<sup>6</sup> UN. (2000b). General Provisions: Article 3 (a), Use of Terms, UN. Protocol against the smuggling of migrants by land, sea and air, Supplementing the UN convention against transitional crime, by UN general assembly.

fayyadamuun gochicha raawwachuuudha. Yaadi sammuu (mens rea requirement) nama gocha namaan daldaluu haala gahaa ta'en mirkanaa'uu qaba. Kunis yaadi miidhamaa kanatti fayyadamuun nama gocha namaan daldaluu mirkanaa'uu qaba jechuu dha.

Dhimmi biraa keewwata 3(b) protokoolii kana keessatti kaa'ame kan armaan gadii kana dha.

*(b) The consent of a victim of trafficking in persons to the intended exploitation set forth in subparagraph (a) of this article shall be irrelevant where any of the means set forth in subparagraph (a) have been used;*<sup>7</sup>

Kan hubatamuu qabu egaa akka keewwata kanaatti gochaan namaan daldaluu gocha fedhii miidhamaa of keessaa qabu miti. Kunis namni tokko daldalamuuf ykn ammoo garboomuuf fedhii isaa kennateera jechuun hin danda'amu waan ta'eef. Gama biraan gochi kun kan hordofsiisu miidhamaan dirqamee, gowomfamee, kkf akka humni isaa nyaatamuuf ykn tajaajilu taasifamuu isaati.

Gama biraan godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu (Smuggling of migrant) ilaachisee UN Protocol (2000b) keewwatuma 3 jalatti akka armaan gadii kanaan kaa'a.

*"...the procurement, in order to obtain, directly or indirectly a financial or other material benefit, of the illegal entry of a person into a state party of which the person is not a national or a permanent resident."*<sup>8</sup>

Hiikaa kana irraas gabaabinaan namoonni karaa seeraa alaa ta'een lammummaa yookiin eeyyama jireenyaa biyya itti godanaanii osoo hin argatiin, haal dureen guutamuu qabu osoo hin guutamiin karaa kallattiin yookiin al-kallattiin qarshii fi faayidaa qabatamoo adda addaa barbaacha biyya biraan seensisuu yookiin baasuu ta'uu isaa ni ibsa.

Gocha tokkoon godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu tti jechuuf akka qabiyyee keewwata kanaatti qabxiin sadii wal-faana guutamee argamuu qaba. Kunis

1. Nama seeraan ala seene simachuu, dhoksuu, kaa'uu,

---

<sup>7</sup> UN. (2000b). General Provisions: Article 3 (a), Use of Terms, *UN. Protocol against the smuggling of migrants by land, sea and air, Supplementing the UN convention against transitional crime, by UN general assembly.*

<sup>8</sup> Kan armaan olii miiljalee lakk. 7 irraa.

2. Daangaa biyya tokkoo osoo lammii yookiin dhaabbiin jiraataa biyya sanii hin taane seenuu,
3. Fayyidaa maallaqaa yookiin faayyidaa qabatamaa biraa argachuuf jecha kan raawwatame ta'uu dha.

Ibsa lamaan olii kana yoo ilaallu namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu wal-fakkeenya hedduu kan qabu yoo ta'u namoonnis adda baasuu yoo rakkatan ni mul'ata. Haa ta'u malee garaagarummaa gurguddaa ta'es ni qabu. mee garaagarummaa muraasa yaa ilaallu.

Godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu (Smuggling of migrant) isa jennu keessatti gochichi yakka biyya birmadummaa qabdu tokko irratti kan raawwatamuu dha. Kunis seera biyya ofii gad dhiisanii biyya kan biraatti galuu (immigration) kabajuu dhabuu irraa kan dhufuu dha. Karaa seeraan alaa seenuu dha waan ta'eef.

Namaan daldaluu (Trafficking in persons) isa jennu keessatti immoo gochaa yakkaa nama dhuunfaa godaanu san irratti kan raawwatamuu dha. Kunis gara iddo ykn biyya barbaadamu erga gahamen booda iddo fedhanitti akka socho'an, akka barbaadaniin akka socho'an godaantotaaf hin ayyamamuuf. Fedha isaanii alatti dirqiisifamanii nama saniif akka dalagan ykn tajaajila gatii geejjibaa sila qarshiin kaffalu qaban dachaa oliin akka laatan dirqisiifamu (Bonded Labor). Hojii isaan hojjatanis fedhii isaani ala hojii kamuu (Forced Labor) ta'u mala. Fakkeenyaaf hojii sagaaggalummaa ykn gumnummaa.

Gama biraan godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu keessatti godaantoonni fedhaan kan godaanan yoo ta'u daladala namaan keessatti immoo miidhamtoonni yookii tasuma fedha osoo hin kenniin raawwatama yookiin immoo fedha isaanii gowwoomsuun, kennaa adda addaan kkf tiin kan argame ta'a.

Inni dhumaa gochi namaan daldaluu jira jechuuf yeroo hundumaa qaamaan iddoodhaa iddootti socho'uu miidhamaa of keessatti kan haammate ta'uun isaa dirqama miti. Kunis gochi kun biyya keessatti illee yeroo lammileen qabamanii fedhii isaanii malee akka hojjetan ykn tajaajilan taasisifaman kan dabaltu ta'uu isaati. Walumaa galatti gochaan kun mirga namni tokko garboomuu ykn dirqisiifamuu irraa bilisa ta'uu qabu tokkoo irratti kan raawwatamudha.

Gama biyya keenya Itoophiyatti yoo deebinu labsiin yakka namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu ittisuu fi to'achuuf bara 2007 bahe lakk.909/2007 keewwatoota seera yakkaa Itoophiyaa keessa turan haquun addatti labseera.

Bu'uura labsii kanaa keewwata 2(8) tiin haala protokoolii mootumma gamtoomani armaan olii kanaan wal-fakkaatuun hiika godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu namaan daldaluu irraa adda baasee kaa'a. Kunis godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu (smuggling of migrants) jechuun karaa kallattiin yookiin al-kallattii ta'een faayyidaa maallaqaa yookiin faayyidaa qabatamaa birooo argachuuf jecha namoota biyya biraam lammummaa biyya itti godananii hin qabnetti yookiin hayyama jirenyaa bakka hin qabneetti karaa seeraan ala ta'een daandii baaburaa yookiin daandii galaanaa yookiin daandii qilleensaa fayyadamuun biyya keessatti galchuu ykn biyyaa baasuu akka tahe ibsa.

Hiikni kun maloota geejjibaa faayyidaa irraa oolan tarreessuun hiika protokoolii mootumma gamtoomani irraa garaagarummaa qaba.Gama biraan immoo hiiki labsii kanaa amaariffaa kan isa ingiliffaa irraa iddo tokkotti garaagarummaa xiiqaa qaba.Kunis kan amaariffaa lammummaa yookiin hayyama jirenya biyya hin qabnetti yoo jedhu kan ingiliffaa garuu biyya lammummaa hin qabnetti,hojii yookiin hayyama jirenya hin qabnetti jedha.Hiikni amaariffaa kun hiika protokoolii mootumma gamtoomani waliin gutummaa gutuutti ta'u baatus wal fakkaata.

Karaa biraan labsiin kun namaan daldaluu ilaachisee haala ifa ta'een kutaa hiika keewwata 2 jalatti kaa'uu baatus keewwata 3 jalatti haaluma hiika protokoolii mootummaa gamtoomani jalatti ibsameen yakkummaa gocha namaan daldaluu kana kaa'eera. Kanas akka armaan gadii kanatti yaa ilaallu.

### **Kwt. 3 Yakka namaan daldaluu**

1. *Namni kamiyyuu kaayyoo gar-malee namaan tajaajilamuuf jecha daangaa Itiyoophiyaa keessattis ta'e alatti,*
  - a. *Haguuggii qacarrii hojii biyya keessa ykn alaaf gara biyya ambaatti erguu ykn biyya alaatti hojiifykn gargaartummaaf erguu jedhuun,*
  - b. *Waliigaltee guddifachaa taasisuun ykn haguuggii guddichaanaan, ykn*
  - c. *Kaayyoo kamiifiyuu,*

*humnatti ykn sodaachisuudhaan ykn maloota dhiibbaa geessisuu, butuu, gowwoomsuu, dhoksuu, waadaa seenuu aangootti garmalee fayyadamuu ykn miidhaaf saaxilamuu miidhamaa kamittiyyuu gargaaramuu kan filate, geejjibe, iddoodhaa iddootti kan sochoose, simate ykn dhokse, hayyama nama itti gaafatamummaan nama biraan irra jiru argachuuf jecha kanfaltii ykn faayidaa kan kenne ykn fudhate hidhaa cimaa wagga 15-25 ta'uu fi adabbii maallaqaa qarshii 150,000-300,000 gahuun ni adabama.*

2. *Bu'uura Keewwata kana citaa xiqqaa tokko jalatti yakki ibsame,*
  - a. *Kan raawwatame daa'imman, dubartoota ykn namoota hir'ina qaamaa ykn sammuu qaban irratti kan raawwatame yoo ta'e;*
  - b. *Miidhamtoota irraan miidhaa qaamaa ykn xiinsammuu kan geessise yoo ta'e;*
  - c. *Wantoota sammuu adoochan, qorichoota ykn meeshaalleetti fayyadamuu kan raawwatame yoo ta'e;*
  - d. *Kan raawwatame nama abbaa taayitaa uummataa ykn tajaajilaa hawaasaa ta'een aangoo garmalee fayyadamuu yoo ta'e;*
  - e. *Maatii, obboleessa, abboleetti, eegduu (guddiftuu), ykn nama miidhamaa irratti aangoo qabuun kan raawwatame yoo ta'e;*
3. *Malootni garaagaraa keewwata kana cita xiqqaa lama jalatti ibsaman, addaa addaa hojiirra kan hin oolle yoo ta'es, daa'imman kaayyoo garmalee itti fayyadamuu filachuu, geejjibuu, bakkaa bakkatti sochoosuu, dawoo kennuuf ykn simachuun namaan daldaluudha.*

Tumaan kun hiika kallatii namaan daldaluu kaa'uu baatus gochoota akkamiitu yakka namaan daldaluuti kan jedhu haaluma protokoolii mootumma gamtoomani armaan oliitti ilaalle san kan kaa'uu waan ta'eef san cina qabuun ilaaluun gaarii ta'a. Dabalataan yakka kana boqonnaa lammaffaa keessatti tokko tokkoon waan ilaaluuf kanumaan bira yaa tarruu.

Dhuma irratti labsiin 909/2007 keewwata 2(4)(a-h) jalatti haala protokoolii mootumma gamtoomani irratti kenname irraa haala adda ta'een gaalee garmalee namaan tajaajilamuu

(exploitation) hiika kallattii kaa'uu baatus gochoota dhimma kana jalatti hammatamuu danda'an tarreessera.

### **Dhimma 1<sup>ffaa</sup>**

Caalaan jiraataa Magaalaa Adaamaa yoo ta'u umriin isaa wagga 35 dha. Hojii dhaabbii ta'e tokko hin qabu. Darbee darbee hojii guyyaa ijaarsa gamoo keessatti hojjachuun galii muraasa argata. Garuu galiin kun isaaf, haadha warraa fi daa'imma isaa jiraachisuu hin dandeenye. Haala kanaan osoo jiruu nama kalee bitaa fi gurgurtaa raawwatuu waliin wal-barata. Bu'uruma kanaan biyya Dubaay deeme nama kanatti kalee isaa tokko qarshii kuma dhibba sadii (300,000) gurguruuf walii galu baasii geejjibaas nami kun akka haguugu waliigalu.

Akkatuma waliigaltee isaaniin Viizaa fi paspoortiin qophaa'ee gara biyya Dubaaytti xiyyaaraan erga gahan booda gara mana xiqqoo tokkootti geeffamee, dura waadaan kan galameef hooteela gaariitti akka boqqotu ta'us kan quunname garuu faallaa kanaa ture. Guyyaa muraasaaf Caalaan mana kana keessaa akka hin baane dhorkame erga turee booda gara kutaa xiqqaa tokkootti geeffamee waliigaltee ingiliffaan barraa'ee maal akka jedhu kan hin beekne erga mallatteesee booda kaleen isaa tokko baqaqsanii hodhuun akka buhu taasifame.

Caalaan torbaan tokkoof akka bayyaannatu erga taasifamee booda qarshii kuma kudhan (10,000) qofatu kennafe. Caalaan gocha kanatti bayyee aaree maallaqa isaa gaafatus deebii inni argate qaama ofii gurguruun yakka cimaa dha, kanaaf gara poolisii yoo deemte hidhamtee maallaqa tokko illee hin arggatu kan jedhu dha. Dabalataanis, waliigalteen Caalaan ingiliffaan osoo hin beekne mallatteesse fira isaaaf kalee isaa tokko tolaan kan kenne ta'uu ibsa. Kanaaf Caalaan abdii kutee maallaqa qarshii kuma kudhani (10,000) fudhaatee gara mana isaa Adaamaatti erga deebi'ee booda dhukkubsataa ta'eera.

### **Gaaffii marii**

- 1) Gochi kun godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuuti moo namaan daldaluu dha? Bu'ura labsii 909/2007 fi hiika protokoolii mootumma gamtoomaniin irratti mari'adha.
- 2) Gochi dhimma kana keessatti raawwatame maal maali?
- 3) malli(toftaan) dhimma kana keessatti hojii irra oolee kami?
- 4) Kaayyoo maaliif raawwatamee?
- 5) Yakki daddabalamaa biraa raawwatame jira? yoo jiraate kaasaatii irratti maari'adhaa.

## **Dhimma 2<sup>ffaa</sup>**

Baacaan Godina Baalee Aanaa Gobbaa jiraata. Umriin isaa waggaa 10 yoo tahu, maatii isaa waliin jiraata. Abbaan isaa hojii kan hin qabnee fi farsha'aa dha. Haati isaa dhukkubsatuu fi hojii hojjachuu hin dandeessu. Baacaan abbaa isaan yeroo mara reebama.

Guyyaa tokko hiriyaan abbaa Baacaa kan ta'e obbo Abdiin Sudanii dhufee ilma isaa magaalaa Kartumii dhaqee hojii kadhaa irratti bobba'uuf kan kenuuf yoo ta'e ji'a ji'aan abbaa Baacaaf qarshii kuma tokko (1000) akka kenuuf waadaa galeefii kanaan waliigalu.Baacaaf huccuu, nyaata fi bakka jirenya isaa akka mijeessuuf waliigalu.Baacaanis maatii isaa irraa adda bahee obbo Abdii waliin gara magaalaa kartumitti ijoolee biroo obbo Abdiin hojii wal-fakkaataaf qopheesse waliin imaleera.Daangaa kan cee'aanis paspoortii obbo Abdiin maqumaaf fageenya irraa warra keellaa eegaanitti obbo Abdiin agarsiisaniin dha.

Baacaan ijoolee akka isaa waliin ta'uun iddo adda addaa deemuun hojii kadhaa kana kan gaggeesu yoo ta'u qarshii 100 (dhibba tokko) gadi guyyatti kan kadhatan yoo ta'e obbo Abdiin reebamu.

Baacaan maatii isaaf bilbila bilbiluu hin danda'u, yoom akka deebi'uus hin beeku. Obbo Abdiin akeekkachiisa Baacaaf kenneen poolisiin yoo isaan qabe eeruu tokko akka hin laane yoo gaafatamanis ijoolee maatii turiistii akka ta'an abbaa isaanii akka eegaa akka dubatan of-eegannoo waliin itti himeera. Yoo kana gochuu baatan garuu maatii isaanii irratti miidhaan akka gahu itti himeera, sodachiseera.

## **Gaaffii marii**

1. Gochi kun godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu moo namaan daldaluu dha? Bu'uura labsii 909/2007 fi hiika protokoolii mootumma gamtoomaniin irratti mari'adha.
2. Gochi dhimma kana keessatti raawwatame maal maali?
3. malli(toftaan) dhimma kana keessatti hojii irra olee kami?
4. Kaayyoo maaliif raawwatamee?
5. umriin Baacaa waggaa 18 ol osoo tahe garaagarummaan inni fidu jiraa?
6. labsii lakk.909/2007 keewwata 2(4) (a-h) jalatti gochoota garmalee namaan tajaajilamuu (exploitation) jedhamanii tarreffaman hunda duguugee kan tarreesse moo agarsiiftuu

dha? yoo agarsiiftuu dha jetan gochoota biraa garmalee namaan tajaajilamuu ta'uu danda'an yoo jiraate tarreessaa irratti mari'adha.

## **1.2. Sababoota Godaantota Seeraan Ala Daangaa Ceesisuu fi Namaan Daldaluu**

Godaansa seeraan alaa kanaaf sababiin maali? gaaffii jedhu yoo ilaallu sadarkaa biyyaattis ta'e sadarkaa idila addunyaatti qo'annoowwan adda addaa gaggeeffaman sababoota gurguddoo bakka sadiitti qooduun ka'aniru. Isaanis 1<sup>ffa</sup> haala diinagdeefi jirenya hawaasummaa biyyaa, 2<sup>ffa</sup> taatonni(actors) godaansa seeraan alaa bayyaachuu akka ta'e, 3<sup>ffa</sup> rakkoo gurmaa'insaafi imammaataa ta'uu ibsu.

Dinagdeen biyyi tokko qabdu kan guddate ta'uufi ta'uu dhabuun, misoomni gama hawaasummaan jiru guutuu ta'uufi ta'uu dhabuun godaansa namootaaf akka sababa tokkootti kan ilaalamuu dha. Kunis of-jalaa sadarkaa hiyyummaafi hojii dhabdummaa, ilaalcha dogoggoraa hawaasaa kan akka biyya alaa maallaqa haala salphaa ta'een arggachuu, kkf fi carraa hojii jiru hubaachuu dhabuu kan qabu dha.

Sirrummaan isaa qorannoon mirkanaa'uu baatus godaansa seeraan alaa biyya keenyaaf sababiin adda dureen ibsamu rakkoo gama jirenya hawaasummaa fi dinagdee akka ta'e ni himama.<sup>9</sup> Godaantoota Seeraan Alaa kana keessaa 80% kan ta'an godaanu isaani dura hojii kan hin qabne akka turan qorannoon Ministeera Alaa Itoophiyaatiin gaggeeffame ni mul'isa.<sup>10</sup> Akka waliigalaatti, harka qalleeyyii akka ta'anttu dubbatama. Haa ta'u malee, kanneen qarshii kumaatamaan kaffalanii namoota godaanan kana dhuguma harka qalleeyyidha jechuun danda'amaa? Gaaffiin jedhu hawaasa keessatti gaaffii bal'inaan ka'a jiruu dha. Darbee darbees haala jirenya mija'a osoo qabaniis kan godaananis jiraachuun isaanii ni beekama. Sanas ta'e kana biyyi keenya hiyyummaa dhabamsisuuf tattaaffii guddaa gochaa jiraattus hanga barbaadameen bu'aan guddiinaa waan hin dhufneef jirenya fooyya'aa barbaacha godaanuun itti fufee jira.

<sup>9</sup> በኢትዮ-ወጥናስኑት ኢትዮጵያ ለእትዮጵያዊ ማረጋገጫ የጥቅምት የወጪ የቅርቡ ሥነ ደንብ: human trafficking and human smuggling በእትዮጵያ የሰነድ ትንተስቃቄ የጥቅምት የወጪ የቅርቡ ሥነ ደንብ: 2002: 7. 11

<sup>10</sup> IOM, (2008).Fact sheet:counter Trafficking Activities in Ethiopia. Addis Ababa: IOM Addis Ababa Liaison Office.

Miseensi hawaasaa tokko tokko jiraattoonni naannoo isaanii turan tokko tokko biyya alaa deemanii hojjatanii erga deebi'anii booda jirenya maatii isaanii yoo fooyyeessan ni argu. Akkasumas, maatii isaaniif maallaqa ergannitti hawwaattamuun akka isaanii ta'uuf, godaanuuf ni hawwu. Haa ta'u malee, namoonni kun qarshii kana akkamiin akka horatanifi amma maal irra akka jiran hubannoonaan qaban hin jiru. Imala irrattis kan gudeedaman, kan hidhaaman, kan badan, kan du'an jiraachuu isaanii homaa hin beekan. Kanaaf qaamni hawaasaa kun na darbaa, achi dhaqeen warqii hammaarra, jirenya koon fooyyeessaa, kan maatii koon fooyyeessaa jechuun godaansa seeraan alaaf kan saaxilaman, gidiraaf kan kennaman, rakkoon qaamaafi xinsammuu kan irra gahuufi gahaa jiru hedduu dha.

Namoonni, ejeensiwwaniifi dalddaaloonni namoota karaa seeraan alaa godaansisan bayyaachuun, tarkaanfiin barbaachisaa akka irratti fudhatamuuf miidhamaan eeruu kennuuf fedha dhabuun, maatiin ijoolleen isaanii akka rakkoo kanaaf hin saaxilamneef gorsa kennu dhabuun, hordoffii gochuu dhabuun, afooshoonnifi abbootiin amaanta dhimma kana irratti hubanno gahaa hawaasaaf uumuu dhabuun babal'na godaansa seeraan alaa kanaaf gumaacha mataa isaa gochaa jira.

Lammiiwan hedduu yeroo biyyoota alaatti karaa seeraan alaan godaan kana, seerri biyya keenyaa dhimma kana irratti maal akka fakkaatu hin beekan, bu'aafi miidhaa biyya alaa jiru hin beekan ykn hubanno gahaa hin qaban. Seerri hojjetaafi hojjachiisaa biyya sanii maal akka jedhuu beekuu dhabuu, seera biyya ofii gad dhiisanii biyya kan biraatti galuu (immigration) biyyichaa beekuu dhabuu, aadaa hawaasa biyya sanii beekuu dhabuu, haala jirenya hawaasa biyya sanii beeku dhabuufi kkf bal'naan ni mul'ata. Akkasumas hojji hojjachuu deeman saniif dandeettii akkamii illee akka isaan barbaachisuu beeku dhabuufi qabiyyee waliigaltee mallatteessan illee kan hin beekne ta'uun ni mul'ata.

Rakkoo kana gama hubanno uumuun furuuf gaheen miidiyaalee ol'aanaa ta'u, miidiyaalee kanaan yaadonni bilchaataa tahan dhihaachuu dhabuun, sagantaaleen kun ittifuufiinsa kan hin qabne tahuu, gaazexessitoonni dhimma godaansa seeraan alaa irratti hubanno gahaa dhabuunfi daba dalddaaloonni godaansa seeraan alaa raawwatan miidiyaan cimaa saaxiluu danda'u dhibuun miidiyaaleen kun gumaacha isaan irraa eegamu gochuu hin dandeenye.

Yeroo ammaa tana biyyi keenya daandii misoomaa hordofaa jirtuun carraan hojii bal'aan uumamaa jira. Hawaasi guddina galma'a jiru irraa fayyadamaa akka ta'uuf haldureewwan mij'a'a jiru. Keessattuu, dargaggoonni hojii ijaarsaa keessatti ballinaan akka hirmaatan gochuuf gurma'anii hojii barbaadan irratti akka hirmaatan taasifamaa jira. Dhimma kana hawaasi siritti beekuu dhabuu irraa kan ka'e maatiin qabeenya qaban gurguranii, akkasumaas liqiin yoo ijoollee isaanii gara biyya alaatti godaansan ni mul'ata.

Akka waliigalaatti yoo ilaallu,godaansa seeraan alaa keessatti kan hirmaatan dalddaala seeraan alaa,lammilee biyya alaa jiraatanii gara biyyaatti deebi'aniifi firoottan godaantota biyyatti dedeelibaniidha.<sup>11</sup> Gama kanaan qo'annoon IOM tiin gaggeeffame akka mul'isutti,namoota biyya alaatti karaa seeraan alaan godaan keessaa 35.2% dalddaaloota seeraan alaa biyya keessa jiranniin,20.4% firoottan biyya alaa jiraniin,15.3% hiriyootaan,10.9% dalddaaloota biyya alaa jiraniin,10.9% Ejeensi hojjataafi hojjachiisaa seeraa qabeessan,7.4% immoo sababoota adda addaan akka tahe ni mul'isa.

Lammileen keenya Viizaa seera qabeessa hin taane dalddaaloota seeraan alaa ta'an irraa bituun gara biyya alaatti godaanaa jiru. biyya deeman sanatti immoo Viizaan Tuuristii haala salphaan waan argamuuf isatti fayyadamu. Darbee darbees dalddaaloonni seeraan alaa kun firoottan godaantota biyya alaa jiran waliin ta'uun hojii godaansa seeraan alaa kana akka hojjatan ragaaleen adda addaa ni mul'isu.

Dalddaaloonni seeraan alaa kun waadaa sobaa kennuun, ragaa sobaa wa'ee biyya itti godaanani itti himuun, waliigaltee hojii karaa Ejeensiilee hayyama qabaniin mallatteessisuun Viizaan akka isaanii mijaa'uu gochuun gara Sudaniifi biyyoottan ollaa biroootti, akkasumaas biyyoota Arabaa Viizaa galchu kennuun akka biyyaa bahan gochuun rakkoon kun akka babal'tuufi hammaatu gochaa jiru. To'annoon Viizaawwan kanneenii irratti godhamu laafaa waan ta'eef karaa daandii qilleensa illee akka imalan gochaa jira.

Tajaajila kanaan qofa bara 1995-1998 A.L.I tti qofa namoonni 3,900 ta'an wagga tokko keessatti qofa biyyaa bahanii jiru. Gama biraan, lammileen iddo ka'umsaa hanga daangaa biyyaa gahuuf dalddaaloota seeraan alaa kanaaf gatii tajajiilaa qarshii 5,000 fi isaa ol kaffalchisu.

---

<sup>11</sup> Trafficking in persons overseas for labour purposes: The case of Ethiopian domestic workers, Research conducted by: play Therapy Africa Ltd, Edited by: Animaw Anteneh, 2011.

Gara biyya Arabaa deemuuf nama tokkoof qarshii 1,000 hanga 7,000 yoo kaffaalchiisan kanneen biroo immoo biyya alaa erga gahanii booda kaffaltii ol-aanaa raawwatu.<sup>12</sup>

Gocha seeraan alaa kana irratti dalddaaloonni seeraan alaa 1000 ta'an Finfinnee qofa keessatti argamu.<sup>13</sup> To'annaan jiru laafaa ta'uun isaa fi tarkaanfiin sirreessaa fudhatamu dhadhabaa ta'un isaa miidhamtoonni illee erruu kennuuf fedha akka dhaban taasiseera. Kun immoo akka dalddaaloonni seeraan alaa kun dagaaggan godhee jira.

Labsiin wa'ee hojjataafi hojjachiisaa bulchu Lakk. 377/1996 keewwata 176 jalatti namni ykn dhaabbaani kamuu hojjataa irraa qarshii kaffalchisuun hojiifi hojjataa wal-quunnamssiisuu hin danda'u jedhamus, Ejeensiwwaan seera qabeessaan hunda'an dubartoota biyya Arabaatti ergan irraa qarshii tajaajilaa akka fudhatan, akkasumas tolaan ergina maqaa jedhuun erga erganii booda hojii hojjachaa kaffaltii kana dubatoonni kun akka kaffalan (debt bondage) waliigaltee seensisaanii akka ergan bira gahameera.

Haalli kun kan mul'isu hojiin namoota karaa seeraan alaan godaansuu kun qarshii guddaa hojimaata kana irraa akka argamu godhee jira. Maallaqi kun Adeemsa godaansaa kana seera qabeessa fakkeessuuf yaaliin godhamu keessatti gumaacha guddaa waan qabuf qorannoowwan gama kanaan rakkoo kana mul'isuuf adeemsifaman rakkisoo akka ta'an kan godhee dha.

Qorannoowwan adda addaa gaggeeffaman akka mul'isanitti dubatoonni 37.8% biyya bahuuf qarshii 3000-5000 akka kaffalan ykn gara fulduratti kaffaluuf akka waliigaltee seenan godhameera. 18.4% immoo qarshii 5000-9000 fi isaa ol, qarshii 9000 ol immoo 10.1% akka ta'an beekameera. Hojii kana irratti Ejeensiwwan dhuunfaa hojii fi hojjata wal-quunnamssiisuu bu'uura labsii 104/1990 tiin galma'aan illee akka hirmaatan bira gahameera.<sup>14</sup>

Ejeensiwwan dhuunfaa ta'an kunis haala fedha hojii jiru osoo hin xiinxaaliin hojjetota hojiif deemuu barbaadan galmeessuu, namoota hojjichaf gahumsa (gama umuriin, barumsaan, ilaalchaan, kkf) qabaniifi hin qabne addaan osoo hin baasiin galmeessuufi erguutu biratti mul'ata.

<sup>12</sup> በኢትዮ-ወጥ ፍልሰነት ከፖ.ሪ ለእትዮጵያ ገዢዎች የጥናክር መሬት የቅረብ ሙሉ ደንብ: human trafficking and human smuggling በኢትዮጵያ የሰነድነት የጥናክር መሬት የቅረብ ሙሉ ደንብ: 2002፣ 7.13

<sup>13</sup> Mil jalee armaan olii lakkofsa 12 irraa fuula 14

<sup>14</sup> mil jalee armaan olii lakkofsa 12 irraa fuula 14

Kallattii kanaan dhugaa jiru yoo ilaalle, lammileen biyya Libaanoosiifi kanneen biroo Viizaa tuurstii lammilee keenyaaf kennuun gara biyya alaatti godaansaa turan. Ammas yoo ta'e eeruun adda addaa akka mul'isutti Ejensiwwan biyya Libaanoos jiran sababa adda addaan gara biyya keenyaatti seenun manneen kireeffachuu hojii kana hojjachaa akka jirandha. Embaasiin Itoophiyaa Yemen jiru rakkoo kana yoo ibsu,nama tokko qofan bara 2000-2007 A.L.A tti namoonni 1,210 ta'an Viizaa tuurstiin Itoophiyaa irraa gara yemenitti akka godaan an ibseera.<sup>15</sup>

Godaansa seeraan alaa kana dhimmoota babal'isan keessaa tokko dhiibbaa maatiiti. Maatiin hedduu karaa barbaadeen haa ta'u ijoolleen isaanii gara biyya alaa bahanii jirenya isaanii akka fooyeessaniif kan barbaadan yoo tahu, kana gochufis waan qaban hunda yoo gurguran ni mul'ata. Gara dalddaaloota seeraan alaa deemuun liqiin kan ergatan dabalatee kaffaltii ol'aanaa kaffaluun booda liqii kana deebisuu yoo dhadhaban ni mul'ata. Firoottan biyya alaa turanii deebi'anis dhiibbaa wal-fakkaataa yoo uuman ni mul'ata. Firoonni kun waan isaaniif dhimmaman fakkaachuun dalddaaloota seeraan alaa waliin wal-quunnamsiisuun koomishiinii yeroo fudhataniis ni mul'ata.

Bu'uura Labsii tajaajila hojii fi hojjechisaa wal-quunnamsiisu Lakk.632/2001 keewwata 32 tiin Waajirri Ministeera dhimma hawaasummaa kallattiwwan hojii seera qabeessaan itti galmeessuu keessaa tokko hojjataan ofii isaan carraaqee carraa hojii yoo argate, waliigaltee hojii kanas miisiyoonaata biyya alaa jiran dhihootti yoo galmeessiseedha. Haa ta'u malee, Embaassiwyan biyya alaa jiran baay'een isaanii hojimaati kun rakkooft kan saxilame tahuu ibsu. Kuniis hojii dalddaaloota seeraan alaaf kan haala mijeessedha. Maqaa firoottaan footo koopii paasportii namoota hedduun Viizaa baasisun, waliigaltee hojjechisan irratti mallattesee gara biyya keessaatti erguun hojjatoota irraa hanga qarshii 12,000 maqaa baasii adda addatiif jedhuun fudhatu.

Keellaa yookiin daangaa eegdotnis godaansa seeraan alaatiif gumaacha mataa isaanii taasisu. Kunis dalddaloonnifi namoonni lammilee kana iddo ka'umsa gara biyya alaatti ceesinan qarshii argatan irraa keellaa eegdotaaf quoduun waan namoota ceesisan ifdha. kanaaf matta'aan kennamu kun adeemsa godaansa seeraan alaa kana salphaa taasisa.<sup>16</sup>

---

<sup>15</sup> Mil jalee lakkofsa 12 irraa, fuula 16

<sup>16</sup> mil jalee armaan olii lakkofsa 12 irraa, fuula 17

Gama biraan imaammata qabaachuun faayiidaan isaa, imammaticha irraa ka'uun raawwii isaa sagantaa bal'aa qopheessuuf, rakkoo godaansa seeraan alaa furuuf gahee qooda fudhatootaa adda baasuuf, akkasumas tarkaanfii fudhatamuuf deeggarsa seeraafi siyaasaa gochuuf fayyada. Kallatti biraan mootummaan akka mootummaatti rakkoo kana furuuf kaka'uumsa qabu kan ittin mul'isuufi gahee hogganummaa isaa illee kan ittiin bahatu dha.

Godaansa Seeraan Alaa ittisuuf waliigalteewwan sadarkaa idila addunyaatti mallatta'an dirqamoota ka'an keessaa tokko dhimma kana irratti imaammata akka baasanifi raawwachiisan kan dirqisiisu dha. Fknf International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families keewwata 65(a) jalatti "The Formulation of Policies and Implementation of Policies Regarding such Migration" jechuun akka dirqamaatti kaa'a.

Gara biyya keenyaatti yoo deebinu, imammanni godaansa seeraan alaa kallattiin jiraachuu baatus, Imaammatooni akka Imaammata Dubartoota Biyyolleessaa, Imaammata Barnootaafi Leenji, akkasumas Imaammanni Nageenya hawaasummaa jiran al kallatinis haa ta'u waa'ee godaansa seeraan alaa dubartootaa of keessaa qabu. Ta'us yeroo gabaabaa keessatti rakkoo kanaaf xiyyeffannaa barbaachisaa kenuun furuu irratti hanqina mataa isaa qaba.<sup>17</sup>

Seera yakkaa keenya kan bara 1949 fi kan bara 1997 keessatti namaan daldaluun maal jechuu akka ta'e hiikkaan ifa ta'e hin kennamneef. Kun immoo adeemsa qorannaak yakkaafi dhagaha dhimmichaa irratti dhiibbaa mataa isaa qabachaa tureera. Gama mana murtiinis wabiin shakkamtota yakka namaan daldaluufi seeraan ala daangaa ceesisuuf eegamuu madaalawaa ta'u dhabuu fi wal-fakkina kan hin qabne ta'uua isatu mul'ata.

Godaansi seeraan alaa, rakkoo wal-xaxaa dhimmoota akka saala, barnoota, hojii, fayyaa, aadaafi mirga namoomaa waliin hidhata guddaa qabuu dha. Rakkoo kana furuufis qindoomina bu'a qabeessa qamoolee adda addaa gaafata.

### **1.3. Miidhawwan Godaantota Seeraan Ala Daangaa Ceesisuu fi Namaan Daldaluu Hordofsiisu**

Dhaabbiileen mit-mootummaa adda addaa akka ibsanitti, Itoophiyaa irraa waggaatti lammilee 20,000-25,000 ol ta'an rakkoo godaansa seeraan alaa kanaaf kan saxilaman akka ta'e ni

---

<sup>17</sup> mil jalee armaan olii lakkofsa 12 irraa, fuula 17

ibus. Godaansa seeraan alaa kanaan kan miidhaman baay'een isaanii hubannoo gahaa kan hin qabneefi baay'een isaanii barattoota sadarkaa 2<sup>ffaa</sup> ti.<sup>18</sup>

Hojii fooyya'aa, jirenya fooyya'aa, kkf argattu jedhamaanii gowwoomfamaanii dubartoonni gara biyyoota baha gidu-galeessaatti ergaman miindaa gad-aanaan hojii adda addaa irratti bobaa'anii argamu. Kanas gabaasa IOM yeroo adda addaa baasu irraa hubachuun ni danda'ama. Oddeeffannoo sobaan ammas gara biyyoota Arabaatti godaanuun babal'achaa akka jiru Iom gabaasa isaa keessatti kaa'ee jira.<sup>19</sup>

Dubartoota hojii fooyyee qabu arganna jedhaanii deeman keessaa 83.9% ol kan tahan hojjattuu manaa tahaanii kan hojjatanii dha. 1.9% keessumeessitoota Hoteelaa, 4.1% eegduu suuqii, 10.1% hojii adda addaa irratti bobaa'anii argamu. Isaan kana keessaa hojii wal-quunnamtii saalaa irratti kan bobba'an hedduu dha.<sup>20</sup>

### **1.3.1. Miidhaa Gama Itti Fayyadama Humna Godaantotaatiin**

Biyya godaanantti, dubartoonni mirga isaanii kan itti dhaban keessaa tokko itti fayyadama humna isaanii gar-maleedha. Kunis hojii dirqii (debt bondage), garmalee namaan tajaajilamuufi garbummaa tiin kan ibsamu dha.

Hojjechiistoonni hojjettuu sana argachuuf maallaqa guddaa tiikeettii xiyyaaraaf, viizaaf, tajaajila ejensiif, kkf baasnee jirra jechuun hojjettoota kana akka qabeenya dhuunfaa isaaniiti ilaalu. IOM bara 2006 A.L.A tti qorannoo mata duree Assessment of Trafficking in Women and Children in and from Ethiopia jedhu jalatti gaggeesseen hojjettooni waliigaltee hojii kana addaan kutuu yoo barbaadan illee doolaara Ameerikaa 3000 kaffaluu qabu ykn wagga lamaa fi walakkaa hojjechuu akka qaban dursa waliigaltee waan mallatteessaniif gad-lakkisuu hin danda'an.

Inni biraa garmalee namaan tajaajilamuu dha. Biyyoota Baha Gidugaleessaa keessatti dubartoonni lammii Itoophiyaa hojii mana keessaa hojjetan keessaa 57.5% kan ta'an guyyaatti sa'a 9-16, akkasumas 14.6% kan ta'an sa'a 16 ol boqonaa malee akka hojjetan kan godhaman

<sup>18</sup> AGRINET (2003). Assessment of the magnitude of women and children trafficked within and outside Ethiopia: In Country trafficking. Unpublished document, working paper, Addis Ababa, Ethiopia. pp18-23

<sup>19</sup> Mil jalee armaan olii lakkofsa 18 irraa

<sup>20</sup> Mil jalee armaan olii lakkofsa 18 irraa

tahuu isaa qo'annoos Assessment of the magnitude of women and children trafficked within and outside Ethiopia "AGRINET" gaggeesse irraa hubaachuun ni danda'aama.

Bu'uura qorannoo IOM gaggeesseen guyyaatti sa'a 18 ol waggoota sadif walitti aansuun boqonnaa malee hojettuu manaa tahaanii kan hojjetaa turan akka jiraniifi 40% ol kan tahan boqonnaa malee hojjechaa jiran tahuu mirkaneessera. Kun immoo garbummaa jala jiraachuu isaanii ni mirkaneessa jedha qo'annoos kun.

Bu'uura waliigaltee hojii qabaninfi mirgi namoomaa isaanii kabajamee hojjechuu osoo qabaanii, hojjettooni hojii mana keessaa irratti bobba'an hedduun hiriyootaafi maatii hojjechiisaa isaaniif ergisamanii tolaan akka hojjetan dirqisiifamu. 66% kan ta'an hojii dirqii akkasii irratti akka ramadaman qo'annoos IOM kun ni kaa'a.

Mindaa xiqqaa kaffalamuuf kanas sababa adda addaa uumuun mindaa irraa hir'isuu, yeroon kaffaluu dhiisuu, mindaa malee humnaan tola akka dalagaan gochuu, mana itti dalaganii akka hin baane gochuu, hojiif yoo barbaadaman malee kutaa tokko keessatti itti cufamee akka ta'an gochuu, kkf akka mul'atu qo'annoos armaan olii kun ni mirkaneessa.

### **1.3.2. Miidhaa Qaamaa fi Xiinsammuu**

Dubartoonni Itoophiyaa hojettuu manaa tahanii biyyoota Baha Gidugalleessaa keessatti dalagan miidhaa qaamaa fi xiinsammuu adda addatiif akka saxilaman ni beekama. Kunis hojjechiistootaan, Ejeensiwwanii fi Poolisootan akka ta'e qo'annoowwaan adda addaa ni mul'iisu.<sup>21</sup>

Miidhaan kunis kan akka arrabsuu, meeshaa itti nyaatan adda baasuun, nyaata hafaa kennuu, bifa xiinsammuu isaanii miidhuun yaalii fayyaa irra deddeebiin akka taasisan dirqisiisuu fi ksf miidhaa xiinsammuu keessatti kan hammataman yoo tahu, reebicha, qaama hir'isuu, nyaata gahaa dhawwachuu, iddo boqonnaa mijaa'aa hin taane kennuu, boqonnaa dhawwachuu, nama waliin akka wal hin quunnamne dhoorkuu, ajjeechaa fi ksf akka irraan gahan mirkanaa'eera. Qorannoo "AGRINET"<sup>22</sup> gaggeesseen 45% iddo hojiitti miidhaan qaamaa akka irra gahu yoo

<sup>21</sup> Mil jalee armaan olii lakk.12 irraa jiru, fuula 18

<sup>22</sup> AGRINET (2003). Assessment of the magnitude of women and children trafficked within and outside Ethiopia: In Country trafficking. Unpublished document, working paper, Addis Ababa, Ethiopia.

ta'u,isaan kana keessaa 22.8% kan tahan irra dedeebiin akka irratti raawwatamu hubatameera. Gama raawwattoota miidhaa kanaan 69.7% hojjechiistoota dubartootaan akka ta'e yoo beekamu,15.2% immoo Ejeensootan akka tahee mirkanaa'eera.

Buufata Xiyyaaraa Boolee Internashinaal (quarantine office) irraa oddeeffannoo argameen bara 1996-1999 A.L.A tti reeffi dubartoota lammii Itoophiyaa 67 akka gara biyyaatti gale beekameera. Haalumma wal-fakkaatuun bara 1999-2005 A.L.A tti Jiiddaa irraa Reeffa 58, Dubaay irraa reefa 21 fi Beerut irraa reefa 50 kan dubartoota Itoophiyaa xiyyaaraan gara biyyaatti seenuu isaa beekameera.

Sababiin du'a isaaniis of-fannisuu, gamoo irraa darbatamuufi meeshaa waraanaan lubbuu isaanii kan dabarsan ta'uu ragaa du'aa reefa duukaa dhufe ni mirkaneessa. Haa ta'u malee kan gochii ajjeechaa irratti raawwatamuun isaa hin oolu jedhamee shakkamus keessa jiraachuun isaa hubatameera.

### **1.3.3. Miidhaa Bilisummaa Saalquunnamtii**

Amala hojichaa irraa kan ka'e hojjetoonni hojji manaa keessaa wal-quunnamtii saalaafi dirqiin gudeeddiif kan saaxilaman tahuun isaa ni beekama.43.7% kan tahan dubatoonni Itoophiyaa biyyoota Baha gidu-galeessaa jiran dirqisiisanii gudeeddiif kan saxilaman tahuun isaanii yoo mirkanaa'u, kanneen hafan immoo gocha sagagalummaa adda addaaf saaxilamu.<sup>23</sup>

Raawwattoota yakkichaa yoo ilaallu, 58% hojjechiisaa dhiiraan,29.6% hojjechiistuu dubartiin,9.9% Ejeensiin,2.5% immoo buufata poolisiitti poolisootaan akka ta'e mirkanaa'eera. 56.9% irra dedeebiin akka gocha kanaaf saaxilaman beekameera. Rakkoo kana jalaa miliqoof yoo yaalanis paspoortii malee mana hojjechiisaa waan badanif rakkoo kanaaf saxilamuun isaanii hin oolu,saaxilamas jiru,dubatoonni 10,000 ol tahan hojji sagaagalummaatiin jirenya isaanii kan hooggannaajiran tahuu qoranno ni mul'isa.<sup>24</sup>

### **1.3.4. Miidhaa loogiif Saaxilamuu**

Namoonni godaansa seeraan alaaf saaxilaman kun yeroo itti gochaa loogiif saaxilamantu mul'ata. Kunis seerota biyyoota sanii irraa kan madduu dha.

---

<sup>23</sup> Mil jalee armaan olii lakoofsa 12 irraa, fuula 18

<sup>24</sup> Mil jalee armaan olii lakoofsa 12 irraa, fuula 18

Seera hojjetaa fi hojjechisaa biyyoota baha giduu galleessaa hedduu keessatti hojiin mana keessaa lammilee godaan kanaan hojjetamuun hin hammatamne. Kanaaf mirgoota seerri kun hayyamu ykn eegumsi seerri kun gama mindaa hanga gad-aanaa, wabii hojii irraa, beenyaa hojii gad-lakkisu, Inshuuransii fayyaa, boqonnaa wagga, iddo hojii mijataa, fi kkf hin kabajamuuf.

Gara qaamolee haqaa biyyoota kanaatti ragaa qabatamaa osoo jiruu haqa argachuuf yoo deemanis orma (illegal aliens) jechuun gara mana hidhaatti darbatamu. Haa ta'u malee "the International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families" mirgoonni olitti kaasne kabajamuu akka qabu kaa'us homaa jijiiramni gama kanaan dhufuu hin dandeenye.<sup>25</sup>

#### **1.4. *Haguuggii Seera Idil-addunya***

Rakkoo yaachisaan yakka namaan daldaluu fi seeraan alaa namoota daangaa ceesisuu sadarkaa Idila addunyaatti xiyyeffannoo guddaa waan argateef biyyoonni waliin hojjachuu eegalaniiru. Kunis mirga dubartootaa, daa'immanii, namootaafi uummataa eegssiisuuf jecha yakkamtoota gocha kanaas ittisuuf jecha sadarkaa idila addunyaatti yeroo adda addaa seeroonni adda addaa, koonvenshinoonni adda addaafí sanadoonni adda addaa mallattahani bahanii hojii irra olaaniru.

Haguuggiwwan seeroota idil- addunya jiran keessaa muraasa isaanii akka armaan gadii kanaan bifaa gabaabaa ta'een ilaalu yaa yaallu.

##### **1.4.1. *Koonvenshiniidila Addunya***

Yakkoota godaansa seeraan alaa fi Namaan Daldaluu uumaman ittisuuf biyyoonni sadarkaa dhuunfaa dhuunfaan carraaqqii adda addaa yeroo dheeraaf taasisaa turaniiru. Sadarkaa Idila Addunyaatti waliin yakka kana ittiisuun biyyoota miseensa ta'aniin fudhatama akka argatu yaaliin kan eegale yeroo jalqabaaf mootummaa gamtoomanitiin. Dhaabbatichii erga hundaa'ee waggoota muraasa booda, A.L.A tti bara 1949 "Convention for the Suppression of the Trafficking in persons and the exploitation of the prostitution of others" raggaasisuun yaaddoon rakkichaa idila addunyaawwa taa'u isaa kan mirkaneesse dha.

---

<sup>25</sup> Mil jalee armaan olii lakkofsa 12 irraa, fuula 19

Godaansi seeraan alaa mirgoota namoomaa waliin hidhata cimaa waan qabuuf sadarkaa idila addunyaafi ardiitti koonvenshinooni mirga namoomaa kabachiisuuf akka ragga'aan taasifameera. Koonvenshinoon kun yakka kana ittisuuf bu'uura seeraa kaa'aniru.

Biyyi keenya Itoophiyaanis, koonveenshinoota Idila Addunyaa qacarriifi dhimma hojjettootaa waliin wal-quunnamtii qaban kan mootummoota gamtoomaani fi waldaa hojjettoota Idiila Addunyaa mallatteessuun raggaasisuun ishii ni yaadatama. Isaan kuniis:

- a) UN Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and the Exploitation of the prostitution of others,1949,
- b) UN International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights,1966,
- c) UN International Covenant on Civil and Political Rights,1966,
- d) UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW),1979,
- e) UN Convention on the Rights of the Child(CRC),1989,
- f) ILO, The Private Employment Agencies Convention(No.181,1997),
- g) ILO, The Abolition of Forced Labour Convention (No 105,1997),
- h) ILO, The Discrimination (Employment and Occupation) Convention (No.111,1958) fi
- i) ILO Conventions No.182 on the Worst Forms of Child Labour dha.
- j) UN Protocol to Prevent, Suppres and Punish Trafficking in Person, Especially of Women and Children,2000 dha.

Koonveshinoota Mootummaa Gamtoomani fi Dhaabbata Hojjettootaa Idila Addunyaa kallattiin godaansa seeraan alaa ilaallatan biyyi keenya Itoophiyaan hin raggaasifne kanneen armaan gadii kana. Isaaniis:

- The Migration for Employment Convention (revised),1949 (No.97) accompanied by Migration for Employment Recommendation (Revised),1949 (No.86):
- Migrant Workers (supplementary provisions) Convention,1975(No.143):
- The Convention on the Promotion of Equality of Opportunity and treatment of Migrant Workers,1975:
- The UN International Convention on the Right of Migrant Workers and Members of Their Families,1990:

#### **1.4.2. Waliigalteewwan Ardii Afrikaa**

Sadarkaa ardii Afrikaatti mirga namoomaa kabachiisuuf jecha Gamtaan Afrikaa waliigalteewwan bu'uuraa ta'an adda addaa akka mallattaa'aan tasifamera. Isaan kana keessaa tokko kan bara 1981 A.L.A tti kan mallattaa'e "The African Charter on Human and Peoples Rights" dha. Chartariin kun kallattin waa'ee godaansa seeraan alaa dubbachuu baatus, karaa al kallattiin ni ibsa. Kanas keewwata "Condemns all forms of exploitation and degradation particularly slavery, slave trade, torture, cruel, inhuman or degrading punishment and treatment" jedhu kan keewwata 5 jalatti kaa'ame irraa hubachuun ni danda'ama.

Karaa biraan Gamtaan Afrikaa bara 2003 A.L.A "The Protocol to the African Charter on Human and People's Rights on the Right of Women" raggaasiseera. Prootokoollu kun dubartoota Afrikaaf mirgoota akka sivilii, siyaasaa, hawaasummaa, aadaafi diinagdee kan kenuu ta'uus isaa irra darbee, sadarkaa Idila Addunyaatti koonveshinoota mirga namoomaa dubartootaa kabachiisuuf ragga'an kan fudhatuufi mirkaneessuu dha. Kun immoo miidhaawwan dubartoota irra qaqaban ittisuufi dhorkuuuf yaaliiwwan godhamaniif ka'umsa seeraa ta'a.

Keewwata 4(2) "States parties shall take appropriate and effective measures to prevent and condemn trafficking in Women, prosecute the perpetrators of such trafficking and protect those women most at risk." kan jedhu kana akka fakkeenyatti kaasuun ni danda'ama.

Sadarkaa Afrikaatti waliigalteewwan godaansa seeraan alaa irratti taasifamanii hojii irra oolaan keessaa biyyi keenya Itoophiyaan fudhatee kan raggaasifte 'The Africans Charter on Human and People's Rights' kan jedhamee beekkamu dha.

#### **1.4.3. Waliigalteewwan Gam-lamee**

Godaansa seeraan alaa ittisuuf kan gargaaraan bu'uura seeraa kaa'uun alatti, haala hojii biyya alaa ilaachisee waliigalteewwan gar-lamee gochuun kallatti sirriin akka hogganamu gochuun rakkoo gama godaansaan jiru hir'isuu irratti shoora ol'aanaa akka qabaatu ni amanama. Gama kanaan biyyi keenya sochii adda addaa gootus buu'aan barbaadamu hin argamne. Bara 2006 A.L.I tti biyyi keenya Itoophiyaan biyyoota Arabaa muraasa waliin waliigaltee mallatteessuun ishii ni yaadatama. Waliigalteewwan kun yaalii biyyi keenya yakka namaan daldaluu fi seeraan ala nama biyya alaatti ceesisuu gama ittisuun gochaa jirtu ni gargaara jedhamees ni amanama.

## **1.5. Haguuggii Seera Itoophiyaa**

Biyyi keenyas godaansa seeraan alaa kanaaf kan saaxilamte waan taateef lammilee ishii balaa irraa eeguuf jecha seeronni adda addaa bahaanii hojii irra akka oolaan taa'eera. kallattii kanaan Heerri Mootummaa Rippabiliika Dimookiraatawaa Federaalawaa Itoophiyaa isaa duraa yoo tahu seerri yakkaa bara 1996 keewwata adda addaa jalatti waa'ee yakka kanaa tumee arganna. Haa ta'u malee seerri yakkaa sababa bal'ina fi walxaxinsa yakkichaa irraa kan ka'e haguuggii seeraa gahaa ta'e waan hin qabneef, akkasumas, adabbii madaalawaa fi barsiisuu danda'u kenuun barbaachisaa waan ta'eefi sababoota biroo seensa waliigalaa moojulii kana keessatti ibsameef jecha labsii 909/2007 tiin bakka bu'eera.

### **1.5.1. Heera Mootummaa RDFI**

Heerri Mootummaa Rippabiliika Dimookiraatawaa Federaalawaa Itoophiyaa mirgoota namummaa jalatti keewwatoota kaa'e keessaa tokko namootaan daldalu kan dhorkuu dha. Keewwata 18(2) jalatti "Namni kamiyyuu, garbummaadhaan yookiin dirqamaan akka tajaajilu to'atamuu hin danda'u. Kaayyoo kamiifiyyu, gochi namaan daldaluu dhorkaa dha. Heerri mootummaa mirga bilisummaan naannawuu, fi iddo jirenyaas hundeffachuu, akkasumas yeroo barbaadetti biyyattii keessaa bahuuf mirga akka qabu keewwata 32 jalatti tumeera.

Keewwata 32 heera mootummaa waliin wal-qabate tarkaanfin mootummaan lammilee Itoophiyaa gara biyyoota baha gidu-galeessaatti akka baatii jahaaf hin baanee dhorkaan tasifame heerawaa miti, keewwati heeraa kun mootummaan mirga bilisummaa naannawuu kana dhorkaa kamiinuu akka daangeessu hin hayyamu falmiin jedhu baay'achaa dhufus rakkoo lammilee keenya irra gahaa jiru furuuf falli biraa waan jiru hin fakkaatu.<sup>26</sup>

### **1.5.2. Seera Yakkaa Bara 1996 bahe**

Bara 1997 A.L.I irraa eegalee gara hojiitti kan gale seerri yakkaa Itoophiyaa, yakkoota seera adaba yakkaa Itoophiyaa bara 1949 A.L.I keessatti keewwattoota hin hammatamne dabalataan keewwattoota haaraa hammachuun, akkasumas keewwattoota dura turan irratti fooyya'insa adda

---

<sup>26</sup> Nesru Jemal. (Thursday, 24 October 2013) Gov't bans the travel of citizens overseas for employment. [http://www.ertagov.com/news/index.php/worldnews/item/1798-govt-bans-the-travel-of citizen over seas-for-employment](http://www.ertagov.com/news/index.php/worldnews/item/1798-govt-bans-the-travel-of_citizen_overseas-for-employment). Accessed on 9 January 2016.

addaa gochuun kanneen yakka kana irratti hirmaatanni argaman adabbii isaanni ol kaasuun yakkicha ittisuuf carraaqueera.

Seera yakcaa 1997 kana keessatti keewwattooni godaansa seeraan alaa ilaallatan, keewwattoota 596-598 jalatti argamu. Keewwattooni kun dhimmoota seera yakcaa 1949 keessatti hin haguugamne qabatee bahera. Akkasumas yakkichi kan raawwatame dubartoota irratti, daa'imman irratti, rakkoo sammuu kanneen qaban irratti yoo tahe adabbiin isaanii cimaa akka tahu ifatti tumera. Haa ta'u malee akkuma seera adaba yakcaa bara 1949 waa'ee namoota wantoota adda addaan gowwoomfaman ilaalchisee keewwata mataa isaa dandahee waan hin keenyeef qaawwaan seeraa gama kanan ni mul'ata. Qaawwaaleen biroos kan seensa waliigalaa moojulii kanaa keessatti ibsamee fi kan boqonaa lammaffaa keessatti ibsamaan waan turaniif labsii 909/2007 akka bakka bu'uu tahee jira.

### **1.5.3.   Labsii Lakk.909/2007**

Labsiin kun seera yakcaa bakka bu'ee akka bahu yeroo taasifamu sababa mataa isaa qaba. Kunis Seeronni yakkoota namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisu kana ilaalchisee hojii irra jiranis sababa bal'inaa fi walxaxinsa yakkichaa irraa kan ka'e haguuggii seeraa gahaa ta'e waan hin qabneef, akkasumas, adabbii madaalawaa fi barsiisuu danda'u kennuun barbaachisaa waan ta'eef Labsichi akka seera addaa tti bahee jira.

Keessumaayyuu, rakkoon gama yakkoota namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisu daa'immanii fi dubartoota irratti qabu gar-malee ol ka'ee mul'achuu isaa irraa kan ka'e, mirgi dhala namaa keessattuu kan daa'immanii fi dubartootaa akka malee miidhamuu, fi namoonni tajaajila hin barbadamneef akka oolan gochuun yeroodhaa gara yerootti hidda gadi fageeffachaa waan dhufef tattaaffii mootummaan gama hawaasummaa fi dinadgeetiin gochaa jirutti dabalee dhimma kana haguuggii seeraa gahaa ta'een bulchuu akka qabu seensa (preamble) Labsii Lakk.909/2007 bahe irraa hubachuun ni dand'ama.

Akkasumas, namoota yakka namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesisu tiin miidhamaniif umurii, saalaa fi fedhii addaa isaanii irratti hundaa'uudhaan eegumsa, kunuunsaa fi deebisanii ijaaruun barbaachisaa akka ta'e Labsichi seensa isaa keessatti tumeera.

Itti dabalees, bu'uura Heera Mootummaa Rippabiliika Dimookiraatawaa Federaalawaa Itoophiyaa keewwata 18 fi waliigalteewan idil addunyaa fi pirotokoloota biyyi keenya namaan daldaluu fi godaansa seeraan alaa ilaachisee mallatteessite wajjin kan wal simu seerri barbaachisaa waan ta'eef Labsiin kun bahe.

Labsichi tumaalee fi mata duree garaa garaa keessatti hiikkaa jechootaa fi gaalee adda addaa, yakkoota namaan daldaluu fi godaantota seeraan alaa daangaa ceesiuu fi adabbii isaanii, keessumaayyuu, daa'immanii fi dubartoota irratti yakkoota raawwataman, gargaaruu fi haala mijeessuu, yakkoota waraqaa eenyummaa fi sanadoota deemsaa waliin wal qabatee raawwataman, yakkoota ragaa irratti raawwataman, yakkicha saaxiluu dhabuu fi shakkamaa dhoksuu ilaachisee yakka raawwatamu, itti gaafatamummaa yakkaa nama seeraan beekamtii argatee irratti bal'inaan kaa'eera.

Itti dabalees, yakkoota namaan daldaluu fi godaansa seeraan alaa ittisu, qorachu, himachu, murteessuu fi haala funaansa ragaa, eegumsa ragaalee, dirqama gabaasuu nama hundumaa, aangoo mana murtii, eegumsa, deebisanii ijaaruu fi beenyaa miidhamtootaaf, kaayyoo labsichaa galamaan gahuuf dhaabbata Fandii (Fund) hundeessuu, deeggarsa qooda fudhatootaa (stakeholder's cooperation), itti gaafatamummaa Ministeera Haqaa, Ministeera Dhimma Alaa, deeggarsa idil addunyaa, fi kkf labsichi kaa'ee jira.

### **Dhimma 3<sup>ffaa</sup>**

Dhimma Mana Murtii Ol'aanaa Godina Addaa Adaamaatiif Lakk. galmees mana murtii 166/2004 dhihaate tokko irratti Abbaan Alangaa himannaa himatamaa Mahaammad-Nuur Adam irraatti Seera Yakkaa keewwata 692(1) irra darbee gaafa 2/5/04 miidhamtoota Muzamil Qadirana faa n.12 Sawud-Arabiyyaa isin geessa jedhee naannoo kibbaraa fidee waan raawwachuu hin dandeenye nan raawwadha jedhee tokko tokkoon isaanii irraa qarshii 2000 walumaagalatti qarshii 24,000 fudhatee osoo miliqaa jiruu qabame kan jedhuu ture. Manni Murtiis hidha cimaa wagga tokko fi baatii 6 tiin adabeera.

## **Gaaffii marii**

Bu'uura hiika namaan daldaluu fi namoota seeraan ala daangaa ceesisuu armaan olitti bu'uura protokoolii mootummoota gamtoomani ilaaleen gochi raawwatame kun maal? sababa waliin ibsaa.

## **Dhimma 4<sup>ffaa</sup>**

Dhimma biraabara 2005 Mana Murtii Ol'aanaa Godina Adaamaa Adaamaa tiif Lakk.Galmee Mana Murtii 628/2005 dhihaate irratti Abbaa Alangaa himatamaan Nafiisaa Sharmoolloo seera yakkaa keewwata 692(1) irra darbuun gaafa 27/09/05 miidhamtuu Foziyaa Huseen tiin biyyaa alaa sin erga jedhee qarshii 4200 irraa waan fudhateef yakka gowwoomsuu raawwateef kan jedhuu ture. Manni Murtiis hidha salphaa baatii 6 tiin adabeera.

## **Gaaffii marii**

Bu'uura hiika godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu fi namaan daldaluu armaan ol irratti bu'uura protokoolii mootummoota gamtoomani ilaaleen gochi raawwatame kun maal? Sababa waliin ibsaa. Abbaan Alangaa yakka gowwoomsuun himachuu isaa akkamiin ilaaltu?

## **Dhimma 5<sup>ffaa</sup>**

Mana Murtii Ol'aanaa Godina Addaa Adaamaaf Lakk. Galmee Mana Murtii 524/2005 irratti himannaa yakkaa Abbaa Alangaatiin dhihaate irratti himatamtuun Tigist Amaara Kaasayee Seera Yakkaa keewwata 598(1) bira darbun gaafa 25/11/2003 A.L.I miidhamtuu Sintaayyoo Mangistuu irraa qarshii 5,000 fudhattee seeraan ala biyya Libaanos ergitee waan Miidhamtuun deebiteef himatamtee kan jedhuu turee. Manni murtiis Adabbii hidhaa cimaa wagga 5 fi qarshii 1500 tiin adabeera.

Bu'uura hiika godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu fi namaan daldaluu armaan ol irratti bu'uura protokoolii mootummoota gamtoomani ilaaleen gochi raawwatame kun maal? Sababa waliin ibsa.

## **Dhimma 6<sup>ffaa</sup>**

Mana Murtii Ol'aanaa Godina Addaa Adaamaa tti bara 2006 A.L.I baatii 5<sup>ffaa</sup> keessa ilaalaamee jiru tokko irratti Lakk.galmee Mana Murtii 538/2005 ta'e irratti himataamoonni Biniyaam

Mallasaa faa N.2 SeeraYakkaa keewwata 32(1)(a) fi 598(1) irra darbuudhaan midhamtoota Abdulmaliik Muhammad faa N.15 taa'aan tokko tokkoon isaanii irraa qarshii 5,000 waliigalaan qarshii 75,000 gowoomsuun fudhatanii konkolaataa konteeneraan fe'anii osoo deemaa jiranii naannoo Afhaar Awaash Sabaat Kilootti waan qabamaniif yakka heyyama malee namaa biyya alaa erguun himatamaniiru kan jedhu yoo ta'u Manni Murtii of irra ittisaa jedhee ajaja kenneera.

1. Bu'ura hiika godaantota seeraan alaa daangaa ceesisuu fi namaan daldaluu armaan olitti bu'ura protokoolii mootummoota gamtoomani ilaaleen gochi raawwatame kun maal? sababa waliin ibsa.
2. Abbaan Alangaa himanna tokko qofa dhiheessuu isaa akkamitti ilaaltan? yaada keessaniif sababa keessan ibsaa.
3. Hubannoo hawaasaa guddisuu keessumattuu hubannoo dogonggooraa dargaggoonni fi dubartoonni godaansa seeraan alaa irratti qaban sirreessuuf hojji guddaan hojjetamuu qaba. Gama kanaan gaheen qaamolee haqaa maal ta'u qaba jetu? muuxannoo mana hojji irraa dhuftani leenjifamtoota garee keessaniif ibsaa.

## **Boqonnaa Lama**

### **Yakkoota Namaan Daldaluu fi Seeraan Ala Daangaa Ceesisuu Labsii 909/2007 jalatti haammatamanii jiran**

#### **Seensa**

Labsiin Namaan daldaluu fi Godaantota seeraan alaa daangaa cesisuu ittisuf akkasumas to'achuuf bahe lakk. 909/2007 kun tumaalee sera yakkaa bara 1996 bahe jalatti argaman namootaan daldaluu fi seeran ala daangaa cesisuu ilaallatanii jiran kwt. 243, 596, 597, 598, 599 fi 635 haquun hojiirra oolmaa isaanii hanbisuun yakkoota dhimma kana waliin walqabatanii jiran bifaa haaraan gurmeessuun qabatee dhihaateera. Bu'uruma kanaanis gochoota yakka jedhamuun labsii 909/2007 jalatti tumaman tumaalee waliigalaa seera yakkaa fi imamaammata haqaa biyyatti waliin walbira qabuun boqonnaa kana keessatti kan ilaallu ta'a.

Bu'uura kanaanis qaamoleen haqaa keenya hubannooo seerichaa irratti qaban cimsachuun dandeettii namoota seericha cabsan adda baafachuun seeratti dhiheessuu fi itti gaafatamaa isaan taasisuu isaanii akka cimsatan kan gargaaru ta'a. Kana irraa ka'uun boqonnaa kana jalatti hiikkoo boqonnaa tokkoffaa jalatti yakka namaan daldaluu fi seeraan ala godaantota daangaa cesisuuf kennaman irratti hundaa'uun ulaagaaleen gocha bu'uura labsii kanaan yakka taasisan malfa'i? Raawwiin tumaa Seera yakkaa keenyaa kutaa walii gala keessatti tarreefamanii jiran malfakkaata? Kan jedhuu fi kkf kan ilaallu ta'a jechuudha. Dabalees sadarkaan hirmaannaa namootaa yakka kana keessatti hirmaatanii maal maal akka ta'e bu'uura labsii yakka namaan daldaluu fi seeraan ala daangaa cesisuu ittisuufi to'achuuf bahe lakk. 909/2007 irratti hundaa'uun kan ilaallu ta'a.

#### **Xumura boqonnaa kanaatti leenjifamtoonni:**

- Walitti dhufeenya kutaa waliigalaa seera yakkaa bara 1996 bahee fi labsii kana irratti hubannoo qaban ni cimsatu.
- Ulaagaa gochi ykn miti gochi tokko yakka namaan daldaluu ykn seeraan ala daangaa cesisuu taasisaan irratti hubannoo qaban ni gabbifatu.
- Maalummaa fi qabiyyee yakkoota namaan daldaluu fi seeraan ala daangaa cessisuu jedhu irratti hubannoo qaban ni gabbifatuu.

- Gochaalee yakkoota namaan daldaluu fi seeraan ala daangaa cesisuu waliin walqabatanii jiran kanneen akka sanada sobaa qopheessuu, yakkammaa gargaaruu fi odeeoffannoo kennuu dhabuu ykn odeeoffannoo sobaa kennuu ta'uu danda'an ilaachisee hubannoo qaban ni cimsatu
- Sadarkaa hirmaanna yakkoota kanneenii keessatti namoota hirmaattota ta'anii fi dhaabbilee namummaa seeraa qabanii adda baafachuu fi itti gaafatamaa taasisuu irratti hubannoo qaban ni cimsatu.
- Walumaa galatti labsii 909/2007 irratti hubannoo gocha ykn miti gocha namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daagaa cesisuu waliin walqabatee jiran irratti hubannoo gaha gara hojiitti isaan seensisuu danda'u ni horatu.

## **2.Yakka Namaan Daldaluu Fi Seeraan Ala Godaantota Daangaa Ceesisuu**

### **2.1.Yakka Namaan Daldaluu**

Gochi yakka namaan daldaluu yeroo ammaa kana daldala garbaa hammayyaa jedhamuun kan beekamudha. Gochaan kun taateewan ammaan kana sadarkaa addunyaatti baay'ee babal'achaa jiru fi gocha humnaan, gowomsaan, doorsisuun ykn sossobuutti fayyadamuun humna fi tajaajila nama tokkoo mirga namoomaa isaa sarbuun fayyadamuu jechuudha jechuun sadarkaa addunyalessatti hiikkoon dhimmichaaf kenaman ni ibsu.<sup>27</sup> Kaayyoon raawwii gocha kanaa garmalee namaan tajaajilamuuf (exploitation) yaaduun kan raawwatamu ta'uu isaas hubachuun ni danda'ama jechuudha. Kana malees adeemsa namoota iddo iddotti geejjibuu keessattis miidhamtooni qarshii dhabuun, sanada imalaa, fi waraqaa eenyummaa gaha fi dhugaa ta'e dhabuun isaanii irra kan ka'e tajaajila garmaleef (exploitation) karaa banuu ni danda'a. Gama biroon gochaan namaan daldaluu kun yakka haa jedhamu malee, kallattiin mirga namoomaa sadarkaa addunyaatti fudhatama argate akkasumas sadarkaa biyya keenyaa Heera Mootummaa Federaalaa kwt. 18 (2) jalatti tumee jiru kan cabsu ta'uun isaa dhimmichi dhimma mirga namoomaa akka ta'u hubachuun ni danda'ama. Kanaaf gochaan kun kallatti mirga namoomaan ilaalamuun isaa xiyyeffannoo seera yakkaa ykn labsii kanaa qofa osoo hin taane kan heera mootummaa illee akka ta'e hubachuun ni danda'ama.

---

<sup>27</sup> The Crime of Human Trafficking: Law Enforcement Guide to Identification and Investigation, ([www.theicp.org/research/VAWPoliceResponse.html](http://www.theicp.org/research/VAWPoliceResponse.html)), fuula. 2.

Yakki namaan daldaluu jedhamu bu'uuraan miidhamtoota biyyaa baasuun garmalee itti tajaajilamuu akka ta'e hiikkoo keessatti ilaalamee jira; haa ta'u malee, gochi kun yeroo hundumaa daanga ce'uun kan raawwatamu akka hin taanee (the elment of cross border trafficking is not always essential) fi daangaa dhumma biyya tokkoo keessatti miidhamtootatti garamalee tajaajilamuuf yaada jedhuun gochaalee raawwatan kan dabalatu ta'uu isaa barreeffamootni ni ibsu.<sup>28</sup>

Dabalees yeroo waliin jijiiramaa fi babal'achaa dhufuu gochaa kanaa irraan kan ka'e yeroo ammaa kana kan inni of keeessatti qabatee jiru dirqamsiisuu fi humnaan gargaaramuu qofa osoo hin taane maloota karoori gocha raawwatootaa ittiin galma gahu yeroo gara yerootti dabalaan fi jijiiramaa kan dhufee fi iddoottti garaagara ta'uu akka danda'u waliigalteewwan sadarkaa addunyaatti dhimma kana irratti mallatteefamanii fi muuxannoon biyyoota heduu ni agarsiisu. Itti fufees maloota akkamiitiin miidhamtootaan akka tajaajilaman (means of exploitation) kan jedhu ilaachisee baroottan muraasaan dura daldala saal qunnamtiif (sexual trade) akka oolan taasifamaa kan turan ta'uu isaa barrefffamoonni fi qorannoowwan tokko tokko ni agarsiisu; haa ta'uu malee yeroo ammaa kana maloottan biroo kanneen akka tajaajila humnaaf ykn dirqiin hojii humnaa akka hojjetanii fi maloota seeraan ala itti gargaaramuu biroo dabalachuu ni mula'ata.<sup>29</sup>

Mata duree kana jalatti gochi yakkaa ilaallu labsii yakka namaan daldaluu fi seeraan ala daangaa ceesisuu ittisuu fi to'achuuf bahe lakk. 909/2007 kewt. 3 jalatti gochaa ibsamee jirudha. Tumaa kanas kan ilaallu hiikkoo dhimmi kanaaf boqonaa tokkoffaa keessatti kennname hundee godhachuun maalummaa gochaa kanaa, yaada gochaan kun ittiin raawwatamuu qabuu fi qabiyyee gochichaa maal akka ta'e kan ilaallu ta'a.

Yakki namaan daldaluu kun yakka gochaalee yakka ta’uu dandaa’aan biroo hedduu of keessatti qabatedha. Yakki namaan daldalu akka yakka nama adabsiisu tokkoo qofatti ilaalamuu kan hin qabnee fi akka yakkoota walitti hidhamanii fi walmakan hedduutti ykn akka adeemsa yakkaattii ilaalamuu qaba malee akka yakka qeenxee tokkootti ilaalamuu hin qabne hubachuun barbaachisaadha.<sup>30</sup> Kana irraa kan ka’es yakka namoota hedduu hirmaachisuu ta’uu danda’a.

<sup>28</sup> Kristina Touzenis, Trafficking In Human Beings Human Rights And Transnational Criminal Law, Developments In Law And Practices Kristina Touzenis, UNESCO 2010, fuula 7.

<sup>29</sup> Kan armaan olji

<sup>30</sup> በዚህ ወገኖች ነውዏች መንፈስ ማርመራ ለጠላላች የተዘረዘሩ የአልበና ማቅረብ ማረጋገጫ በየሁ; ክሆነን አሰጣጥ በለጠረቻቸው የከተት 2007, fuula 8.

Kallattii namoota yakkicha keessatti hirmaataniin yoo ilaalle, sadarkaa raawwannaa yakkichaa addaa addaa keessatti namoota hirmaatan, kana jechuunis gochaalee garaagaraa qaama yakka kanaatti jedhamanii ka'aman kanneen akka miidhamtoota daldalaaf filachuu, geejjibuu ykn seeraan ala dirqiin itti tajaajilamuu keessaa tokko namoota raawwatan kan of keessatti qabate ta'uu isaa hiikkoo namaan daldalu jechuuf kennname irraa hubachuun ni danda'ama.<sup>31</sup> Kana jechuun yakki jedhame kun wantoota akka sanadoota sobaa qopheessuu, miidhamtoota jalaa sanadoota isaanii qabsiisaan qabachuu fi gocha malaamaltummaa raawwachuun yakkicha keessatti hirmaachuufaa dabalchuu danda'a.

Yakki namaan daldaluu haguuggii seerota biroo jalatti yakkoota kufuu danda'an garaagaraa kan of keessatti haammatee jiru ta'uu isaa hubachuun barbaachisaadha. Sababiin isaas yakka kun dhimmi seera yakkaa qofa osoo hin taane dhimmi mirga namummaa, nageenya biyaa, hojiirra oolmaa heera mootummaa fi waliigalteewan addunyalessaa walitti dhufeentya biyyaa fi mirgoota namoomaa irraatti ta'ee illee ilaalamuu ni danda'a. kana jechuunis yaaddamni yakka namaan daldaluu jedhu kun kun cabiinsa seerota baay'ee fi raawwii gochaalee garaagaraa kan of keessatti qabatee kan jiru ta'uu isaa dhimmichaaf xiyyeffannoon addaa kennamuu akka qabu kan agarsiisudha.<sup>32</sup> Kana irraa kaanee gocha yakka namaan daldaluun seerota cabuu danda'an yoo ilaalle seera yakkaa, heera mootummaa, seerota mirga namoomaa waliin walqabatanii sadarkaa biyyolessa fi addunyalessaatti biyyi keenya mallateessite, seera hojjetaa fi hojjechisaa fi seera beenyaafaa akka fakkeenyatti kaasuun ni danda'ama.

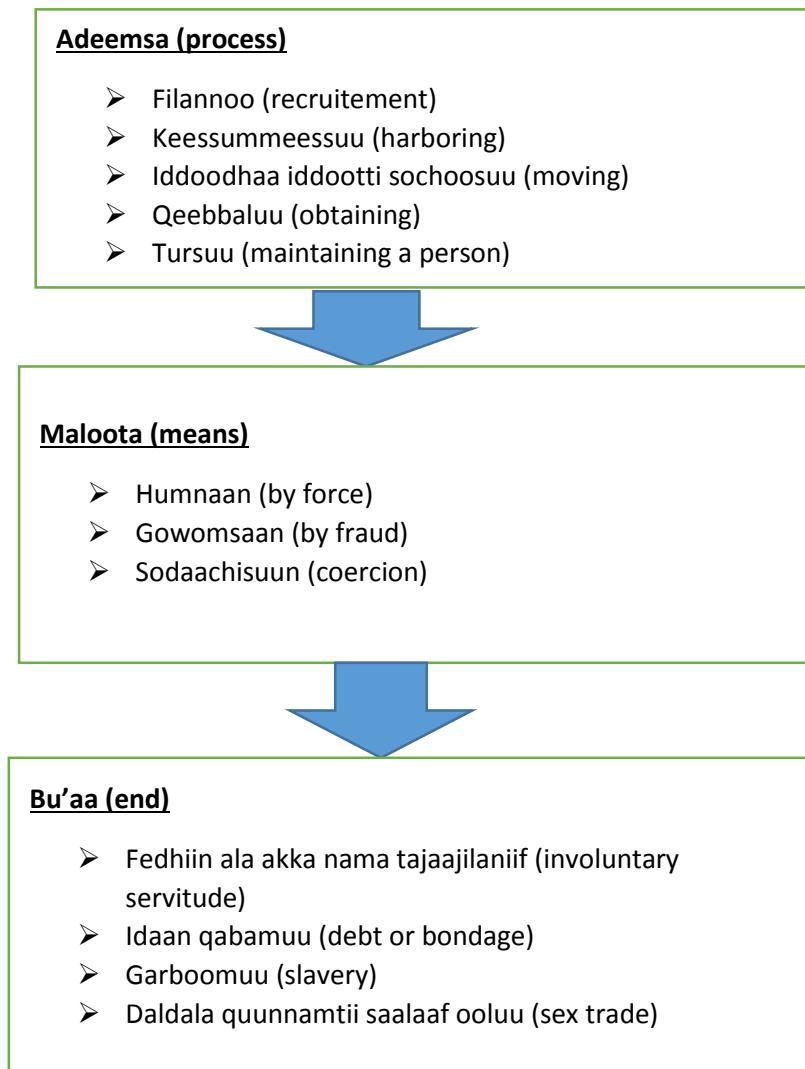
Gochaa akkas kallattii adda addaan ilaalamuu danda'u akkasii kanaaf hiikkoo fi qabiyyee isaa seerri ibsu jiraachuun sirna seeraa biyya tokkoo keessatti dhimmoota kana ittisuu fi to'achuu keessatti sadarka jalaqabaa ta'ee mula'chuu mala. Kunis gochootni dhimmi kana waliin walfakkatanii fi haammatamuu danda'an kanneen akka seeraan ala daangaa ceesisuu, godaanuu, sagaagaltummaa fi dirqiin sagaaltuu taasifamuu fi kkf bifa hiikkoo fi qabiyyeetiin seerri agarsiisu jiraachuun barbaachisaadha.

---

<sup>31</sup> Labsii 909/2007, kwt. 2(1), jalatti hiikkoo namaan daldalu jechuun kennnamee fi boqonnaa tokkoffaa keessatti yakkichaaf hirmaattota yakkichaaf kennname waliin walbira qabnee ilaluu dandeinya.

<sup>32</sup> Bu'uura seera yakkaan gochaaleen addaa labsii kana jalatti namaan daldaaludha jedhamuun walitti makamuun idoo tokkootti ilaalamani kunnini cabiinsi seerota adda addaa kan hordofsiisan waan ta'eef himannoo daddabalamaan kan ilaalamaa turan yoo ta'u labsii kanaan idoo tokkotti walitti qabamuun akka yakka tokkootti yeroo isaan ilaalamaa kan akeeke waan ta'eef walitti dhufeenyi seera yakkaa fi labsii kanaa gochaalee kanneen ilaalchisee jiru maal ta'uu mala? Kan jedhuu fi gochaaleen kunnini of danda'uun himamachiisuu ni danda'u moo mit kan jduh illee dhimma hubatumuu qabudha.

Bu'uuruma kanan seera gocha namaan daldaluu kana to'achuuf akkasumas ittisuuf bahe labsii lakk. 909/2007 kwt. 3 (1) jalatti kennname boqonnaa tokkoffa jalatti ballinaan ilaalam keessatti qabiyyeewan bu'uuraa haammatamanii jiran yoo ilaalle dhimmi kun maal akka ta'e adda baasuuf kallattii ni agarsiisa. Hiikkoo kennname kana keessatti wantoota gurguddoo gocha yakka namaan daldaluu ibsuuf dhagaa bu'uuraati jedhaman ykn taatee raawwatame tokkoof ulaagaa madaallii gochicha yakka namaan daldaluu taasissuu danda'an jedhaman akkaataa armaan gadiitti iddo sadiitti quoduun tarreessuun ni danda'ama. Isaan kanas iddo sadiitti quodnee ilaaluun ni danda'ama. Innis;



Gochi yakka namaan daldaluu jedhamu yakkota biroo waliin walbira qabnee yoo ilaallu gochaalee mataa isaanii danda'anii yakka ta'uu danda'aan sadarkaa garaagaraa keessatti kan qabate ta'uu isaa qoqqoddii taasifame kana irraa hubachuun ni danda'ama.

Qoqqooddii raawwatame kunis dhimmoota adeemsaa fi sadarkaa isaan keessa darban kana irratti hundaa'uun gochi raawwatame haguuggii keewwata kanaa jalatti kufuu danda'a jechuf ni fayyada. Akkasumas namoota sadarkaa garaagaraa gochaan kun keessa dabrutti hirmaatan adda baasuun itti gaafatamaa taasisuuf kan nu gargaaru ta'a. Dabalees haala fi sadarkaa hirmaannaa isaanii irratti hundaa'uun itti gaafatamumaan isaaniis kan adda bahu ta'a jechuudha. Bu'uura kanaan malummaa yakkichaa fi adeemsa walxaxaa yakkichaa adda quoduun yoo hin ilaalle hirmaattota yakkichaa fi sadarkaa hirmaannaa isaanii adda baasuun itti gaafatamaa taasisuun baay'ee nama rakkisa.

Hiikkoo boqonaa lffaa keessatti kennname kana irraas hubachuun kan danda'amu gochaan namaan daldaluu kun gochaa tokko osoo hin taane walitti hidhamiinsa gochaalee garaagaraa kaayyoo fi galma tokko gahuuf yaada walfakkaataa ta'een raawwatame ta'uun isaa ni hubatama. Kunis hiikkoo kennname irraa kaanee yommuu ilaallu dhimmi kun dhimmoota akka karaa kamiinuu seera cabsuun kallattinis ta'e alkallattin gochaa namaan daldallu ykn seeran ala daangaa ceesisuu raawwachuu, sadarkaa gargaartummaan gochaalee kunniin raawwachuu, gochaan kun akka raawwatamuuf gurmeeffamuu ykn gurmulee yakka raawwachuuuf dhaabatan keessatti hirmaachuun qajeelfama kennuu, ykn karaa kamiinuu raawwii yakkichaa akka babal'atuuf jajjabeessuu ykn raawwii yakkichaaf akka oolu beekaa gumacha kennuu kan jedhan hunda of keessati qabatee kan jiru ta'uun isaa irraan kan ka'e walitti hidhamiinsa gochalee hedduu ta'uun ni hubatama jechuudha.

Qoqqooddii armaan olii irratti hundoofnee qabiyyee yakkichaa yommuu ilaallu, sadarkaa jalaqabaa irratti gochaan raawwatu gochaa akkamiiti isa jedhu yommuu ta'u gochaaleen kunniinis kanneen akka miidhamtoota raawwii yakkichaaf filachuu, iddooa iddootti geejjibuu, namoota gochi kun irratti raawwate ykn raawwachuuuf adeemu simachuu, dhoksuu fi kkf nama raawwatedha. Haa ta'u malee gochaaleen amma tarreessine kun of danda'un itti gaafatamummaa yakka namaan daldaluu fiduu kan hin dandeenye ta'uun isaaniiti. Kana jechuun gochootni tarreeffaman kun of danda'uun tumaa seera yakkaa biroo jalatti yakka biroo ta'uun danda'u malee qofaa isaaniitti ulaagaa tumaa yakka namaan daldaluu kan hin guutne ta'uun isaa hubachuun barbaachisaadha. Fakkeenyaaf; gochi nama iddooa iddootti geejjibuu kaayyoo garmalee itti tajaajilamuu kan hin qabne yoo ta'ee yakka namaan daldaluu ta'uun hin danda'u.

Sadarkaa lammffaa irratti gochaaleen kun mala akkamiitiin raawwataman gaaffii jedhu yommuu ta'u ulaagaan kun kan inni gaafatu bu'uura maaliin akkaataa akkamiin gochaaleen sadarkaa tokkoffaa keessatti tarreeffaman kun raawwataman kan jedhudha. Bu'uruma kanaan gochaleen kunniin maloota ittiin gargaaramuuun raawwatame kanneen akka gowomsuu, dorsiisuu, humanaan dirqisiisuu, aangootti garmalee gargaaramuu ykn miidhaaf saaxilamuu miidhamaatti garmalee gargaaramuuun kan raawwatan yoo ta'edha. Ulaagaaleen kunniin lamaan guutamaniillee sadarkaa itti aanutti gochaaleen kunniin maaliif raawwataman kan jedhu agarsiisuun barbaachisaa ni ta'a jechuudha. Bu'uruma kanaan sadarkaa sadaffaa irratti gochaaleen kunniin yaada garmalee itti tajaajilamuuf ykn dirqiin itti gargaaramuuuf jedhu kan of keessatti qabatee raawwatame yoo ta'e yakka namaan daldaluutiin itti gaafatamummaa ni hordofsiisa jechuudha.

Ibsa armaan olii irraa hubachuunakkuma danda'amu gochaaleen yakka namaan daldaluu jedhaman kun walitti hidhatiinsa gochaalee mataa isaaniin yakka jedhamuu danda'an biroo akka ta'e hubachuun ni danda'ama. Walumaa galatti gara gocha namaan daldaluutti yommuu deebinu gochaan kun bu'uura seera yakkaattin gocha raawwatame (material element) (actus reus) fi kutaa yaadaa samuu (mens rea) dirqama guutee qabaachuun qaba isa jedhu waliin xiinxaluun barbaachisaadha.<sup>33</sup> Kanuma irratti hundaa'un gochoota iddo sadiitti qoodne kanneen keessa kamtu kutaa gochaa jalatti kufa ykn ammoo agarsiiftu kutaa yaadaa ta'ee fudhatama kan jedhu akkataa itti aanee jirutti ilaalla.

### **2.1.1. Gocha raawwatame (material or physical element of the crime)**

Jalqaba irratti gochoota yakka namaan daldaluu jedhamuun labsii 909/2007 kwt. 3 jalatti caqasaman akkasumas iddo sadiitti qoodamuun ilaalaman kana keessaa tokkoffaa irratti gocha dha jedhamanii fi lammaffaa irratti maloota jedhamuun tarreeffaman kutaa gocha yakkaa (material or physical element of the crime) agarsiisuuf kan itti gargaaramnu waan ta'eef qabiyyeen isaanii maal kan jedhu akkaataa itti aanee jirutti haa ilaallu.

Tokkoffaa irratti gochi raawwatemu kun gochaalee kanneen akka miidhamtoota filachuu, geejjibuu, daddabarsuu, dhoksuu, fi miidhamtoota kana simachuu keessaa tokko kan of keessatti qabate ta'uu qaba. kanneen keessaa tokko gochi yakka namaan daldaluu of keessatti kan qabate ta'uu qaba. Kun hin ta'u taanaan haala addaan seeraan yoo tumame malee gochaa kanaan gocha

---

<sup>33</sup> Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners, Module 1 Definitions of trafficking in persons and smuggling of migrants, UNITED NATIONS New York, 2010, fuula 8.

namaan daldaluu jechuun hin danda'amu. Kanas tumaa kana kwt. 3 (3) jalatti daa'imman kaayyoo garmalee itti tajaajilamuu jedhuuf namni filate, iddootti geejjibe, dhoksee fi simate haala addaatiin of danda'e itti gaafatamummaa yakkaa fiduu akka danda'u ni ibsa. Haa ta'u malee dhimmoota biro ilaachisee gochaaleen jedhaman kun raawwatamuun isaanii yoo mirkanaa'e iyyuu mataa isaaniitiin of danda'uun itti gaafatamummaa fiduu hin danda'an.

Lammaaffaa irraatti gochi tokko gocha namaan daldaluu ta'uuf yoo xiqqaatee xiqqaate humnatti, sodaachisuutti, butuutti, waliin dhahuutti, gowwoomsuutti, aangootti garmalee fayyadamuutti ykn miidhaaf saaxilamuu ykn wallaalammaa miidhamaatti, faayidaa kennuu fi fudhachuutti gargaaramuun kan raawwatamee ta'uu qaba. Gochaaleen tokkoffaa irratti ibsaman maloota lammaffaa irratti ibsaman kanatti gargaaramuun kan raawwatame yoo ta'e gochaan kun yakka namana daldaluu ta'uuf ulaagaa gochaa yakkaa guuteera jennee kaasuu dandeenya. Fakkeenyaaaf nama filachuun qofaa isaa yakka ta'uu dhiisuu danda'a haa ta'u malee gochaan kun amaloota lammaffaa irratti ibsaman kanneen akka gowwoomsuun, sodaachisuu, butuutti fi kkf tti fayyadamuun kan raawwataman yoo ta'an garuu gochaan kun gara yakka namaan daldaluutti ce'uu danda'u ta'uu isaa agarsiisa.

Walooma galatti yakki namaan daldaluu kan eegalu miidhamtoota gowomsuun ykn sodaachisuu ykn waliin dhahuun ykn aangotti garmalee fayyadamuun ykn maloota kana fakkaatan birootti gargaaramuun fedhii isaanii argachuun ykn fedhiin ala filachuun, butuun, ukkaamsuun ta'uu dandaa'a. Fakkeenyaaaf gochaalee kanneen keessa gowomsuu fudhannee yoo ilaalle, gowomsuun kun gartokkeen ykn guutummaan gutuutti gowomsuu ta'uu dandaa'a. Kana jechuunis abdii sobaa fi jirenya abjuu dhiheessuun ta'uu dandaa'a. Kunis miidhamtootaan namni biyya ambaa deemuun keessumeessituu yoo ta'ee jedhe qarshii hedduu argachuun akka danda'u fi innis gargaaree achii geessuunii akka danda'u namni dubbate, dhugaan isaa garuu gara biyya ambaatti erguun mana bunaatti dubara yoo taate sagaagaltuu akka taatuuf yoo dhiira ta'e hojii humnaa dirqiin akka hojjetuuf yoo ta'e, guutummaan gutuutti gowomseera jechuu dandeenya. Gama biroon ammoo gara biyya ambaa deemuun hojjetaa manaa yoo ta'an qarshii gaarii argachuun akka dandaa'amu namni himee garuu biyya deemamutti kanfaltii malee garbummaadhaan akka namaaf hojetaniif yoo ta'e gartokkeen gowomsera jennee fudhachuun kan dandeenyu ta'uu isaati. Walumatti maloota kkf.tti gargaaramuun miidhamtoota fedhii isaanii argachuun ykn dirqamuun fedhii isaanii akka kennan taasisuun yakka namaan daldaluu keessaatti ulaagaa isa bu'uuraan

gutamuu qabu jennee kaasuu dandeenyaa. Armaan olitti akkuma ibsame labsi kana kwt. 3(3) jalatti yakkoota namaan daldaluu daa'imman irratti raawwatan ilaachisee ulaagaan jiru gochaan jiraannaan maloota jedhamuun kanneen ibsaman mirkaneessuun barbaachisaa akka hin taane kan tumamee jirus yaadachuun barbaachisaadha.

Tumaa kana jalattis akkuma kaa'amee jiru daa'imman kaayyoo seeraan ala itti tajaajilamuu jedhuun kan filate (recruited), geejjibe, iddoottu sochoose, mana isaa keessa teessise ykn simate maloota sodaachisu, humnatti gargaaramuu, gowomsuu, butuu, jecha abdii kennuu, hrikattummaa miidhamaatti gargaaramuu fi namoota miidhamaa irratti aangoo qaban hayyama isaanii argachuuf qarshii ykn faydaa kamiyyuu kennuu fi fudhachuutti kan hin gargaaramne yoo ta'e iyyuu gocha raawwatame qofaa fi yaada sammuu gochichi ittiin raawwatame irratti hundaa'uun yakka namaan daldaalu ta'e itti gaafatamummaa fiduu dandaa'a. Kunis haguuggii daa'immaniif barbaachisu bu'uura godhachuun daa'imman fedhii isaanii laattachuuf tasuma kan hin geenye waan ta'eef mala kamiinuu yoo fudhataman itti gaaftamummaa kan hordofsiisu ta'uu isaa agarsiisuun barbaadameetu. Dhimmota kana ilaachisee daa'imman eeguumsa addaa barbaachisu waliin walbira qabuun mariin ball'aan karaa leenjifamtootaa akka kaafamu ni eegama.

### **2.1.2.Kutaa yaada sammuu (mens rea)**

Bu'uura seera yakkaa kwt. 23(2) tiin namni tokko yakka raawwate jedhamee itti gaafatamaa ta'uuf dursee kutaan yaada sammuu balleessaa raawwachuuf jedhu jiraachuun barbaachisaa akka ta'e ni kaa'a. Yakki namaan daldalu mirkaneessuu keessattis qajeeltoon kun raawwatiinsa kan qabudha. Armaan olitti gochaaleen namaan daldaluu kutaa gocha yakkichaati jechuun ilaalle yommuu raawwataman yaada sammuuakkamiin gaaffiin jedhu dirqama deebii argachuun namoota gocha kana raawwatan itti gaafatamaa taasisuuf baay'ee murteessaadha.

Kanaaf gaaffiin maaliif raawwate jedhu yaada sammuu "...miidhamtootatti garmalee tajaajilamuu..." (Exploitation of the victims) jedhu jiraachuun isaa hubatamuu qaba jechuudha. Kana jechuun dirqama miidhamtootatii garmalee tajaajilamuu (the real exploitation of the victims) jiraachuu qaba jechuu immoo akka hin taanes hubatamuu qaba.<sup>34</sup> Kunis jiraachuu yaada sammuu kanaaf argisiiftuu wantoonni ta'an mirkaneessuu ykn dhiheessuun qofti gahaadha dirqama miidhaan yaadame dhaqqabee mul'achuun kaayyoo seerichaa miti jechuudha.

---

<sup>34</sup> Aramaan olitti miijalee 5ffaa jalatti kan caqasame.

Uumama isaa irraan kan ka'e yakki namaan daldaluu walitti hidhamiinsa gochaalee yakka ta'uu danda'an hedduu akka ta'e kutaa gocha yakkichaa jalatti kaafneerra. Kana jechuun tokkoon tokkoon gochaalee raawwataman kaayyoo xumura irratti miidhamtootatti garmalee tajaajilamuun (seeraan ala tajaajilamuun) bu'aa argamu irraa qooddachuu ykn garmalee akka tajaajilamaniif haala mijeessuuf kan raawwatame ta'uu isaa hubachiisuun barbaachisaadha. Kun hin ta'u taanaan gochaalee raawwataman kana kan walitti hidhu kaayyoon xumuraa galma gochaalee namaan daldaluu ta'e hin jiru jechuudha.

Fakkeenyaaf gochi iddootti nama geejjibuu hanga kaayyoo miidhamtoota ykn godaantota daangaa ceesisuu of keessaa hin qabneetti mataa isaan yakka ta'uu dhiisuu danda'a, haa ta'u malee gochaan kun yoo kaayyoo garmalee miidhamtoota kanaan tajaajilamuun jedhu of keessaa kan hin qabne yoo ta'e yakka biraa ta'uu danda'a malee yakka namaan daldaluu ta'uu hin danda'u. Akkasumas yakki aangootti garmalee fayyadamuu of danda'e yakka namaan daldaluu miti, haa ta'u malee gochi kun gochaalee biroo fi kaayyoo namaan garmalee tajaajilamuun jedhu kaayyeffatee yoo raawwatame yakka namaan daldaluu ta'a. Kana irraa kaanee walqabsiiftuun gochaalee tumaa kana jalatti tarreffamanii jiraanii kutaa yaada 'miidhamtootatti garmale tajaajilamuuf' jecha kan raawwatame ta'uu mala.

Kanaaf akka ulaagaa kutaa yaadaatti yakka namaan daldaluu mirkaneessuuf fudhatamuun kan qabu gochaan ykn mitigochi yaada sammuu miidhamtootatti garmalee tajaajilamuuf kan raawwatame ta'uu isaa agarsiisuun gahaadha. Gama biroon dirqamni mirkaneessaa kun dhugumaan dhaqqabuu miidhamtootatti garmalee tajaajilamuu (the actual exploitation of the victims) jiraachuu isaa agarsiisuun barbaachisaa miti yaadni sammuu kana agarsiisu jiraachuu isaa mirkaneessuun gahadha.<sup>35</sup>

Itti aansuun gaalee "garmalee namatti tajaajilamuu" (exploitation) jedhamu kun maal jechuudha isa jedhuuf hiikkoo kennuun kutaa yaadaa kana hubachuuf barbaachisaadha. Gaalee kana sadarkaa Mootummaa Gamtoomanitti ibsuuf hiikkoo keename yoo ilaalle, kallatti qabiyyee gaaleen kun haammatee jiruun ibsaniiru. Innis namatti garmalee gargaaramuuun kan of keessatti qabatu yoo xiqlaatee xiqlaate namoota sagaagalummaaf oolchuu, karaa biroo kamiinuu

<sup>35</sup> An offence of trafficking in persons should not require that actual exploitation take place. As is clear from the Trafficking Protocol, actual exploitation need not occur provided there is a manifestation of intention to exploit the individual. All that is required is that the accused committed one of the constituent acts, employing one of the listed means for the purpose or, put another way, with the intention that the individual be exploited.

quunnamtii saalaaf itti gargaaramuu, dirqisiisuun hojii humnaa ykn tajaajilaa hojjechiisuu, garboomsuu ykn gochaawwan garboomsuu fakkaataniif oolchuu, hojii tajaajiltummaa (servitude) ykn kutaa qaama isaanii muruun irraa fudhachuufaa jechuun kaa'aniiru.<sup>36</sup>

Kaayyoo namaan tajaajilamuu galmaan gahuuf namni gochoota kwt. 3 jalatti tarreefaman kana kan raawwate yaadda balleessuummaa (guilty mind) qaba jechuun seera fuulduratti itti gaafatamaa ni ta'a. Keewwata kana jalatti karaa yaadni sammuu kun ittiin mul'achuu danda'an jedhamuun kaa'amaniis;

- Biyya keessatti hojjetaa fi hojjechiisaa walquunnamnsiisuuf ykn hojiif ykn shaakalliif gara biyya alaatti erguuf haguuggii jedhuun,
- Waliigaltee guddifachaa taasisuun ykn haguuggii giddufachaa jedhuun,
- Sababa biroo kamiinuu kaayyoo godhachuun gochaaleen keewwata kana jalatti tarreeffamanii jiran kan raawwatan yoo ta'e kaayyoo garmalee namatti fayyadamuu jedhu kan agarsiisu ta'uu isaa hubachuun ni danda'ama.

Kana jechuunis dhugummaan hojjetaa fi hojjechiisaa walquunnamnsiisuun hundi kaayyoo garmalee namatti fayyadamuu qaba ykn guddifachuun hundi seera qabeessa miti jechuu osoo hin taane gochaaleen kana dawoo godhachuun raawwatamaniiru taanaan nama iddootti gowomsuun sochoosuuf garmalee namatti fayyadamuuuf isa jedhu kan agarsiisu waan ta'eef yakka namaan daldaluudhaaf kutaan yaadaa guuteera jechuu ni dandeeny.

Walumaa galatti amaloota addaa yakkii namaan daldaluu qabu cuunfinee yoo ilaallu akkaataa armaan gadiitti tarreessuu dandeeny;

- Gochi yakka namaan daldaluu kan irratti raawwatamuu dhiira, dubartii, fi haala addaan daa'imani irratti ta'uu dandaa'a. yakki kunis kaayyoo garmalee miidhamtootatti tajaajilamuuf jedhu kan qabatedha.
- Gochi tokko yakka namaan daldaluudha jedhamuuf dirqama daangaa biyyatiin ala bahuu ykn daangaa sadarkaa addunyalessaatti kaa'ame cee'uu hin barbaachisu. Biyya keessattis kaayyoo garmalee miidhamtootatti tajaajilamuuf iddootti miidhamtoota geejibuun namaan daldaluudha.

---

<sup>36</sup> Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners, Module 1: Definitions of trafficking in persons and smuggling of migrants, United Nations New York, 2010, fuula 5.

- Yakki namaan daldaluu yakka daangaa ceesisuu waliin tokko akka hin taanee fi ulaagaa fi yaadni sammuu yakkicha keessa jiru bu'uuraan garaagara. Yakki namaan daldaluu iddo iddootti sochoosuu ykn daangaa ceesisuu qofa osoo hin taane iddo itti geeffamanitti miidhamtootatti garmalee fayyadamuu irraa bu'aa argamu kaayyeffachuun yakka raawwatamudha.
- yakki namaan daldaluu yeroo hundumaa iddo iddootti nama sochoosuu kan qabate miti; yeroo tokko tokko iddo iddootti nama osoo hin sochoosin yakka namaan daldaluudhaan itti gaafatamaa ta'uun ni danda'ama. Hiikkoo yakka namaan daldaluuf boqonnaa tokkoffaa jalatti kennamee, akkasumas kwt. 3 labsii 909/2007 jalattii qabiyyee gochaa kanaa yeroo ibsutti gochi iddoochaa iddootti sochoosuu kun gochaalee yakkaa namaan daldaluu ta'uu danda'an mala gochaan kun ittiin raawwachuu danda'u keessaa tokko ta'uudha.

Kanaaf gochaaleen akka simachuu (receipt) fi tursiisuu (dhoksuu) (harbouring) fakkaatan yoo ilaalle yakki namaan daldaluu miidhamtoota iddo iddootti sochoosuu qofa akka hin taane kan agarsiisanidha. Dabalees yakki namaan daldaluu miidhamtoota iddo iddootti sochoosuu fi kaayyoo garmalee itti tajaajilamuu qofa irratti kan dhumu osoo hin taane, iddo garmalee tajaajilan erga gahanii booddees haala kana keessa akka hin baaneef wantoonni taasifaman yakka namaan daldaluudha.

- Miidhamtoonni yakki namaan daldaluu irratti irratti raawwate fedhii isaanii kennaniiru yaadni jedhu fudhatama hin qabu. Jalqaba yakkichaa irratti miidhamtoonni guutummaanis ta'e gartokkeen gowomfamuun fedhii isaanii kennaniiru yoo ta'e sababa yakki kun uumama isaan mirga namoomaa heeran kennname hambisuuf adeemuuf akkasumas amala dirqisiisummaa isaanii irraan kan ka'e fedhiin kennname hafaa ta'a.
- Yakki namaan daldaluu gocha fedhii miidhamaa of keessaa qabu miti gaafa jedhamu, namni tokko daldalamuuuf ykn garboomuuuf fedhii isaa bilisaan kenneera jechuun hin danda'amu waan ta'eef.
- Gama biroon yakki kun yeroo mara miidhamtoota iddo iddootti sochoosuu of keessatti kan haammate ta'uun isaa dirqama miti jechuunis gochi kun biyya keessattis lammilee qabamanii fedhii isaanii malee akka hoijetan ykn tajaajilan taasifaman ni dabalata.
- Walumaa galatti yakki kun mirga namni tokko garboomuu ykn dirqisiifamuu irraa bilisa ta'uu qabu tokko irratti kan raawwatamu waan ta'eef fedhii isaan kennan gochootni

yakka kana hundeessan kan isaan irratti raawwataman seera qabeessa hin taasisu.<sup>37</sup>  
 Kallatiin himatamaan fedhii isaa kenneera yoo ta'e ammoo battaluma humanaan, dirqisiisuun, sodaachisuun fi maloota kana fakkataniin dirqiitti tajaajila akka kennu taasifametti fedhiin kennname hafaa ta'ee gochaan yakka namaan daldaluu ta'a jechuudha.

### **Gabatee 1. Yakka namaan daldaluu hundeessuuf ulaagaalee gutamuu malan.**

Filachuu		Humna fayyadamuun sodaachisuu	Tajaajila sagaagalummaaf itti gargaaramuu (sexual exploitation as a prostitute)	=	
geejjibuu	+	Karaa kamiinuu sodaachisuu ykn yaaddessuu	Tajaajila quunnamtii salaafaa ofii gargaaramuu		
keessumeessuu		gowomsuu	Dirqiin tajaajila humnaa akka kennan taasisuu		
Nama simachuu		Waliin dhahuu (fraud)	Garboomsuu fi haalota garboomsuu fakkaatan kamuu keessa jiraachisuu		<b>Namaan daldaluudha</b>
		Aangootti garmalee gargaaramuu	Kutaa qaama issaanii kutuun irraa fudhachuun itti tajaajilamuu		
		Wallaalummaa miidhamtootatti gargaaramuu			
		Namaa miidhamtoota irratti aangoo qabu			

<sup>37</sup> Heera mootummaa federaala kwt. 18(2).

		hayyama isaa argachuuf kanfaltii ykn fayidaa kennuu fi fudhachuu		
--	--	--	--	--

### **Gaaffii marii**

1. Yakka namaan daldaluu yakkoota biroo seera yakkaa keenyaan tumamaniin adda kan isaan godhu maali? Maaliif? Amaloota adda isaan godha jettanii yaaddan kanas tokko tokkoon kaasuun irratti mari'adha. Itti gaafatatumummaa fi haguuggii yakkoonni kunis labsii kanaan qabanis kaasuun irratti mari'adhaa?
2. Seera yakkaa bara 1996 bahe kwt. 596, 597 fi kwt. 3 labsii 909/2007 jidduu garaagarummaa jiru kaasuun irratti mari'adha.
3. Yakka namaan daldaluu keessatti gochootni akka sodaachisu, gowomsuu fi kkf jiru, haa ta'u malee barbaachisummaa gochoota kana mirkaneessuu yakka namaan daldaluu mirkaneessuu keessatti qabu maali jettannii ibsit?

### **Dhimma 1<sup>ffaa</sup>**

Dhimmi tokko irratti miidhamtuun Tirunesh Ballaxaa jedhamtu Godina Shawwaa Bahaa Aanaa Adda Adaamaa keessa harmeeshee, abbaashee fi obboleessa ishee xiqqoo waliin jiraatti turte. Abbaan ishee obbo Ballaxaa kan jedhamu nama araada alkoolii fi caatii qabu waan tureef galgal galgal yeroo hundumaa machaa'ee galuun haadha ishee fi obboleessa ishee yeroo tokko tokko ammoo ishees ni reeba ture kana irraan kan ka'es haati ishee Aadde Xaayituun dhukkubsattee erga ciiftee bubbulteetti.

Tirunesh reebichi fi sodaachisuun hedduun irra gahaa ture jirenya isheef baay'ee ishee yaaddessa ture. Utuu Kanaan jirtuu Tirunesh hiriyyaa haadha ishee durii kan taate Aadde Wegbezash kan magaalaa Finfinnee jiraattu waliin walbarti. Aadde Wegbezashis Tirunesh akka ishee bira dhuftee magaalaa Finfinnee dhuftee bira jiraattuuf afeerte. Dabalees yoo dhuftee ishee bira teesse barumsa akka ishee barsiiftuu fi akka ishee gargaartu waadaa seentiif. Akka ishee fiduufis obbo Daggameny nama jedhamu itti ergiti. Xiruneshis carraa jedhame kanatti fayyadamuu yaaduun obbo Daggameny duukaa gara magaalaa Finfinnee Aadde Wagbezzaash bira deemti.

Erga aadde Wegbezaash bira geessee booddee wanti ishee quunname akka isheen eegde hin turre. dursa mana gadi bahuu akka hin dandeenye itti himame mana bunaa aadde Wagbezxaash keessa keessumeessituu taatee akka hojjettu taasifamte. Yeroo xiqqoo booddees dirqisiifamtee akka sagaagaltuuf taasifamte.

### **Gaaffii marii**

- a. Gochaa raawwatame kana gochaa namaan daldaluu jechuu dandeenyaa? Maaliif?
- b. Ulaagaalee gochaa fi yaada sammuu yakka tokko hundeessuuf gargaaran waliin taatewwan dhimma kana keessatti taasifame waliin xiinxalaa.
- c. Dhimmi kana irratti miidhamtuun umuriin ishee waggaa 18 ol yoo ta'e fedhiin gocha kana keessatti hirmaatte waan ta'eef itti hin gaafachiisu jechuun ittisa ka'u akkamitti ilaaltu? Maaliif?
- d. Miidhamtuu umuriin ishee waggaa 18 gadi yoo ta'e adeemsa qorannoo fi mirkaneessa dhimmi kanaa irratti dhiibbaa inni fidu jira jettuu? Maaliif?

### **Dhimma 2<sup>ffaa</sup> 38**

Galmeen kun dhihaatee murtii kan argate Mana Murtii Olaanaa Godina Addaa Adaamaatti himannoo A/A himatamtuu Maskaram Yooseef jedhamtu irratti dhiheesseen, himatamtuuun kun tarree himannoo tokkoffaa jalatti seera yakkaa bara 1996 bahe kw. 597 irra darbuudhaan bara 2006 keessaatti miidhamtuu daa'ima Betelihem Anjulloo jedhamtu umuriin ishee waggaa sagal taate naannoo Kibbaa Aanaa Gaalee Buugee maatii ishee irraa sin guddisa jechuun fuutee magaalaa Adaamaa gand 14 keessa mana jirenyaa isheetti fiduun hojii humna isheettiin wal hin madaalle hojjechiisaa erga turteen booda gaafa 08/5/2007 galgal sa'a 12:00 irratti mana isheetti ariiteetti. Kanaaf yakka daa'ima umuriin hin geenyehumna isheetti fayyadamuu fi naannessuu raawwatteetti jechuun himataniiru.

Himannoonaan 2ffaan himatamtuuun kun seera yakka bara 1996 bahe kwt. 555(A) irra darbuun miidhamtuu kana gaafa 19/04/2007 galgala keessa sa'aati 12:00 irratti shiboo elektriikiitiin fi gommaadhaan qaama ishee reebdee, guggubdee, ilkaan isheettiin duugda ishee irra cicciintee haala gara jabina qabuun miidhaa qaqqabsiisteetti jechuun himannoonaan irratti dhiyaateera.

---

<sup>38</sup> A/A vs Maskaram Yooseef, Mana Murtii Godina Addaa Adaamaa, L/G 20171, bara 2007.

Ragooliin A/A dhihaatanii sagalee ragummaa kennaniin, ragaan tokkofaan miidhamtuun gaafa 16/04/2007 da'ima pooppoo irratti maaliif hin fincoofsiftu naan jechuun daa'imti of irratti fincaayee jennan, akkasumas ani qarshii tokko fudhadhee jallaatii waan ittiin bitadheef dugda koo irraa fi harka koo irra ilkaan isheen nacicciinte, gommaa fi sookettii elektirkiiin ammoo nareebde. Bakkin reebamtee fi ciniinamte madaa'uu fi quanca'uu isaa, akkasumas iddoon isaa godaannisa ta'ee jiraachuu isaa ibsiteeti. Kan baddes gaafa lammata himatantuun ishee reebuuf jettu ta'uu isaa fi maatii ishee biraa himatantuun kan ishee fidde ishee barsiisuufi isheen ammoo mucaa eeguuffif yoo ta'u yeroo ammaa garuu mana qulqulleessaa, meeshaa miiccaa fi nyaata qopheessaa kan jirtu ta'uu ishee raagdeetti.

Ragaan abbaa alangaa lammaffaan gaafa guuyyaa 8/5/2007 naannoo sa'atii 1:30 yoo ta'utti obboleettiin koo gadi baatee miidhamtuu ala dhaabbattee boo'uu argitee olseensiftee biyyikee eessa jettee yommuu gaafattu miidhamtuunis walaayitaa jettee deebifte. Qaama ishee madaayee jiru maaltu akkas si godhe jennee gafannee jennaan; himatantuutu na reebree na ciniine jette nutti himtee. Kana booddees waajjira poolisiitti geeessinee.

Ragaan sadaffaan sagalee ragummaa kenneen himatantuun waajjira poolisiitti anoo miidhamtuun qarshii hattee jennaan akka isheen barattuuf rukute malee haa miidhamtuufan rukute miti jedhuu dhagaheera jechun ibseera.

Manni Murtiis ragaa dhihaate kana irratti hundaa'uun himatantuun irratti himannoo tokkoffaa jalatti irratti hin mirkaneessine, himannoo lammaffaa jalatti waan irratti mirkanaa'eef of irraa haa ittifutu jechuun ajaja kenneera

Himatantuunis ragoota ittisaa namoota afri dhiheeffate dhageessifateetti, isaanis haaluma walfakkaatuun yeroo jedhame gaafa 10/4/2007 -21/4/2007tti himatantuun ganda 06 keessatti mana ijaarsisaa nu bira turete jechuun ibsaniiru.

Bu'uruma kanaanis Manni Murtii ragooliin ittisaa himatantuun sa'atii jedhametti himatantuun gocha reebichaa jedhame raawwachuu fi dhiisuu ishee wanti agarsisan hin jiru, gandootni lamaan walitti dhihoos waan ta'aniif dhaqxee reebdee deebi'uun dandeessi jechuun himatantuun balleessaa qabdi, haa ta'u malee kwt. s/y A/Alangaa jalatti himannoo dhiheeffate kwt. 555(A) jalatti gochi raawwatame kan kufu miti jechuun kwt. Geeddaruun S/y kwt. 556(2) jalatti balleessadha jechuun hidhaa wagga tokkoon adabeera.

## **Gaaffii marii**

1. Murtii manni murtii kenne kana akkamitti ilaaltu? Bu'uura s/y kwt. 597tiin gochaan yakkaa raawwate jira jechuu dandeenyaa? Yoo ta'e fedhiin daa'immanii dhimmi kana keessatti qooda inni qabu maal fakkaata?
2. Dhimmi armaan olitti dhihaate ilaalchisee himannoo tokkoffaa abbaan alangaa dhiheessee ulaagaa daa'ima seeraan ala daldaluu ykn yakka namaan daldaluu jedhamuun labsii 909/2007 kwt. 3 jalatti kaa'ame jiruu ni guuta jettuu? Maaliif?
3. Dhimmi kana irraa umuriin miidhamtuu waggaa 10 ta'uu isaa hubachuun ni danda'ama. Kana ilaalcha keessa galchuun bu'uura akkamiin keessumeessamuu akka qabu ibsa? Deebii keessanis labsii 909/2007, kwt.3(3) jalatti tumaame malootni keewwata kana 3(1) jalatti kan hin fayyadamne yoo ta'e iyyuu daa'imman kaayyoo garmalee itti tajaajilamuu jedhuuf filachuun, geejjibuun, naannessuun, simachuun ykn fudhachuu yakka namaan daldaluu raawwachuu jedhu waliin akkamitti ilaaltu?
4. Himannoo tokkoffaa jalatti yaadni sammuu garmalee itti tajaajilamuuf jedhu jiramoo hin jiru jettuu? Maalif?
5. Bu'uura labsii 909/2007 tiin himannoон kun adda adda bahee daa'immaan naannessuu fi reebicha jedhamuun himatamuun isaa sirridha jettuu? Yakki reebicha ykn miidhaa qaamaa jedhame kun akka yakka daddabalamaatti of danda'ee dhihaachuu qabamoo hin qabuu? maal ta'uu qabaa?

## **Dhimma 3<sup>ffaa</sup><sup>39</sup>**

Dhimma Mana Murtii Aanaa Adaamaatti L/G/M/M 88723 bara 2007 keessa A/Alanga magaalichaatiin dhihate tokko irratti A/Alanagaa himatamtoota Jamaal Abbiyyuufaa namoota sadii irratti himata sadii s/y kwt. 37(1) fi 669(3) (a), 477(1) fi 809 jalatti dhiheesseera. Himannoo tokkoffaan himatamtooni kun ta'e jedhanii itti yaadanii bara 2006 irraa eegalee magaala Adaamaa ganda 13 keessatti himatamaan tokkoffaan mana jirenyaaaf kireeffate keessatti himatamtoota lammaffaa fi sadaffaa dabalatee namoota addaa addaa baay'inni isaanii 30 ta'an walitti qabuudhaan hojii hannaar irratti akka bobba'aniif guyyaatti nama tokkoof qarshii 100 kenuun isaan waliin gurmaa'uudhaan mana isaa kana keessatti bakka ciisichaa fi dhugaatti qopheessuuun yakka hannaar qarshii kiisa namaa seenuuun fudhachuu akka hojjetaniif magaalaa

---

<sup>39</sup> A/A vs Jamaal Abbiyyuufaa (n-3) Mana Murtii Aanaa Adaamaatti L/G/M/M 88723, bara 2007.

Adaamaa fi magaalota naannoo ishee jiranitti bobbaasuun faayidaa seeraan alaa isaaf hin malle qarshii 70,000 waan argateef himatamtoonni lammaffaa fi sadaffaanis isa waliin gurmaa'uun yakka hanna irratti bobba'anii qarshii hatanii waliin itti fayyadamaa waan turaniif yakka hanna cimaa raawwataniif himatamaniiru.

Himannoon lammaffaa s/y kwt. 477(1) irra darbuun gochuma armaan olii kanaan yakka kashalabbummaa cimaa raawwataniif himatamaniiru kan jedhu ture. Himanno sadaffaa jalatti s/y kwt. 809 jalatti seeraa ala meeshaa waraanaa qabatanii argamuu kan jedhu ture.

A/Alangaas dhagaaha irratti himatni tilmaama qabeenya waan hin qabneef akka fooyeffadhu naaf haa eeyyamamu gaaffii jedhu dhiheeffachuun eyyamameefii himanno fooyeffataniiru. Bu'uruma kanaan ragoonii A/Alangaa umuriin isaanii waggaa 15 ta'an namoonni afur dhihaatanii jecha ragummaa kennaniin Godina Arsii magaalaa Shaashamannee irraa namni maqaan isaa Nadhii Galchoo jedhamu gara magaalaa Adaamaatti nu fidee himatamaa tokkoffaa kana bira akka jiraannu itti nu kenne, himatamaan tokkoffaan kunis ganama ganama gabaa deemnee akka qarshii hannuuf qarshii dhibba akka kanfaluuf osoo hin hatin yoo galle nu rukutaa dallaa keessaa bahaa jedhee nu ari'a, nu sodaachisaa, Adaamaa alas akka deemnee hojji kana hojjennu nu ajaja jechuun jecha ragummaa isaanii kennaniiru.

A/Alangaa himata fooyya'e ragaan irratti dhagaahame kana dhaddacha guyyaa biraa irratti himannoon irra deebi'ee fooyeffadha gaaffii jedhu dhiheeffatanii eyyamameefira. Yeroo lammaffaaf himanno isaaniis fooyeffataniiru. Himanno fooyya'eenis himata tokkoffaa isaanii gara s/y kwt. 32(1) (a, b, c) & 665(1) tti fooyeffataniiru. Mormii sadarkaa duraa himanna foyya'e irratti ka'eenis himanni ifa mitii guyya yakki raawwate hin qabu ykn hin ibsamnee gocha yaada sammuu tokkoon raawwatame adda baasanii himachuun sirrii mitii kan jedhu ka'eera. Yeroo sadaffaaf manni murtii A/Alangaa himanno isaanii ifa godhanii akka fooyeffataniif himanni daddabalamaa ta'uun isaa ragaan kan adda bahu ta'uu isaa murteessee ajaja kennaniiru.

A/Alangaas himanno yeroo sadaffaaf fooyeffataniif yeroo dhiheeffatan himanno duraan sadii ture gara lamaatti deebisuun himanno tokkoffaa s/y kwt. 597(1) fi himanno lammaffaa 809 jalatti dhiyeeffateera. Himata fooyya'ee dhihaate kana irratti A/Alangaa raga akka dhiheeffatuuf M/Murtii ajajus A/Alangaa ragootni duraan jecha kennan himanna kanaafis ni ta'a waan ta'eef akkuma jirutti nuuf haa fudhatamu jedhaniiru. M/murtiis mormii himatamtoota irraa ka'e bu'uureffachuun ijoo himanna fooyya'e irratti ragaa dhiheessaa jedhee ajaja kennus A/Alangaa

dhiheeffachuu waan hin dandeenyeef Manni Amala Sirreessa G/Sh/Bahaa shakkamtoota gadi haa lakkisu jechuun gal mee cu feera.

A/Alangaa M/M/O/G/A/Adaamaatti komii dhiheeffateen manni murtii kunis L/G 21148 ta'e irratti manni murtii Aanaa A/Alangaa himannoo fooyya'e irratti ragaa jalqaba dhagaahame dhiheessuuf mirga akka qabu tumaa s/d/f/y kwt. 121 jalatti tumamee osoo jiru akkasumas A/Alangaa jechi ragaa A/Alangaa jalqabaa dhagahame akka nuuf ilaalamu jechuun iyyatanii bakka jiranitti manni murtii jalaa dirqamaan raga jalqaba dhagaahame dhiheeffachuu qabu jechuun gal mee cu fuun isaa dogongora bu'uuraa waan ta'eef dhaddachi kun ajaja mana murtii Aanaa diguun murteesseera.

Himatamtoonni gama isaaniin murtii kana komachuun M/M/W/Oromiyyaa Dhaddacha Dhaabbii Bahaatti dhiheeffatanii dhaddachi kun L/G 226129 ta'e irratti ragaan A/Alangaa jechi isaan dura kennan kan fudhatamu yoo ta'e himatamtoonni mirgi gaaffi qaxxaamuraa kwt. 597(1) jalatti dhiheeffachuu isaanii hambisa, itti dabaleesa adeemsa dhagaaha ragaa rakkoo irra buusa jechuun murtii mana murtii Godina Addaa Adaamaa diiguun murtii martii murtii Aanaa Adaamaa cimseera.

### **Gaaffii marii**

1. Murtii manni murtiilee sadarkaa addaa addaatti kennan kana haala akkamiin ilaaltuu? Dhiimi kun b'uura s/y tiin yakka namaan daldaluun ni himachiisa jettanii yaadduu? Maaliif? Himannoona dhihaachuudhaa malu maali jettuu?
2. Dhimmi kana guutummaa guutuutti himannoo dhihaatee fi sagalee ragoolee kennaman kana yoo walitti qabnee ilaalee, gochaan raawwatame bu'uura labsii 909/2007 kwt. 3 tiin gocha namaan daldaluu ta'uu hin danda'uu? Maaliif?
3. Umurii miidhamtootaa ilaachisee garaagarummaa inni itti gaafatamummaa ykn adeemsa mirkaneessa dhimmichaa irratti fidu yoo jiraate dhimma araan olii waliin xiinxaluun irratti mari'adhaa.
4. Bu'uura keewwata kanaan ulaagaa gochaa tokko gocha yakka namaan daldaluu taasisu guuteera jechuuf qabiyyee dhimmichaa waliin adda baasuun xiinxalaa?

## **2.2.Gargaaruu fi Haala Mijeessuu**

Mata duree kana jalatti gargaaruu jechun maal jechuudha? Namootaakkamiitu gocha yakka gargaaruu raawwachuu danda'a? Akkasumas haala mijeessuu jechuun maal jechuudha? Gochaaleen haala mijeessudha jedhaman gochaaleeakkamiiti? Gaaffiilee jedhan seera yakkaa fi labsii 909/2007 jalatti tumaa jiru waliin walbira qabnee kan ilaallu ta'a jechuudha.

Labsii kana kwt. 4 jalatti gochaalee tarreeffaman yoo ilaallu gochaalee kallattidhaan raawwi yakka namaan daldaluu babal'isuu danda'an raawwachuun itti gaafatamumaa yakkaa inni fidu tumaa argisiisedha. Kana jechuunis gochaalee yakka namaan daldaluu gargaaruu ykn haala mijeessuu ta'uu danda'an tumaa kana jalatti tarreeffaman yoo ilaallus kanneen akka namni mana ykn gamoo ofii beekaa ykn beekuu osoo qabuu daldala namaaf akka ooluuf kireessuu, barreeffamota adda addaa bay'isuu fi tamsaasuu, dhaabbilee hojiif nama qacaran kaayyoo kanaaf akka oolaniif taasisuu ykn qarshiin deggeruu, ykn miidhamtoota geejjibuuf haala mijeessuu ykn geejjibuu ykn tajaajilli akka kennamuuf mijeessuu fi namoota gochaa kana keessatti hirmaataniiif waraqaa eenyummaa fi sanada imalaa sobaa ykn waliindha'ame akka argatan taasisuun yakka ta'uu isaanii tarreessee agarsiiseera.

Yakki gargaaruu fi haala mijeessuun kun tumaa seera yakkaa jalatti yakka miiltummaa jedhame irraa kan adda isa godhu yeroo hundumaa of danda'ee yakka ta'uu isaa fi raawwatoonni gochaa kanaa guutummaan guttuutti yakka namaan daldaluu keessatti jalqabaa hanga dhumaatti kan hirmaatan osoo hin taane sadarkaaa murtaa'aa ta'e tokko irratti raawwii yakkichaa fedhuunii fi barbaaduun gumaacha kan godhanii fi haala kan mijeessanidha.

Haa ta'u malee namootni gocha kana raawwatan akkuma gocha yakka namaan daldaluu raawwataniitti of danda'uun nama yakka daldala nama raawwateetti akka lakka'aman tumaa labsii kana kwt. 2(1) (e) jalatti tumame ni agarsiisa. Innis namni karaa kamiinuu daldala namaa gargaare ykn gumaacha taasise ykn gochaan isaa dadala namaaf kan oolu ta'uu isaa osoo beekuu karaa kamiinuu namni gumaacha taasise sadarkaa hiikkootti gocha daldala namaa akka raawwateetti kan fudhatama. Hiikkoo keessatti akkasitti haa kaa'amu malee sadarkaa itti gaafatamummaatti gaafa deebinu namootni gochaa gargaaruu fi haala mijeessuu raawwatan yakka mataa isaa danda'e kan raawwataniit gaaftamummaa gochaa isaanii irratti hundaa'e kan qabaatan ta'uu isaa hubachuun ni danda'ama.

## **Gaaffii marii**

1. Bu'uura labsii 909/2007 kwt. 4tiin namootni itti gaafatamoo ta'uu danda'an itti gaaftamummaan namoota sadarakaa jalqabaa irratti yakka namaan daldaluu raawwataniiru jedhamuun kwt. 3 jalatti himataman irratti ni hundaa'a jettanii yaadduu? Qofaatti gochaalee kannin yakka taasisuun tumaa of danda'e taasisuun dhiheessun seera yakkaa keenya jalatti gargaartummaa fi miiltummaa jedhamee jiru waliin akkamitti ilaalamu? Garaagarummaa qaba jettuu? Maaliif?

### **2.3.Godaantota Seeraan Ala Daangaa Ceesisuu**

Gochi yakka godaantota seeraan ala daangaa ceesisuu yoo ilaallu ciminaa fi hammeenyummaa gochaa kanaa labsiin 909/2007 seensa isaa keessti yommuu agarsiisutti gochaan kun kallattiin nageenya daangaa biyyaa fi akkasumas mirga namooma waliin kan hin adeemne waan ta'eef yakka taasisuun barbaachiseera jechuun ibseera. Bu'uruma kanaan sadarkaa addunyalessaattis prootokooliin mallatteeffame namoota seeraan ala daangaa ceesisuun jedhamuun gochaalee armaan gadii jiran yakka akka taasiisaniiif biyyoota mallatteessan ni dirqisiisa;<sup>40</sup>

- Godaantota karaa seeraan alaa daangaa ceesisuu, akkasumas gochaalee yakka kana waliin walitti hidhatiinsa qaban kanneen akka sanadoota deemsaa qopheessuu, dhiheessuu fi qabatanii argamuu yakka akka ta'aniif tumuu,
- Biyyootni prootokoolii kana mallatteessan sanadoota deemsaa biyya keessatti kennamu dhugummaan isaanii sirrii akka ta'uuf; ragaan sobaa biyya isaanii keessatti akka hin qophoofneef tarkaanfilee barbaachisaa ta'an fudhachuu fi biyyoota biroo waliin walitti dhufeeyaan hojjechuu akka qabanii fi kkf dirqama biyyoota miseensa ta'an irra kaa'amedha.

Biyyootni adeemsa yakkoota kana tarreessuu keessatti gochoota adabbii yakkichaa cimsan kanneen akka haalota naannoo, taateewan lubbuu fi nageenya godaantootaa balaa irra buusan ykn bu'aa alnamooma ta'e ykn kabaja namummaa salpisuun akka qabaman kan taasise, akkasumas seeraan ala itti gargaaraman kan taasise kan of keessatti dabalatee ta'uu qaba.

Gama biroon ammoo godaantonni mataan isaanii itti gaafatamummaa jalaa bilisa taasisuun gocha seeraan ala daangaa ceesifamuu isaaniff yakkaan akka itti hin gaafatamne ta'uu qaba

---

<sup>40</sup> Anne Gallagher, *Trafficking, smuggling and human right: tricks and treaties*, Human Rights Quarterly, Vol 23, 2001. Fuula 26.

jechuun ni qajeelcha. Haa ta'u malee yakka godaantota seeraan ala daangaa ceesuu keessatti godaantonni fedhii isaaniin adeemu erga ta'ee, adeemsicha keessatti gahee qabaniin yakka raawwataniif itti gaafaatamummaa jalaa bilisa jechuun maaliif kan jedhu leenjitoonni mareen kan gabbisan ta'a.

Godaansa seeraan alaa kallattii nageenya biyyaa fi mirga godaantotatiin yoo ilalle, yakki seeraan ala daangaa ceesuu kun yakka cabiinsa seeraa qofa ilaallatu osoo hin taane birmadummaa daangaa biyyaa irratti gocha raawwatudha. Kallatti mirga godaantotatiin yoo ilaallu seerri dhimmi kana irratti buhu mirga godaantonni iddooa iddootti socho'uun jirenya isaanii geggeeffachuu, hojii hojjechuu fi kkf. heraan beekamtii argate garmalee haala daangessuu osoo hin taane sochiin godhamu kun karaa seera biyyatti godaansa ilaallatu (immigration laws) tilamaama keessa galche akka ta'u taasisuuf gumaacha guddaa waan qabuufidha.

Dhimma seeraan ala daangaa ceesuu kana ilaachisee boqonnaa tokkoffaa keessatti hikkoon ibsa kennameen, seeraan ala daangaa ceesuuun gocha godaantota irraa bu'aa argachuuf jecha kanfaltii qarshii ykn bu'aa wantootaa fudhachuun daangaa biyyolessaa cesisuu akka ta'e hubachuun ni danda'ama.

Dhimma kana labsiin 909/2007 kwt. 5 jalatti tumaa jiru irratti hundaa'uun seeraan ala daangaa ceesuu kan hundaa'u fi eegal waliigaltee daangaa ceesuuuf jedhuun godaantootaa fi namoota daangaa ceesisan giddutti bu'aa qarshii ykn wantoota biroo argachuuf taasifamunidha. Kana irratti hundaa'uun gochi tokko yakka seeraan ala godaantota daangaa ceesuu ta'uun isaaf akka agarsiiftuutii fudhatamuu kana danda'an iddo sadiitti quodnee ilaalu dandeeny;

- Walitti qabuu fi qophee taasisuu (procurement): gocha waa walitti fiduun taatee tokkoof haala mijeessuu, jechuunis barbaacha ofitiin bu'aan tokko akka dhufu taasisuu jechuudha. Gama godaantota seeraan ala daangaa ceesuuutiin gochaan kun godaantootni seeran ala biyya biroo akka seenaniif gurmeessuu, namoota gocha kanaaf filachuun qopheessuu fi duraaduuba galchuu (haala mijeessuu) ta'uun danda'a. Kunis namichi godaantota seeraan ala daangaa ceesuu bu'aa seeraan alaa argachuuf jecha godaantota biyyaa baasuuf ykn biyya keessa seensuuuf ifaajii gurmeessuu fi haala mijeessuu raawwate jechuudha.
- Seeraan ala biyya seenuu (illegal entry): kana jechuunis karaaa seeraa qabeessa ta'een biyya tokko seenuuf sanadoota eenyummeessaa fi imalaa barbaachisoo ta'an qabatanii

osoo hin argamin gara biyya tokkoo seenuuuf daangaa ce'uu. Kunis ragaa sobaa ta'e ykn waliin dhahame qabachuun seenuu.

- Waraqaa eenyummaa fi sanada imalaan waliin dhahame: gochi yakka godaantota seeraan ala daangaa ceesisuun kun godaanaan imalaaf sanadoota isa barbaachisan sirrii ta'e kan hin qabne karaa sanada sobaa qopha'een adeemsisuun.
- Dantaa ykn bu'aa qarshiiif ykn wantoota biroof jechaan gochaan daangaa ceesisuun kan raawwatame ta'uu: gochaan seeraan ala daangaa ceesisuun kan raawwate bu'aa ykn fayidaa qarshii ykn wantoota biroo argachuuf yaadamee ta'uu isaa agarsiifamuu qaba.
- Tajaajila kanaaf waliigaltee fayidaa qarshii ykn wantoota biroo argmsiisan raawwachuu. Gochi faayidaa wantootaa ykn qarhsii argachuuf jedhamee kaa'ame kun bal'atee hiikamuu qaba. Kana jechuunis dhimmoota faayidaa ta'uu danda'an qarshiiin alaa kanneen akka wantoota dhiibbaa geessisuun danda'an, kanfaltii gosa kamiiyuu, malaamaltummaan faayidaa argachuuf, bifaa badhaasaattin faayidaa kennamu, loogii garaagaraa argachuuf, mirga dursaa ykn addaa kamiiyuu argachuuf fi tajaajila gosa kamiiyuu kanneen akka tajaajila quunnamtii saalaa fi kkf illee dabalatee akka of keessatti qabatuutti hiikamuu qaba.

Yakka godaantota seeraan ala daangaa ceesisuun itti gaafatamaa ta'uuf dirqama kutaan yaada sammuu (mens rea) jedhu maaliin ibsamuu danda'a kan jedhu dhimma adda bahee beekamuu qabudha. Kana jechuunis kallatti himatamaan gocha jedhame kana kan raawwate bu'aa barbaadee raawwachuu isaa wanti agarsiisu danda'u jiraachuu mala yaada jedhudha, ykn bu'aa dhaqqabe dhufuu danda'a jedhee tilmaamuun kan irra ture yoo ta'e qofa itti gaafatamaa ta'a jechuudha. Gama Kanaan gocha godaantota seeraan ala daangaa ceesisu beekaa ykn ta'e jedhuun ykn itti yaaduun yaada sammuu faayidaa kallattiis ta'e alkallatti kamiinuu argachuuf kan raawwatame ykn raawwachuuuf qophiin kan taasifame ykn raawwachuuuf kan yaalame yoo ta'e qofa itti gaafatama.

Gama biroon waliitti dhufeenyii fi garaagarummaan yakka namaan daldaluu fi seeraan ala godaantota daangaa ceesisuun jidduu jiru hubannoo yakkoota kanneen lamaan adda baasuun fi gochaalee walfakkaatoo yakkicha keessatti haammatamanii jiran hubachuuf kan gargaaru waan ta'eef akka itti aanuutti adda baasuun danda'ama;

- **Fedhii miidhamtootaa:** - yakki godaantota seeraan ala daangaa ceesuu kun bifuma waliigalaatiin kan inni eegalamu fedhii miidhamtoonni daangaa ce'uuf kennatan irraati haa ta'u malee gochaa seeraan alaa namootni daangaa ceesian raawwataniin kan ka'e fedhiin kennname kun akka fedhii isaanii hin laanneetti ykn hiikkoo hin qabneetti kan fudhatamu ta'a malee gochaa seeraan ala daangaa ceesuu raawwatame kana seera qabeessa taasisuuf hin gargaaru. Gama biroon ammoo ammoo gochaan namaan daldaluu ilaachisee fedhiin miidhamtootaa akka kennnameetti iyyuu hin ilaalamu.
- **Daangaa biyvooleessaa kan ce'e:** - hiikkoo keessatti akkuma ibsame daangaa nama ceesuu jechuun namni tokko karaa seeraa ala ta'een daangaa ce'uun biyya biroo akka seenu taasisuuf ykn haala mijeessuudha. Kanaaf gochi kun biyya tokkoo gara biyya biraatti daangaa biyvooleessaa cehuu kan barbaadudha. Gama biroon ammoo yakki namaan daldaluu dirqama daangaa cehuu kan of keessatti qabu miti. Yoo qabaates seera qabeessummaa fi dhabeessummaan daangaa ceesuu kun faayidaa hin qabu.<sup>41</sup> Kanaaf gochi yakka seeraan ala daangaa ceesuu kun yeroo hundumaa biyyaa biyyatti kan jedhu yommuu ta'u yakki namaan daldaluu jedhu garuu dirqama daangaa ceesuu jedhu hin qabu.
- **Dirqiin itti tajaajilamuu (exploitation):** - walitti dhufeenyi nama daangaa ceesuu fi goodaanaa kan inni xumuramu gochi daanga ceesuu qindaa'ee erga raawwatamee booddeedha. Kanfaltiin daangaa ceesuuus kan kanfalamu dursee ykn erga daangaa ceesisamee booddee ta'uu danda'a. Namni seeraan ala daangaa nama ceesisu kaayyoo ykn yaada sammuu miidhamtoota erga daangaa ceesisee booddee dirqiin itti tajaajilamuu jedhu of keessaa hin qabu.

Inumaan iyyuu namni daangaa ceesuu fi godaantonni walitti ‘shiirkaadha’ jechuun ni danda’ama; akkuma hojii daldalaa keessa jiru godaantonni fedhii isaaniitiin gara waliigalteetti dhufu. Gama biroon garuu namaan daldaluu kan jedhamu namoota daldala kana keessatti hirmaataniif (yakka raawwattoota ta'uun hirmaataniif) bu'aa argamsiisuuf jecha miidhamtootatti karaa kamiinu dirqiin tajaajilamuu kan of keessaa qabudha.

---

<sup>41</sup> Yeroo baay'ee karaa seera qabeessa ta'een biyya birootti nama erguun akka inni garmalee itti tajaajilaman taasisuun kan danda'amu waan ta'eef, seera qabeessummaa fi dhabeessummaan daangaa ceesuu ykn biyya tokko seenuu yakka namaan daldaluu irratti dhiibbaa inni fidu hin jiru ykn gochichi bu'uuraan waa'ee karaa seeraan alaan daangaa ce'u osoo hin taane waa'ee garmalee miidhamtootatti tajaajilamuuf haala mijeessuu fi itti tajaajilamuu irratti kan hundaa'edha.

Kaayyoon yakka namaan daldaluu daangaa ceesisuu qofaa miti. Hanga yeroon isaa hin beekameetti ykn hin beekamneetti miidhamtootaan tajaajilamuun bu'aa seeraan alaa ta'e argachuudha. Adeemsa keessa yakki seeraan ala godaantota daangaa ceesisuu gochootni akka dirqisiisuu ykn gowomsuu fi humnaan itti tajaajilamuun jedhaman yoo itti dabalaman yakka namaan daldaluu ta'uu danda'a. Fakkeenyaaf, namni seeraan ala godaantota daangaa ceesisuuf waliigaltee seene tokko miidhamticha yoo gurgurate ykn idaa irratti walitti qabatee ykn gowomsee ykn dirqisiisee ykn sodaachisee gatii geejjibaafaa jechuun garmalee kan itti tajaajilame yoo ta'e yakkichi yakka daldala nama ta'a.

- **Madda bu'aa:** - agarsiiftuun guddaan yakki tokko yakka namaan daldaluudha ykn seeraan ala daangaa ceesisuudha jechisiisu, madda bu'aa yakkicha irraa argatamudha. Maddi bu'aa yakka seeraan ala godaantota daangaa ceesisuu kanfaltii tajaajila miidhamtoota irraa iddoottu sochoosuu ykn daanga ceesisuun argamu irraati. Yakka namaan daldaluu ilaalcissee bu'aa kan argamu miidhamtoota to'achuun akkasumas dirqiin itti tajaajilamuun ykn tajaajila addaa addaaf oolchuun galii argamu irradha. Saababii kanaafis yakka raawwatoonni hanga isaanii danda'aameettis bu'aa argachuuf maloota addaa addaatti fayyadamuun miidhamtoota to'annoo isaanii jala akka turan taasisuu.

Gaara yakka godaantota seeraan ala daangaa ceesisuutti yommuu deebinu gochi jedhame kun sadarkaa akkamii irra yoo gahee jedhe seeraan itti gaafatamummaa fiduu danda'a gaaffii jedhu yoo ilaallu; **yakkichi guutummaan gutuutii yoo raawwatame ykn yoo yaalame, akkasumas sadarkaa qophii irras yoo jiraates** nama gochicha raawwate, yaale fi raawwachuuf qophii taasise itti gaafatamaa taasisuu kan danda'u ta'uu isaa tumaa kwt. 5 labsii 909/2007 irraa hubachuun ni dandaa'am.

Yaadrimee itti gaafatamummaa yakkaa ilaalcissee qajeeltoowwan seera yakka jalatti yakka yaaluu fi raawwii yakkaaf qophii taasisuu ilaalcissee kwt. 26 fi 28 jalatti kaa'amee jiru fi qabiyyee itti gaafatamummaa keewwata kana jalatti kaa'amee jiru waliin leenjifamtoonni daree keessatti bal'inaan kan mari'atan ta'a.

Tumaa keewwata kanaa 5(2) jalatti halota raawwii yakkichaa fi miidhamtoota yakkichi irratti raawwate irratti hundaa'uun adabbii cimsuun ni danda'ama. Haalonni adabbii mimsan kunis yakkichi kan raawwate daa'imani, dubartootaa fi namoota hir'ina qaamaa kamiyyuu qaban irratti

kan raawwate yoo ta'e. yoo miidhamtoonni miidhaa qaamaa fi xiinsammuu isaan irra ga'eera ta'e. gochaan raawwate wantoota sammuu adoochuu dandaa'an gargaaramuun kan raawwatame yoo ta'e.

### **Gaaffii marii**

1. Gochaan ‘daanga ceesisu’ jedhu maal jechuudha? Qabiyyeen gochaa kanaas maalfaadha? Tarreessuun irratti mari’adha. Bu’uraan ijoo yakka kanaa ta’ee kan jiru gocha daangaa ceesisu erga ta’ee gochaan kun otoo hin raawwatin itti gaafatamummaan dhufu maal irratti hundaa’eeti jechuu dandeenyaa?
2. Gochaan daangaa ceesisu kun faayidaa wantootaa ykn qarshii kamiyyuu argachuuf jecha godaantota seeraan ala daangaa kan ceesise jechuun kwt. 5 jalatti tumaan jiru ni agarsiisa. Kana jechuun gochaan seeraan ala godaantota daangaa ceesisu faayidaa qarshii ykn wantootaa osoo hin argatin kan raawwatame yoo ta'e maal ta'a? Maaliif? Fakkeenyaaaf gochaan daangaa ceesisu hojji namoomaa (humanitarian) yoo ta'e akkamitti ilaalamaa?
3. Garaagarummaan yakka namaan daldaluu fi seeraan ala godaantota daangaa ceesisu bu'uura labsii 909/2007 kwt. 3 fi 5 irratti hundaa'uun maal maal akka ta'an adda baasuun irratti mari’adhaa? Adeemsa keessa gochaan seeraan ala daangaa ceesisu kun yeroo inni itti namaan daldaluu ta'uu danda'us kaasuun irratti mari’adha?

### **Dhimma 4<sup>ffaa</sup>**

Dhiima kun kan dhihaate himannoo Abbaan Alangaa Mana Murtii Godina Harargee Bahaatti, L/G 31165 irratti himatamaan Awwal Ibraahim jedhamu seera yakkaa kwt. 598/1/ irra darbuun hayyama seeraa osoo hin qabaatiin miidhamtoota Geetiyee Alamu, Arbisee Nagaashi, Balaayinash Adam, Asnaaqa Massala, Alamnash Birhaanu fi Seetiyee Balay jedhaman magaalaa Finfinnee hoteela Addis Ababa jedhamutti gaafa 20/03/2007 tilmaamaan sa'a 6 irratti, biyya alaan isin geessa; Sumaalee magaalaa Jijigaa kaasee kanfaltii geejjibaa of dandeessu kanaaf mata mataatti qarshii 5500 (kuma shanii fi dhibba shan) qopheeffadhaa jechuun waliigaluun imala egalaniiru. Karaa irrattis qarshii kuma sadii mata mataatti akka dabalaniif miidhamtootattii himee osoo jiruu gaafa 21/03/2007 tilmaamaan guyyaa sa'a 5:00 irratti G/H/Bahaa Aanaa Baabbillee magaalaa Baabbileetti qabamaniiru, kanaaf yaalii godaansa seeraan alaa raawwateera jechuun himatameera.

Bu'uuruma kanaanis ragoolleen A/Alangaa miidhamtoota keessaa lama dhihaatanii sagalee walfakkaatuun himatamaan kun karaa Somaalee gara biyya alaatti isaan erguuf jedhee magaalaa Finfinneetti waliigalanii konkolaataa isaaniif dhiheessee karaa irrattis qarshii kuma sadii qarshii duraan walii galan kuma shanii fi dhibba shan mata mataatti duraa walii galan irratti akka daballuuf nutti himee gara magaalaa Jijigaatti osoo isaan geessaa jiruu magaalaa Baabbilletti akka qabaman ibsaniiru.

Manni murtiis ragooliin A/A bu'uuruma himannoон himatamaa irratti waan mirkaneessaniif himataman akka of irraa ittisuuf ajajeera. Himitamanis ragaa ittisaa hin dhiheeffanne. Maani Murtiis himatamaan s/y keewwatura jalatti himatame jalatti balleessaadha jechuun, hidhaa adabbii waggaafurii fi qarshii dhibba saddeetiin akka adabamuuf murteesseera.

### **Gaaffii marii**

Murtii manni murtii dhimmi kana ilaachisee kenne akkamitti ilaaltu? Gochi raawwatame seeraan ala godaantota daangaa ceesisuuf gocha raawwatamedha moo miti jettu? Gochi raawwatame ulaagaa godaantota seeraan ala daangaa ceesisu kwt. 5 labsii 909/2007 jalatti kaa'ame jiru waliin ilaaluun qeqqaa?

### **Dhimma 5<sup>ffaa</sup>**

Dhaabbati hojjetaa fi hojjechiisaa walquunnamsiisu tokko beeksisa gaazaxaa tokkoo irratti, 'namni qulqulleessituu fi hojjetuu mana keessa ta'uun biyya Arabaa deemuu barbaaddan kottaa galmaa'a, mindaan isaas hawwataadha, sanadoota imala waliin walqabatan kanneen akka sanada deemsaa fi viisaa nuti isiniif xumurra.' Jechuun baasaniiru.

Beeksisa kana arguunis miidhamtuun Daashuree jedhamtu dhaabbaticha dhaqxee galmoofti. Karaa dhaabbatichaas kanfaltii imalaa, galmee fi qacarrii karaa isaanii akka xumuramuun kanas erga hojji eegaltee booddee akka isaaniif kanfaltu itti himamera. Kanumaan miidhamtuun gara biyya alaatti ergamuuf walii galtee gara dirree xiyyaaraatti geeffamteetti, achittis paaspoortii fi sanadootni imalaaf ishee barbaachisu kennemeeraaf. Biyya deemtuttis namni ishee simatu fi bakka hojiitti ishee geessus karaa dhaabbatichaa kan qopheeffame ta'uun isaa fi maqaan isaaniis eenu akka ta'e imalaan dura miidhamtuutti himameera.

Yommutti achi geessus namicha jedhamee fi dubartii tokko waliin walargite; isaanis paaspoortii ishee gaafatanii harkaa fuuchuun gara mana hojjetuu manaa taatee hojjetutti geessaniiru.

Hojjechiisan ishees kanfaltii namoot ishee fidhan kanaaf yommuu kanfalu miidhamtuun argitee waa'ee kanfaltii miindaa ishees yoo gaafattu, akka isheef kanfalamu kan barbaaddu yoo ta'e bakka bulmaatii fi nyaataaf kanfaltii kanfaluu kan qabdu ta'uu ishee itti himaniiru. Yommuu isheen yoom paaspoortii ishee akka deebi'uuf gaafattu qacaraan ishee kanfaltii ishee fchisiisuuf baase erga xumurtee booddee ta'uu isaa itti himaniiru. Dabalees idaa qacaraa ishee kanfaluu yoo barbaadde qarshii quachuu akka qabdu itti himaniiru. Haa ta'u malee sababa gatiin bakka bultii fi nyaataa guddaa ta'eef akkasumas gatiin harka hojii ishee xiqqoo ta'eef idaan ishee dabalaad adeema malee hin hir'isu ture. Yoo waa balleessite ni reebamti akkasumas guyyatti sa'aatii 14 ol akka hojjettuuf ni taasifamti turree.

### **Gaaffii marii**

1. Dhimma kana yakka namaan daldaluudhamoo yakka seeraan ala godaantota daangaa ceesisuudha jettuu? Maaliif? Ulaagaalee gochi tokko yakka namaan dadaluudha jedhamuuf guutuu qabu ykn yakka seeraan ala godaantota daangaa ceesisuu dha jedhamuuf guutuu qabu kaasuun irratti mari'adha.
2. Hirmaanna namoota dhimmi kana keessatti taasisan irratti hundaa'uun itti gaafatamummaa isaanii adda baasaa.
3. Fedhiin miidhamtuu gocha kana keessatti kennitee jirtu haalaakkamiin ilaalam? Yakka raawwattoota kana itti gaafatamummaa jalaa bilisa taasisuu ni danda'a jettuu?

### **Dhimma 6<sup>ffaa42</sup>**

Dhimma Mana Murtii Godina Addaa Adaamaatti lakk.galmee 19508 ta'e irratti gaafa 25/2/2007 dhihaate gaafa 10/04/2007 murtii argate tokko irratti, A/Alangaa Godinichaa himannaa himatamaa Jamaal Kadiir irratti dhiheesseen himatamaan s/y bara 1997 hojii irra oole keewwata 27(1) fi 598(1) irra darbuun karaa seeraan alaan nama sadi biyya Sa'ud Arabiyaa erguuf yaadee gaafa 15/2/07 guyyaa sa'a 7:00 irratti Magaalaa Adaamaa naannoo buufata konkolaatatti miidhamtoota eegee simatee haala mijeessuun baajajii lakk.1.22441 ORO taatee yaabbachisee Magaalaa Adaamaa ganda 13 naannoo Warshaa Buskuuta Biraazars biratti baajajii irraa yoo baasu namoonni naannoo jiran shakkanii qabuuf yoo jedhan miliquuf osoo fiiguu hordoffii

---

<sup>42</sup> Abba Alangaa vs Jamaal Kadir, Mana Murtii Godina Addaa Adaamaatti lakk. galmee Mana Murtii 19508

taasifameen qabamuun yakka yaalii nama karaa seeraan alaatiin biyya alaatti erguu raawwateen himatameera kan jedhu ture.

Ragooliin A/Alangaa 1ffaa fi 2ffaa dhiilhatanii sagalee ragummaa kennaniin nuti biyya alaa karaa seeraan alaa ta'een deemuf yaadnee fadaalaa biyya keenyaa tokkotti himnee jennaan inni himatamaa amma qabame kanaan bilbilaan walitti nu fidee. Himatamaanis Adaamaa buufata konkolaataatti nu eegee akka nu simatu nutti hime. Nutis yommuu Adaamaa geenyu bilbilleefii jennaan buufata konkoolaataa fuulduratti nu eegee baajaajii nu yaabachise osoo deemaajirruu himatamaan bilbilaan nama nuti hin beekne waliin isaan sadiidha jedhee dubachaa ture. Booda naannoo jedhame gaafa geenyu baajaajii dhaabbattee poolisoon dhufanii jennaan himatamaan baajaajii keessatti nu dhisee figee osoo deemaajiru qabamne. Wanti himatamaa waliin dubbanne biroon hin jiru jechuun sagalee ragummaa isaanii kennaniiru.

Manni Murtii ragaa dhihaate kana madaaluun bu'uura himannoo dhihaateen ragooliin A/Alangaa dhihaatan himatamaa irratti hin mirkaneessiine jechuun bu'uura SDFY kwt. 141 tiin bilisa jechuun murtesseera.

### **Gaaffii marii**

1. Murtii manni murtii kenne sirridha jettanii yaadduu? Maaliif?
2. Dhimma kana bu'uura labsii 909/2007 tiin akkamitti ilaalam? Himatamana kun gocha godaantota seeraan ala daangaa ceesisuu yaaleeraa? Dhimmi kana keessatti A/Alangaaf ragaan caalaa mirkaneessuu danda'u ragaan akkamiiti?

### **Dhimma 7<sup>ffaa</sup><sup>43</sup>**

Dhimma Mana Murtii Ol'aanaa Godina Harargee Lixaatti L/G 31989 irratti dhihaatee gaafa 22/01/2007 murtii argate tokko irratti himatamaan Saadiq Ahimad yakka hayyama osoo hin qabaatin karaa seeraan alaa namoota gara biyya alaatti erguu rawwate jechuun dhihaate murtii argate tokko akka armaan gadii kanaan yaa ilaallu.Tarreen himanna shananii gabaabumatti: himatamaan hayyama osoo hin qabaatin namoota lamiilee Itoophiyaa gara biyya alaatti erguuf yaadee gaafa 10/7/2005 guyyaa toora sa'aa 8:00 Godina Harargee Lixaa Aanaa Burqaa Dhintuu magaalaa Tayfee keessatti himanna 1ffaan miidhamaa Ahmad Abdullaahi himanna 2ffaan miidhamaa Feeysal Taajiddiin himanna 3ffaan miidhamaa Abdushakuur Aliyyi himanna

---

<sup>43</sup> Abbaa Alangaa vs Saadiq Ahmad, Mana Murtii Godina Harargee Lixaa, Lakk.galmee Mana Murtii.31989

4ffaan miidhamaa Muzayyin Bakar kana mata mataan qarshii kuma torba torba irraa fudhatee himannaa 5ffaan namoota biroo kan yeroof maqaan isaani hin eeramin 11 walumatti qarshii 77,000 irraa fudhatee gara biyya alaattin isin erga jechuun magaalaa Bookee Xiqqootti walitti qabuun konkolaataan isaan fe'ee biyyaa baasuuf osoo deemaa jiruu magaalaa Dhangaggootti inni jalaa bu'ee bakka konkolaataan isin geessutti ana eegdan jechuun isaan jalaa badee miidhamtoonni magaalaa Dirre Dhawaatti waan qabamaniif himatamaan seera yakkaa keewwata 598(1) cabsuun yakka seeraan ala namoota gara biyya alaatti erguuti raawwate jechuun himannaa shanin himateera.

Manni Murtiis falmii dhihaate qorachuun, Himatamaan badii yakka raawwateef seera yakkaa keewwata 27(1) fi598(1) jalatti sadarkaa yakkaa 5ffaa adabbii hidhaa gulantaa 24ffaa, adabbii maallaqaa gulantaa 6ffaa jalatti gaafa harki isaa qabame irraa kan herregamu hidhaa cimaa wagga torbaa fi qarshii kuma jahaan akka adabamu sagalee tokkoon murteesserra.

### **Gaaffii marii**

1. Murtii manni murtii balleesummaa irratti kenne akkamitti ilaaltu? Maaliif?
2. Gochi himatamaa kun gocha godaantota seeraan ala gara biyya alaatti erguu jedhamuun himannoo dhihaate bu'uura labsii 909/2007 tiin akkamitti ilaaltu?

### **2.4.Gabaasuu fi Deeggarsa Gochuu**

#### **2.4.1.Gabaasuu Dhabuu**

Gochaalee Labsii kana jalatti tumamanii jiran keessaa gochi yakka gabaasuu fi deggersa gochuu dhabuu maali kan jedhu ilaalcissee lammileen fi namootni biyyattii keessa jiran ilaalcha isaan gochi yakkaa tokko raawwachaa kan jiru ta'uu isaa kan beekan yoo ta'e dirqama beeksisuu fi gargaaruu qabu ykn adeemsa sirna haqaaf deggersa kennuuf qabu, kan yoo hin ta'u ta'e itti gaafatamummaa inni fidu agarsiisuuf jedhame kan kaa'ame ta'uu isaa hubachuun ni danda'ama.<sup>44</sup>

Haguuggii yaaddama kanaa seera yakkaa jala jiru yoo ilaalle, yakka gabaasuu dhabuun ifatti yoo kaa'ameen ala bifaa walii galaan itti gaafatamummaa kan hin fidne ta'ee kan tumame yoo ta'u warreen dirqama gabaafamuu qabu jedhamuun kaa'amanis yoo jiraate dhiphatee hiikamuu qaba jechuun seera yakka kwt. 39(3) jalatti tumamee jira. Haa ta'u malee labsii 909/2007 bahe irratti

---

<sup>44</sup> Labsii 909/2007, kwt. 16 (1&2)

gabaasuu dhabuun bifaa dirqamaatiin bal'ifamee kan kaa'ame waan ta'eef itti gaafatamummaa kan fidu ta'uu isaa hubachuun ni danda'ama. Bu'uuruma kanaan labsii 909/2007 kwt.16 jalatti tumaa jiru yoo ilaalee bu'uura labsii kanaan yakkoota tarreeffamanii jiran raawwachuu isaanii ykn raawwachuuuf kan jedhan ta'uu isaanii namni beeku kamiyyuu qaama dhimmi isaa ilaallatutti ykn abbaa taayitaa dhimmi isaa ilaallatutti ykn poolisiitti gaabaasuun dirqama jechuun tumaa kaa'amee jiru ilaaluun ni danda'ama.

Kana qofaa osoo hin taane kwt. 16(2) jalatti sababoota yakkoota labsii kana keessatti tarreeffamaniin ykn sababoota biroo kamiinuu miseensa maatii isaa bakka jirenya isaatii bade jiraachuu isaa namni beeke battalumatti qaamolee dhimmi isaa ilaallatutti beeksiisuun dirqama akka ta'e ni tuma.

Labsii kana kwt. 12 jala tumaa jiru irraa kan hubatamu gocha yakkaa qophii irra jiru ykn odeeffannoo gocha yakkaa waliin walqabatee kan yakkicha ittisuuf gargaaran ykn namoota yakkichaatti hirmaataniiru jedhamuun shakkaman seeraatti dhiheessuuf ykn to'achuuf ykn himachuuf ykn adabsiisuuf gargaaran hunda qaama dhimmichi ilaallatuuf kennuun dirqama yaada jedhudha.

Qabiyyee keewwata kanaa irraa kaanee gosa dhimmoota haguugamanii jiran yoo ilaalle jalqaba irratti raawwii yakkaaf namni qophaa'aa jiraachuu isaa osoo beekuu nama qaama dhimmi ilaallatuuf odeeffannoo kenuu dhabe ykn osoo miidhaan jedhame ykn yakki jedhame hin dhaqqabin dura ittisuuf ykn hambisuuf odeeffannoo gargaaru kennuun dhabuun yakka jechuun kan tume yoo ta'u. Sadarkaa lammaffaa irratti gochi yakkichaan nama shakkame ykn qophaa'e, qabuuf, himachuuf ykn adabsiisuuf raga ykn odeeffannoo kennuun dhabuun itti gaafatamummaa kan fidu ta'uu tumee jira.

Kanaaf namni kamiyyuu yakka namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisuu waliin walqabatanii yakkoota jiran irratti odeeffannoo fi ragaa qabu qaama dhimmi isaa ilaallatuuf dhiheessuuf ykn odeeffannoo kennuuf dirqama waliigalaa qaba. Itti dabalees odeeffanon kennamu ykn ragaan dhihaatu dhugaa miti yoo ta'e itti gaafatamummaa kan fidu ta'uu isaati.

Walumaa galatti tumaan kun namootni hundumtuu galma gahiinsa sirna haqichaaf gumaacha akka taasisaniif dirqama waliigalaa yakkoota labsii 909/2007 jalatti haammamatamanii jiran ilaachisee odeeffannoo fi raga qabanii fi beekan akka dhiheessaniif kan kaa'udha.

Armaan olitti wantoota ilaalamani kutaa gochaa yakkichaati yoo jenne kutaan yaada yakkicha maal ta’uu qaba yaadni jedhu ka’uun isaa hin hafu. Qabiyyee keewwata kanaa yoo ilaallu beeksisu fi gabaasu dhabuun akka raawwii yakkichaatti kan mirkanaa’e yoo ta’e tilmaamni seeraa ta’e jedheeti jedhu kan fudhatamu ta’uu isaa ni agarsiisa. Kana jechuunis gochi yakkaa labsii kanaan dhorkame tokko sadarkaa qophii irra jiraachuu isaa, ykn miidhaan osoo hin dhaqqabin dura ittisuuf odeeffannoo namni qabu ykn nama gocha yakkichaan shakkame ykn raawwachuuqophaa’e qabuuf, himachuuf ykn adabsiisuuf odeeffannoo ykn ragaa gargaaru osoo beekuu ykn harka isaa jiru namni odeeffanoo ykn ragicha kennuu dhabe; raawwiin gochaa qofti mirkanaa’ee jennaan dirqamni mirkaneessuu gara himatamaatti kan darbu ta’uu isaa tumaa kana irraa hubachuun ni danda’ama.

Kana jechuunis himatamaan gochaa jedhame kana kan beeksisu dadhabe ykn odeeffannoo ykn ragaa jedhame kana kan kennuu dadhabe sababa kan dhiheeffatu isadha. Kanas gaalee tumaa kanaa “...sababa humnaa oliiti ykn sababa amansiisaa ta’een beeksisu dhabuu isaa yoo hubachiise malee...” kan jedhu A/Alanga gocha qofa mirkaneessa. Namni gochi irratti mirkanaa’e ammoo sababa ykb yaada sammuu ittiin gocha ykn miti-gocha jedhame raawwate hubachiifata. Walumaa galatti labsii kana kwt, 12 jalatti tumaan haammataamee jiru dirqama mirkaneessuu yaada sammuu gara himatamaatti kan dabarse fakkaata, dhimmi kun qajeeltoo heera mootummaa fi seera yakkaa keenya akka nama qulqulluutti tilmaamuu waliin akkamitti adeema gaaffi jedhu ilaachisee leenjitoonni leenjii irratti bal’inaan kaasuun kan mari’atan ta’a.

### **Gaaffii marii**

1. Sababoota humnaa oliiti ykn amansiisaadha jedhamuun himatamaa ittigaafatamummaa kwt. 12 jalaa baasuu danda’an kaasuun irratti maria’adha.
2. Dirqamni mirkaneessaa dhimmota kanneen ilaachisee gara himatamaatti ce’uun isaa qajeeltoo waliigalaa tilmaama akka nama qulqulluutti fudhatamuu (presumption of innocence) jedhu waliin akkamitti ilaalam? Maaliif?
3. Yakkoota namaan daldaluu fi seeraan ala godaantota daangaa ceesisu ilaachisee odeeffannoo kennuu dirqama maaliif jedhame?
4. Seera yakkaa jalatti yakkoota dirqama beeksisu fi hanga dandeettii ofiitti ittisuuyaluun dirqama jedhaman, yakkoota raayyaa ittisaa fi nageenyaa fi tasgabbii biyyaa irratti raawwataman ta’uu isaani hubachuun ni danda’ama (tumaa seera yakkaa bara 1996 bahe kwt. 241-246, 252-258, 335 fi 443 jalatti yakkoota haammataanii jiran ilaala), gama

biroon ammoo bifaa waliigalaatiin yakkoota labsii kana jalatti haguugamanii jiran sadarkaa qophii, raawwii fi namoota shakkaman ilaalchissee beeksisu fi odeeaffannoo kennuu akka dirqamaatti tumameera, dhimmota kan lamaan wanti walitti fidu jiraa? Yakkooti labsii 909/2007 jalatti kaa'amanii jira yakkoota sirna fi biyya irratti raawwatamanidha jechuu dandeenyaa? Maalif?

## **2.4.2.Karaa Seeraan Alaatiin Godaanttonni Akka Biyya Keessa Seenan**

### **Ykn Biyya Keessa Turan Gargaaruu**

Labsii 909/2007 jalatti gochoota yakka namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisu gargaaruu fi deggersa kennudha jedhamuun fudhataman keessaa tokko godaanttonni seeraan alaa biyya akka seenaniif deggersa kennuu ykn godaantota biyya keessa jiraniif ulaagaa seeraan biyya keessa turuuf isaan barbaachisu osoo hin guutin biyya keessa akka turaniif deegersa kennuu itti gaafatatumummaa akka fidu tumaa kwt.8 labsii kana ni agarsiisa.

Keewata kana jalatti gochaalee yakka jedhamuun haammatamanii jiran yoo ilaallu: -

- Lammii biyya alaa tokko biyya Itiyoopiya keessa seenuuf hayyama seeraa, waraqaa eenyummaa fi sanadoota imalaa biroo kan barbaachisuun ta'uun isaa osoo beekuu beekuu ykn beekuu osoo qabuu nama hayyama seeraa hin qabne akka inni biyya keessa seenu kan gargaare, karaa kamiinuu nama deggersa kenne.
- Ykn karaa seeraan ala biyya keessa daangaa cehuun nama seenee jiru biyya keessa akka turuuf ykn akka jiraatuuf jiraatuuf gargaarsa kamiyyuu namni taasise.

Gochaaleen armaan olitti caqasaman itti gaafatatumummaa kan fidan kutaa yaada sammuu akkamiin yoo raawwataman kan jedhu gaaffii itti aanee ka'uun maludha. Keewwata kana keessaa gaaleen "...kan barbaachisu ta'uun isaa osoo beekuu ykn beekuu osoo qabuu..." jedhu irraa kallatti kan agarsiise fakkaata. Kanas iddo lamatti goodnee ilaaluun dandeenya, isaanis namoota beekaa gocha jedhame kana raawwatan kan 'osoo beeku' gocha raawwatee fi namoota dirqamni beekuu irra jiru tumaa kana keessatt gaalee 'beekuu osoo qabuu' jedhamuun ibsaman jechuudha. Tumaa kana jalatti namootni beekaa yakkicha raawwatan jedhaman kun yaada sammuu yakka raawwachuu jedhu gocha waliin mirkanaa'uun akka qabu kan agarsiisudha. Itti fufees gaaleen 'osoo beekuu qabuu' jedhu kun yaada sammuu akkamii agarsiisa gaafiin jedhus ilaaluun barbaachisaadha. Namootni akkasii kunis namoota dirqama bekuu seeraan qaban kan agarsiisu

fakkaata. Namootni kun kan akkamiiti gaaffii jedhu ilaalchisee leenjitoonni mareen kan gabbisan ta'a.

### **Gaaffii marii**

Namootni tumaa kana jalatti gaalee "...osoo beekuu qabuu..." jedhuun gocha yakkaa kana jalatti haammataman namoota akkamiiti? Fakkeenyaa kaasuun irratti mari'adha? Gaaleen kun yaada sammuu akkamii agarsiisa jettanii yaaddu?

### **2.4.3.Seeraan Ala Namni Biyya Keessa Akka Turu Gargaaruu**

Biyya Itiyoopiya keessa lamiin biyya alaa tokko seenuuf ykn jiraachuuf ulaagaalee seeraan kaa'amanii jiran guutee argamuun barbaachisaadha. Bu'uruma kanaan labsii 909/2007 kwt. 9 jalatti karaa seeraan alaa namni biyya keessa akka turuuf gargaaruun yakka akka ta'e agarsiisuun tumamee jira. Gochaaleen keewwata kana jalatti yakka jedhamuun haguugamanii argaman kan akkamiiti isa jedhu yoo ilaallu namonni ykn godaantota biyya tokko keessa turuuf hayyama jirenyaas ykn lammummaa hin qabne akkasumas ulaagaa biyya tokko keessa jiraachuuf barbaachisaadha jedhamee seera rogummaa qabuun tumamee hin guutne biyya keessa akka jiraatanif gochaa taasifamudha. Gochoota tumaa kanaan dhorkaman bu'uura armaan gadiitti addaa adda qoodnee ilaaluu dandeenya; isaanis: -

- Lammuin biyya alaa biyya keessa seenuuf hayyama qabaataniyyuu yeroo isaaniif hayyamameen ala biyya keessa turuun isaanii seeraan ala biyya keessa akka jiraniitti ilaalam. Bu'uruma kanaan namni lammuin biyya alaa yeroo isaaf kenname irra dabruun biyya keessa akka turu taasise, kanas kan raawwate lammuin biyya alaa kun hayyama biyya keessa turuu isaa irra kan dabre ta'uu isaa osoo beekuu faayidaa qarshii ykn wantootaa argachuuf jecha kan raawwate yoo ta'e;
- Namni lammuin biyya alaa akka biyya keessa turuuf jecha kan dhokse; gochaa kanaanis lammuin biyya alaa kun biyyattii keessa seeran alaan akka dhokatee akka turu kan gargaare yoo ta'edha. Fakkeenyaaaf himatamaan lammuin biyya alaa tokko mana isaa keessa akka jiraatuuf kanfaltii fudhatee osoo godaanaan kun lammummaa hin qabaatin, jiraataa dhaabbataa biyya kanaa hin ta'inii fi sanada imala fi biyya keessa ittiin turu akka hin qabne osoo beekuu kan hayyame yoo ta'e,

- Nama adeemsa seeraan ulaagaa barbaachisu osoo hin guutin biyya keessa akka seenuuuf ykn biyyaa akka bahuuf haala kan mijeesse, fakkeenyaaaf gaa'ila sobaa qopheessuun namni tokko biyya keessa akka seenuuuf ykn bahuuf kan haala mijeesse yoo ta'e,
- Dirqama hojii isaanii irraan kan ka'e namoota waraqaa eenyummaa ykn sanadoota imalaa kennanii fi kkf ta'e sanadoota kanneen sobaan qopheessee kennuuf yoo itti waliigale, kenne ykn qophaa'ee kan ture dabarse itti gaafatamuumma dhufu kan of jalatti haammate ta'uu isaa hubachuun ni danda'ama.

Gama biroon gochaaleen tuma keewwata kanaa jalatti haammataman kun yaada sammuu akkamiitiin yoo raawwataman itti gaafatamuummaa yakka fidu kan jedhu dhimmi ilaalamuu maludha. Bu'uruma kanaanis tumaa keewwata kanaa yoo ilaallu bu'aa qarshii ykn wantootaa karaa kallatii fi alkallattiin argachuuf yaaduun kan raawwatame yoo ta'e malee itti gafatamuummaa yakkaa akka hin hordofsiifne ta'uu isaa hubachuun ni danda'ama.

Gama biraan keewwatuma kana keewwata xiqqaa 3 jalatti yaada gaalee "...otoo beekuu ykn beekuu qabuu ykn karaa inni beekuu danda'u otoo jiruu..." jedhu kun kan agarsiisuu dirqama beekuu himatamaa irra seeraan ka'amee jiru irratti kan huda'a'edha. Innis namni seeraan beekuuun irra jiraatu ykn beekuu qabu ykn karaa inni mirkaneeffachuu itti danda'u osoo jiru namni gocha kwt. 9(3) jalatti caqasame kana raawwate itti gaatamaa ni ta'a. Yaadni kun anamoota akkamii kan ilaallatudha kan jedhu leenjitooni leenjii irratti mareen kan gabbisan ta'a.

### **Dhimma 8<sup>ffaa</sup>**

Obbo Abbabaa namni jedhamu biyya Itiyoopiya keessaa namoota biyya alaatti erguun beekamaa namni ta'e tokko, hiriya isaa nama biyya Ameerikaa jiraattuu fi lammii biyya Ameerikaa ta'e Obbo Badhaasaa jedhamuun Aadde Caaltuu kan jedhamtu jiraattuu fi lammi biyya Itiyoophiyaa kan taate waliin gaa'ila raawwatee akka biyya Ameerikaa baasuuf waliigala. Yoo kana raawwateef kanfaltiin gaariin kan isaaf kanfalamu ta'uu isaas ibsaaf.

Bu'uruma kanaanis cidhi Obbo Badhaasaa fi Aadde Caaltuu waldaa amantaa biyya Itiyoophiyaa keessaa magaalaa Finfinneetti argamu tokko keessatti geggeessaa waldaa amantaa Sanaa kan ta'an obbo Taammiraat kan jedhamuun raawwateera. Iddootti argamuunis dhugummaa cidhichaa kan mirkaneessan ragootiin namootni sadii qophaa'anii waraqaa ragaa cidhichaa irrattis mallateessaniiru. Kana booddee Aadde Caaltuu fi Obbo Badhaasaan bu'uura waliigalteen biyya Ameerikaa deemanii dhaqanii hayyama jireenyaa fi lammummaaf iyyata

isaanii qaama dhimmi isaa ilaallatutti galfataniiru. Bu'uura kanaanis aadde Caaltuun dirqama kanfaltii ishee irraa barbaadamu doolara Ameerikaa 10,000 kanfalteetti. Qarshiin kunis Obbo Badhaasaa, Obbo Abbabaa, Obbo Taammiraat fi ragoota sadeen jidduutti addaan qoodameera.

### **Gaaffii marii**

1. Dhimma kana bu'uura godhachuun bu'uura labsii 909/2007 tiin itti gaafatamummaa namootni gochaa kana keessatti hirmaatan qaban maal isinitti fakkaata? Maaliif?
2. Gaa'illi bu'uura kanaan qophaa'e kun waldaa amantaa irratti akkasumas ragoolii fi geggeessitoota waldaa gaa'ilaa akkasii kana raawwatan irratti itti gaafatamummaa inni fidu jiraa? Maaliif?
3. Dhimma kana ilaachisee gaggeessaan waldaa fi ragootni waraqaa ragaa cidhichaa irratti mallatteessaniif kanfaltiin hin kanfalamne yoo ta'e itti gaafatamummaan jijiiramu jira jettanii yaadduu? Bu'uura tumaa labsii 909/2007 kwt. 9tiin '... namni bu'aa kallattii ykn alkallattii qarshii ykn wantootaa kamiinuu argachuuf...' jechuun kaa'e kun gochaan kan raawwatame bu'aa maleeti yoo ta'e itti gaafatamummaan hin jiru jechuu baraadeetuu? Maaliif?
4. Godaanaan karaa seera qabeessa biyya kana keessa seenee osoo jiruu yeroo isaaf kenname erga xumureen booda biyyaa bahuuf dirqama ni qaba. Godaanaan kun biyya keessa akka turu namni gargaare itti gaafatamummaan inni qabu maal fakkaataa? Sababa godaanaan kun biyya keessa turuuf barbaade ilaalcha keessa kan galudha jechuu dandeenyaa? Maaliif?

### **2.5.Sanadoota Sobaa Qopheessuu**

Gocha yakkaa sanada sobaa qopheessuu ilaachisee labsii 909/2007 kwt. 7 jala tumaa jiru 'namni kamiyyuu godaantota seeraan ala daangaa cesisuun gara daangaa Itiyoopiya keessa ykn daangaa Itiyoopiya keessaa baasuuf jecha waraqaa eenyummaa fi sanada imalaan waliin dhahame ykn sobaa kan qopheesse, qabatee kan argame, kan dhiheesse ykn dabarse...' jechuun gocha yakkicha tarreesseera.

Tumaa keewwata kanaa irraa hubachuun akkuma danda'amutti gochaan yakkadha jedhamee kaa'ame sadarkaa jalqabaatti sanadoota imalaan fi waraqaa eenyummaa sobaa qopheessuu, qabatanii argamuu, dhiheessuu fi daddabarsuu akka yakkati tumee jira. Gochootni sanada sobaa qopheessuu jedhamuun tumaa kwt. 7 kana jalatti haamatamanii jiran kanneen seera yakka jalatti sanada sobaa qopheessuu jedhamuun haamatame irraa adda ta'uu isaanii hubachuun

barbaachisaadha. Kana jechuunis haguuggii keewwata kanaa jalatti kufuuf sanada sobaa ta'uu qofa osoo hin taane godaantota daangaa ceesiuuf ykn biyya keessaa baasuuf yaada jedhu kan of keessatti qabate ta'uu mala.

Tumaa keewwata kana jalatti itti gaafatamaa ta'uuf yaadni sammuu yakka raawwachuu jedhu qofti gahaa miti. Kunis yaada sammuu yakka hojjechuu jedhutti dabalee yakka kamiyyuu osoo hin taane yakka karaa seeraan alaa godaantota daangaa ceesiuun gara Itiyoophiyaa keessa seensisuu ykn baasuuf jecha ta'e jedhamee kan raawwatame ta'uu qaba. Kanaan ala gochaan sanadootaa imalaa sobaa fi waraqaa eenyummaa sobaa qopheessuun qofti gahaa ta'ee keewwata kana jalatti balleessaadha jechiisuun hin danda'amu.

Gama tokkoon namootni ragaa sobaa qopheessaniiru jedhaman

- Ragaa jedhame kana nama qopheesse, ragaa sobaa ykn waliindhahame namni qopheesse ykn akka qophaa'u kan taasise (the mastermind). Fakkeenyyaaf himatamaan sanada sirrii ta'e irraa ykn paaspoortii sirrii argatan fuudhuun suura irra jiru irraa kaasuun suura nama barbaadanii irratti kan maxxansanii dhiheessan yoo ta'e ykn iddoo itti sanadoota sobaa qopheessan (forgery factor) yoo qaba ta'e.
- Sanada sobaan ykn waliin dhahuun argame qabatee kan argame, kunis harka isaatti sanadichi namni argame.
- Namaaf kan dhiheesse, kunis sanadichi hojiirra akka ooluuf ykn akka namni itti fayyadamuuf namoota seeraan ala daangaa ceesifamaniif nama dhiheesse.
- Kan dabarse gaafa jedhu, ragaaleen kun sobaan ykn waliin dhahuun kan argame ta'uu isaa otuu beekuu namaaf kan dabarse.

Walumaa galatti bu'uura labsii kana kwt. 7tiin namoonni gochaa kanaan itti gaafataman yaada sammuu yakka raawwachuu jedhutti dabalee godaantota seeraan ala daangaa ceesiuun daangaa biyyattii keessaa baasuuf ykn keessa seensisuu jecha sanada sobaa qopheessuun namoota bu'uura Kanaan gocha kana keessatti hirmaatanidha.

### **Gaaffii maarii**

Dhimmi 8ffaa armaan olii keessatti bulchiinsa gandaa irraa waraqaa eenyummeessaa qophaa'ee kan bahe yoo ta'u akkasumas sanadni gaa'ela ibsu kun mallattaa'ee kan bahe

bulchiinsa gandaa irraa yoo ta'e itti gaafatamummaan dhufu jira jechuun bu'uura labsii 909/2007tiin kaasuu dandeenyaa? Maaliif?

## **2.6.Ragaa Mancaasuu fi Naqaashiitti Gufuu Ta'uu**

Tumaa labsii 909/2007 kwt. 10 jalatti gochaalee raga mancaasuu fi naqaashiitti gufuu ta'uu jedhaman tarraa'uun yakka ta'ee tumamee jira. Gochaalee keewwata kanaan haguuggii argatan kan yoo ilaalu gaaffiileen ka'uu malan ni jiru isaanis, namni tokko ragaa mancaaseera ykn naqaashiitti gufuu ta'eera kan jedhamu yeroo akkamiti? Gochaa akkamii yoo raawwatedha? Akkasumas bu'aa akkamii yoo dhaqqabsiisedha? faadha.

Qabiyyee tumaa kana irraa gochi ragaa mancaasuu fi naqaashiitti gufuu ta'uu kun adeemsa qorannoo, himannoo fi adabbii yakka namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisuu keessatti kan raawwatamuuk akka ta'e hubachuun ni danda'ama.

Namoota gochi kun irratti raawwatamu eenyufaadha kan jedhu ilaachisee namoota eeruu dhiheessan ykn kennan, ragaa kennan, naqaashii ta'an ykn naqaashii ta'uu dandaa'andha. Maloota gochaan jedhame kun ittiin raawwatu yoo ilaale karaa kamiinuu namoota armaan olitti caqasaman kana sodaachisuun ykn kallattiinis ta'e alkallattiin matta'aa kennun ykn ofii kallattiin ragaa dhiihaatu balleessuun ykn dhoksuun ta'uu danda'a.

Walumaa galatti kutaa gocha yakka kanaa sadarkaa gochi kun itti raawwatu irraa kaanee, namoota gochi kun irratti raawwatuu fi maloota gochi kun ittiin raawwatu irratti hundaa'uun kallattiin adeemsa qorannoo, himannoo ykn adabbii yakkoota namaan daldaluu ykn godaantota seeran ala daangaa ceesisuu irratti kan raawwatedha jechuu dandeenyaa.

Gochaaleen kuniin yaaadaa ittiin raawwatame kan akkamiti kan jedhu mirkaneessuun fi adda baasuun itti gaafatamummaa adda baasuuf barbaachisaadha. Kanas mirkaneessuuf,

- Nama kami irratti namni ragaa dhossuuf jedhee maloota dhoksuu, sodaachisuu, doorsisuu, gowomsuu, fi geedduutti gargaaramuu ragaan akka hin dhihaanne kan taasise yoo ta'e.
- Namni ragaa dhokse kun yaada ragan adeemsa qorannoo, himannoo fi murtii keessatti fayidaa irra ooluuf deemuu ragicha osoo beekuu gochaalee jedhaman kan raawwate yoo ta'e,

- Gocha kanas kan raawwate yaada sagaleen ragummaa ykn eeruun akka hin laatamneef, sagaleen ragummaa sobaa akka kennamuuf ykn ragaan akka dhokatuuf jedhuun kan raawwatame yoo ta'e kutaan yaada sammuu kan guutame ta'uu isaati.

Bu'uuruma kanaan kutaan gocha fi yaadaa bu'uura armaanoliiin guutamee yoo jedhe yakka raga mancaasuu fi naqaashiitti gufuu ta'uu raawwatameera jechuun labsiin 909/2007 kwt. 10 jala tumaan jiru ni ibsa.

### **Gaaffii marii**

1. Eeruun yakki godaantota seeraan ala dangaa ceesisuu fi namaan daldaluu raawwateera jedhamuun kenname irratti hundaa'uu qorannoон eegalame, jidduu kanatti itti gaafatamumman nama raga dhokse ykn balleese jedhamuun himanon bu'uur kwt. 10 labsii 909/2007 irratti dhihaate haala akkamiin adeemsifamuu qaba? Adeemsa keessa qorannoон yakka godaansa seeraan alaa raawwatame jedhame sun itti fufee yeroo qulqulla'u bu'aan qorannaan kan agarsiisu yakka biraa ta'ee argame itti gaafatamummaan nama bu'uura kwt. 10'n himatamee maal ta'a? maaliif?
2. Dhimmi kana irratti himannoон dhihaachuu kan malu bu'uura labsi 909/2007 kwt. 10 tiin moo seera yakkaatiin dhihaachuu qabaa?
3. Eeruu irraa ka'uudhaan gochi raawwatame godaansa seeraan alaa ta'uun isaa osoo hin mirkanaa'iin himatamaan ragaan dhokese ykn mancaase jedhamee himatame kana yakka raga godaansa seeraan alaa dhosse jedhamee himatamuun isaa kana akkamitti ilaaltu? Bu'uura seeraas qaba jettuu?
4. Kaayyoон raga mancaasuu fi naqaashiitti gufuu ta'uu bu'uura kanaan adabbii isaanii cimsanii baasuu labsii kanaa mal jettuu? Gocha raawwatame waliinis adabbiin kenname walmadaala jettuu?

### **2.7.Yakkaa fi Yakkamaa Dhoksuu**

Gochii yakkaa fi yakkamaa dhoksuu jedhamu kun labsiin 909/2007 kwt. 11 jalatti of danda'ee yakka ta'ee hundaa'ee jira. mata duree keewwatichaa 'yakkaa fi yakkamaa dhoksuu' jedhu irraa akka hubatamuutti gochaaleen tumaa Kanaan haammataman lama ta'uu isaaniiti; isaanis; gocha yakkaa fi qabeenya raawwii yakkaaf oole ykn irraa argame dhoksuu fi Yakkamaa dhoksuu of keessatti qabatee jiru ta'uu isaa hubachuun ni danda'ama. Gochaalee kanas akkataa itti aanutii ilaaluun dandeenyaa.

**Yakka dhoksuu:** Bu'uura tumaa kwt. 11 tiin yakka dhoksuu jechuun gocha ykn miti gocha labsii kanaan tumame raawatamuu ykn hafuu isaanii osoo beekuu ykn odeeffanoo qabuu qaama dhimmichi ilaallatutii gabaasuu dhabuu ykn odeeffannoo fi ragaa of harkaa qabu dhiheessuu dhabuu akka ta'e tumaa seera yakkaa kwt. 40 fi 445 fi labsii 909/2007 kwt. 11 irraa hubachuun ni danda'ama. Gara haguuggii tumaa kwt. 11 labsii 909/2007 tti yommuu deebinu 'yakka dhoksuu' gaaleen jedhu kun daangaa haguuggii labsii kanaatiin dhiphifamee akka hiikamuu qaba. Kunis gocha ykn miti goch labsii kanaan yakka jedhamanii tumamanin kan daangeffamedha. Keewwata kana jalatti gocha fi miti gocha tarreeffaman yoo ilaalle;

- Qabeenya raawwii yakkaatiif oole ykn ittiin raawwatamuuf karoorfame kamiyyuu kan dhokse;
- Madda qarshii raawwii yakkaatiif oolee kan dhokse;
- Qarshii bu'aa yakkaa ta'e kamiyyuu ta'e jedhee akka hin beekamne kan dhokse
- Maddiis ta'e qarshichi bu'aa gocha yakka irraa argame ta'uu isaa osoo beekuu ykn beekuu qabuu karaa kamiinuu akka hin beekamne kan dhokse ykn osoo hin beeksisin kan hafe yoo ta'e;

Gocha yakka dhoksuutiin itti gaafatamaa ta'uu kan danda'u ta'uu tumaa kanarraa hubachuun ni danda'ama.

**Shakkamaa dhoksuu:** nama gocha ykn miti gocha jedhame kana raawwate jedhamuun seeraan barbaadamaa jiru namni dhokse bu'uura labsii kanaan shakkamaa dhoksuun kan itti gaafatamu ta'uu isati. Kutaayaada gocha kanaa ilaalchisee kaayyoo shakkamaan kun seera jalaa akka miliyu ykn dhokatu jedhu kan of keessatti qabate ta'uu isaas caaseffama tumaa kana jalatti jechootni akka beekuu osoo qabuu fi kkf dirqama mirkaneessuu naannessan gocha shakkamaa dhoksuu waliin walqabatee dhibuun gochaan kun ta'e jedhamee yoo raawwatame qofa kan itti gaafachiisu ta'uu isaa hubachuun ni dandaa'ama.

Tumaa kana jala gochoota jiran kanaaf itti gaafatamaa ta'uu kutaan yaada sammuu yakka raawwachuuuf jedhu (criminal intention) jiraachuun isaa namoota amala hojii isaanii ykn walitti dhufeenyaa addaa isaan gocha sana waliin qaban irraa ka'e akka hin barbaachifne jiraachuun isaanii hubachuun ni danda'ama.

Kanas kan agarsiisu gocha madda qarshii yakka raawwachuuuf oolee fi bu'aa qarshii yakka irraa argamee beeksisu fi dhoksuu ilaalchisee kwt. 11 akkas jedha, "maddis ta'e qarshichi bu'aa

*gocha yakkaa irraa argame ta'uu osoo beekuu ykn beekuu qabuu karaa kamiinuu akka hin beekamne kan dhokse ykn osoo hin beeksisin kan hafe yoo ta'e*" kan itti gaafatamu ta'uun isaa gochaan mirkanoofnaan kutaan yaadaa yakka raawwachuuf jedhu mirkaneessuun dirqama akka hin taane ni agarsiisa.

### **Gaaffii marii**

1. Gochaaleen kwt. 11 jalatti tarreeffamanii jiraniin ala gochaalee akka yakka fi yakkamaa dhoksuutti fudhatamuu danda'an biroon jiruu? kaasuun irratti mari'adha.
2. Yakki tokko raawwatameera jedhamuuf kutaan yaadaa yakka raawwachuuf jedhu kutaa gocha waliin mirkanaa'uun barbaachisaa akka ta'e qajeeltoo seera yakkaati. Tumaa kwt. 11 labsii 909/2007 jalatti gochaalee muraasaaf osoo beekuu ykn beekuu osoo qabuu jechuun kaa'uun isaa kun karaa bira kutaan yaadaa yakka raawwachuu jedhu gochaalee kanaaf kan hambise fakkaata kana akkamitti ilaaltu? Namootni garee kana jalatti kufan eenyufaadha?

## **2.8. Itti Gaafatamummaa Yakkaa Nama Seeraan Beekamtiin Kennameef**

Itti gaafatamummaa yakkaa dhaabbilee namummaa seeraa qabanii seera yakkaa bara 1996 fooyya'ee bahe keewwata 34 fi 23 (3) jalatti tumameera. Qajeeltowwan waliigalaa itti gaafatamummaa yakkaa fidan seera yakka kwt. 23(2) jalatti ka'aman keessa dhaabbileen ofii yaaduu (yaada yakka raawwachuu ykn mens rea) qabaachuu waan hin dandeenyeef akkasumas gochoota yakka hundeessan karaa bakka bu'aa isaanii ykn hojjetaa isaanii ykn ammoo abbaa qabeenyaa yoo ta'e malee ofii raawwachuu waan hin dandeenyeef kan nama uumamaa irraa addatti ilaalamuu akka qabu seera yakkaa keewwata 23 (3) jalatti tumameera.

Labsii 909/2007 jalatti haguuggii yakkota dhaabbilee namummaa seeraa qabaniin raawwatamu ilaachisee jiru yoo ilaallu kwt. 13 jalatti tumamee jira. Tumaan kunis itti gaafatamummaa yakkaa dhaabbilee namummaa seeraa qabanii iddo lamatti quodeera, isaanis;

- Hirmaannaa kallattiin ykn alkallatiitiin gocha yakkaa keessatti hirmaachuu dhaabbilee irratti hundaa'uun itti gaafatamummaa yakkan dhufu,
- Walitti dhufeinya dhaabbilee yakka raawwachuuf ykn namaan daldaluuf ykn seeraan ala godaantota daangaa ceesisuuf hundaa'aniif waliin qabu ykn kaayyoo

dhaabbilee kanaa galmaan gahuuf gumaacha taasise irratti hunda'uun itti gaafatamummaa yakkaan dhufu,

Jechuun karaa lamaan kanaan dhaabbileen itti gaafatamummaa yakkaa qabaachuu akka dandaa'an labsiin 909/207 kwt.13 ni tarreessa. Haa ta'u malee qabiyee keewwata kanaa irraa dhaabbileen yakkaan itti ni gaafatamu jechuun ala uumama dhaabbilee irraan kan ka'e dhaabbileen yakka raawwataniiru kan jedhamu yoomi? Akkasumas karaa eenyuun yoo gocha jedhame raawwatan dhabbatichi itti gaafatamaa ta'uu danda'a? karaa hojjetoota dhaabbatichaati? Abbaa qabeenyaati? Geggeessitoota dhaabbatichaati? Gaaffilee jedhan ilaachissee deebii gahaa tumaa keewwata kanaa irra hin argannu. Dhimmoota kana ilaachissee bal'inaan leenjii irratti leenjitoota waliin mareen kan gabbifamu ta'uun isaaakkuma jirutti ta'ee kallatti agarsiisuun barbaachisaadha.

Haa ta'u malee itti gaafatamummaa yakkaa dhaabbatni hojii fi gochaalee hojjetoota isaa ykn bakka bu'oota isaan hojjetamaniif qabu ilaachsee qajeeltowwan bu'uuraa seera yakkaan kaa'ame ilaaluun barbaachisaadha.<sup>45</sup> Bu'uura kanaan s/y keewwata 34 jalattis hoggantootni yookiin hojjetootni jaarmiyaa tokkoo haala hojii jaarmiyichaa waliin wal qabateen faayidaa jaarmiyichaa karaa seeraan alaatiin gaggeessuuf yaaduun, yookiin dirqama seeraa jaarmiyichaa darbuun, ykn jaarmiyicha akka meeshaatti seeraan ala fayyadamuun raawwataa muummee ta'uun, kakaastummaan, yookiin miiltummaan yakka yommuu raawwatu jaarmiyichi akka yakka raawwatetti kan lakkaa'amu ta'uun tumameera.

Bu'uura tumaa kanaan dhaabbiileen namummaa seeraa qabanakkuma nama uumamaatti raawwataa yakkaa muummee yookaan hirmaataa sadarkaa lammaffaa ta'uun yakka irratti hirmaachuu danda'u. Hirmaannaan jaarmiyichaas hoggantoota yookiin hojjetoota isaa keessaa tokko haala hojii jaarmiyichaa waliin wal qabateen faayidaa jaarmiyichaa karaa seeraan alaatiin gaggeessuuf yaaduun, yookiin dirqama seeraa jaarmiyichaa darbuun, yookiin jaarmiyicha akka meeshaatti seeraan ala fayyadamuun raawwataa muummee ta'uun, kakaastummaan, yookiin miiltummaan yakka yommuu raawwatu dha. Akka tumaa kanaatti itti gaafatamummaan yakkaa dhaabbiilee nama seeraa kan dhufu: -

---

<sup>45</sup> Labsii 909/2007, kwt. 15 (2), tumaan labsii kanaaakkuma eegametti ta'ee dhimmoota kallattiin hin haguugamne ilaachissee kutaan waliigalaa seera yakkaa, seera deemsa falmii yakka fi seerota rogummaa qaban biroo yakkoota lbsii kanaan tumaman irratti raawwatiinsa kan qaban waan ta'ef, dhimmoota itti gaafatamummaa dhaabbilee ilaachisanii ka'an seera yakkaa kutaa waliigalaa jalatti qajeeltowwan kaa'aman ilaaluun barbaachisaadha.

- a. Hoggantoota yookiin hojjettoota isaa keessaa tokko yakka irratti raawwataa muummicha ta'uun ykn kakaasuun ykn miiltummaan hirmaanna yoo qabaate;
- b. Gochi raawwatame haala hojii jaarmiyichaa waliin wal qabateen faayidaa (dantaa) jaarmiyichaa karaa seeraan alaatiin tarkaanfachiisuuf yaaduun, yookiin dirqama jaarmiyichaa seeraan kaa'ame cabsuudhaan yookaan dhaabbaticha akka meeshaatti fayyadamuudhaan yoo ta'e;
- c. Yakka hundaaf osoo hin taane yakkota kutaa addaa keessatti jaarmiyootni yoo hirmaanna qabaatan itti gaafatatummaa qabu jedhamee seeraan ifatti kaa'ame irratti dha.<sup>46</sup>

Itti gaafatatummaan yakkaa dhaabbata hunda osoo hin taane kanneen qaama seerummaa qaban qofa ilaallata. Dhaabbileen (jaarmiyootni) namummaa seeraa itti gaafatatummaa yakkaa qabanis dhaabbiilee mootummaa, miti mootummaa, kan uummataa fi nama dhuunfaa ta'anii gurmaa'ina dhimma daldalaaf, siyaasaa, amantaaf fi kanneen biroof waldaa uuman hunda dabalata. Haata'u malee dhaabbiilee bulchiinsaa hindabalatu. Qaanibulchiinsa mootummaa beekamti seeraa qabaatullee yakkaan itti hin gaafataman.<sup>47</sup>

Bu'uura labsii 909/2007 tiin yaakkota hundeffamanii jiran keessatti jaarmiyaan tokko hirmaateera kan jedhamu karaa kallattiin ykn alakallatiin, karaa hojjettoota isaa, hooggantoota isaa, bakka bu'oota isaa fi abbootii qabeenya isaa gocha jedhame keessatti kan hirmaatan yoo ta'edha. Haa ta'u malee yakkaan itti gaafatamuun dhaabbaticha itti gaafatatummaa abbaa qabeenya dhaabbaticha, hoogganaa dhaabbaticha fi dantaa dhaabbatichaaf jecha hojjetaa yakkicha raawwate dhuunfaan jiruu kan hinhambisnedha.

Dhaabbileen hojjetaa fi hojii walquunnamsiisan yeroo hayyamni isaanii haqamee ykn daangeffamee jirutti lammii Itiyoopiya kamiinuu gara biyya alaatti hojiif kan erge yoo ta'e ykn hayyama seera qabeessa yeroo qabuttis bu'uura labsii kanaan gochaalee yakka jedhamanii tarreeffaman kan raawwate ykn raawwii isaaniif kallattiin ykn alkallattiin gargaarsa kamiinu kan gumaache yoo ta'e bu'uura kwt. 13(1) fi (2) kan itti gaafatamu ta'uu isaa kwt. 13(3) jalatti tumamee jira.

---

<sup>46</sup>Fakkeenyaaaf tumaalee s/y keewwata 326,328,329,332,355,509,513,530,573,609,632, 638,645,716,740 irratti yakkaota jaarmiyootni yoo raawwatan itti gaafatamani dha.

<sup>47</sup>Kabbabaw Birhaanu, Gammachis Dhugumaa, Sadarkaa Hirmaanna Yakkamtootaa,2005, fuula 25&26

## **Gaaffii marii**

1. Itti gaafatamummaa dhaabbilee namummaa seeraa qabanii ilaachisee labsii 909/2007 kwt. 14 jalatti tumamee kan jiruu fi seera yakkaa kwt. 34 jalatti tumamee kan jiru waliin akkamitti ilaaltu? Labsiin kun seera yakkaa kwt. 34 kana fooyesseera jechuu dandeenyaa? Maaliif?
2. Itti gaafatamummaa dhaabbata dhimma 5<sup>ffaa</sup> keessatti kaa'amee jiruu bu'uura labsii 909/2007tiin akkamitti ilaaltu? Tarkaanfin dhaabbaticha irratti fudhatamuu maluhoo kan akkamii ta'uu mala jettu?

## **Dhimma 9<sup>ffaa</sup>**

Dhimma kana himannoo A/Alanagaa G/A/Adaamaa M/M/G/A/Adaamatti L/G 2029/2007 ta'een himatamaan Musxafaa Kadir jedhamu seera yakkaa bara 1996 bahe keewwata 598/1/ irra darbuun hayyama biyya alaatti nama erguu osoo hin qabaatiin seeraan ala gara biyya alaa nama erguun yakka dachaa raawwateera jechuun himannoo 7 irratti dhiheessaniiru. Tarreen himannoo dhihaatees gababinaan;

Himatamaan kun himata 1<sup>ffaa</sup> jalatti miidhamaa Tamaam Arabaa, himata 2<sup>ffaa</sup> jalatti miidhamaa Adam Muhaammad, himata 3<sup>ffaa</sup> jalatti miidhamaa Abdurrahaman Arabaa, himata 4<sup>ffaa</sup> jalatti miidhamaa Abdurrazaad Abbittii, himata 5<sup>ffaa</sup> jalatti miidhamaa Abbaas Hajii, himata 6<sup>ffaa</sup> jalatti miidhamaa Gannaah Huseen fi himata 7<sup>ffaa</sup> jalatti miidhamaa Halawaa Sh/Abdulkarim jedhaman gara biyya Saa'udiittan isin erga jechuun tokkoon tokkoon isaanii irraa qarshii 7500 fudhachuun waliigaleera.

Bu'uuruma waliigaltee isaaniinis midhamtoota himata 1<sup>ffaa</sup> hanaga 7<sup>ffaa</sup> jala jiran kana halkan keessaa sa'a 3:00 konkolaataa fe'umsaa addaa addaatti fe'uun ergeera. Konkoolaachistoonnis Godina Harargee Bahaa iddo Dhangaggoo jedhamutti miidhamtoota himata 1<sup>ffaa</sup> fi 2<sup>ffaa</sup> jalatti argamaniin magaalaa Wucaalee geessaniittu bu'a jechuun halkan keessaa sa'aatii 10:00 irratti isaan buusanii sokkaniiru. Miidhamtoota himata 3<sup>ffaa</sup> hanaga 7<sup>ffaa</sup> jalatti argaman kokolaachistoonni magaalaa wucaalee osoo hin gahin naannoo sumaalee magaalaa jijigaatti ganama naannoo sa'aatii 12:00 irratti kellaat osoo hin dabarsin bu'aa jechuun buusaniiru. Bu'uura kanaanis himatamaan kun yakka hayyama malee seeran ala nama biyya alaatti erguu raawwateera jechuun himatameera.

Ragooleen A/Alangaa miidhamtoota keessaa namootni 4 dhiyaatanii sagalee ragummaa laataniin himatamaan kun tokkon tokkon isaanii irraa biyya alaattin isin erga jedhee qarshii 7,500 irraa fudhatee konkolaataa adda addaa yaabbachiisee kan isaan erge ta'uu fi osoo iddo jedhameen isaan hin gahin sababa adda addaa uumuun kara irratti kan isaan buusan ta'uu ibsaniiru.

Manni Murtiis ragooliin A/Alangaa dhihaatan himatamaan gocha ittiin himatame raawwachuu isaa waan irratti mirkaneessaniif of irraa haa ittisu jechuun ajaja kenneera. Himatamaanis ragoolee ittisaa namoota 2 dhiheeffatee kan dhageessifate yoo ta'es Manni Murtii sagaleen ragoolee ittisaa dhihaatanii dhagaahamanii waliin dhahamaa fi himatamaa waliin fira ta'anii osoo jiranii fira miti jechuun sagalee ragummaa kan kennan waan ta'eef amansiisaa miti jechuun kufaa godhee bira darbeera.

Manni Murtiis murtii keessatti ijoo qulqullaa'uu qaba jechuun qabateen himanno A/Alangaa dhihaatee fi sagalee ragoolee A/Alangaa dhihaatanii dhagahaaman irraatti hundaa'uun gochi raawwatame jedhame gocha gowomsee maallaqa miidhamtoota irraa fudhachuudhamoo gocha seeraan ala biyya alatti nama erguudha kan jedhu ilaalamuu qaba jechuun ijoo qabateera.

Bu'uuruma kanaanis Manni Murtii himatamaan midhamtootaan biyya alaan isin baasaa jedhee maallaqa irraa fudhate konkolaata yaabbachiisee erguu isaa himanno Abbaan Aalangaa dhiyeeffatee fi ragaalee A/Alangaa himanno tokkoffaa, lammaffaa, sadaffaa fi jahaffaa jalatti miidhamtota ta'an sagalee ragummaa kennan irraa mirkaneeffanneerra. Haa ta'u malee gochi jedhame kun raawwatamuu isaa himanno afuraffaa, shanaffaa fi torbaffaa dhihaate jalatti ragaan dhihaatee dhagaahame waan hin jirreef hin mirkaneessine kanaaf bira darbameera jechuun murteessaniiru.

Dabalees gochi raawwatame miidhamtootaan gara biyya alaattan isin erga jechuun maallaqa irraa fudhachuun ala haaloota gara biyya alaa deemsisuu danda'an namoota ceesisan mijeeffachuun haala barbaachisaa ta'e gochuu dhabuun isaa; akkasumas rakkoon tokkollee osoo hin muudatin sababa adda addaa uumuun midhamtoon hundinu bakka jedhame osoo hin gahiin karaa irratti akka deebi'an taasifamuun isaa, gochi fi yaadni himatamaa midhamtoota gara biyya alaa baasuu osoo hin ta'in gowwamsee seeraan ala fayyadamuu ta'uu kan mirkaneessu waan ta'eef keewwata A/Alangaa himata ittiin hundeessan bu'uura s/d/f/y kwt. 113/2/ tiin jijiiruun himatamaan himanno irratti dhiyaatan keessa kan irratti mirkanaa'e himanno 1<sup>ffa</sup>,

<sup>2<sup>ffaa</sup></sup>, <sup>3<sup>ffaa</sup></sup> fi <sup>6<sup>ffaa</sup></sup> jalatti s/y kwt. 692/ bira darbuun balleessaa jechuun bu'uura s/d/f/y kwt. 149/1/ tiin murteessaniru.

### **Gaaffii marii**

1. Dhimma armaan oliitti dhihaate kana keessatti ulaagaa gochi tokko gocha godaantota seeraan ala daangaa ceesisuudha jedhamuun labsii 909/2007 kwt.5 jalatti tumame waliin akkamitti ilaaltu?
2. Murtii Manni Murtii kun gochi raawwatame gocha gowumsuudha jechuun kenne kana bu'uura seera yakkaan yaaliin jedhamuun kwt. 27 jala tumaa jiru waliin akkamitti ilaalam? Maaliif?
3. Manni murtii dhimma kana keessatti of irraa ittisi erga jedhee booddee keessa deebi'uun ijoo qabachuun qulqulleessuun himannoowwan muraasa jalatti bilisa jechuun murteessuu isaa akkamitti ilaaltu?

## **Boqonnaa Sadii**

### **Qorannaa fi Himannaa Yakkoota Godaansa Seeraan Alaa**

#### **Seensa**

Boqonnaa kana jalatti qorannoo yakkoota namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisuu ilaachisee jiran kan ilaallu ta'a. Dhimmi kun dhimmi yakkaa ta'uu isaa irraan kan ka'e adeemsa qorannoo yakka idilee waliin walitti dhufeenyi fi garaagarummaan qorannoo jiru maal akka ta'e boqonnaa jalatti adda baafnee ilaallu ta'a jechuudha. Itti dabalee milkaa'ina himannoo keenyaaf namoota gumaacha taasisan kanneen akka miidhamtootaa fi ragaalee ilaachisee haala addaan eegumsi godhamuuf yoo jiraate kan ilaallu ta'a jechuudha.

Boqonnaa kana jalatti adeemsa qorannoo yakkoota kanneenii keessatti amala yakkoota kanaa irratti hundaa'uun dhimmoonni yakkoota idilee irraa adda ta'uun ilaalamuu malan yoo jiraate kan ilaallu ta'a. Kana jechuunis boqonnaa tokkoffaa fi lammaffaa keessatti dhimmoonni yakkoota godaansa seeran alaa waliin wal-qabachuun ka'an kanneen akka yakkichi namoota hedduu kan hirmaachisu ta'uun isaa, bu'uuraan yakkoota hedduu of keessatti kan qabate ta'uun isaa fi adeemsa walxaxaa kan of keessatti qabu ta'uun isaa qorannoo yakkichaa keessatti haala akkamiin ilaalamuu qaba kan jedhu boqonnaa jalatti ilaalamu ta'a jechuudha.

Itti dabalees namoonni yakka godaansa seeraan alaa raawwatan gocha raawwataniif adabbii isaan barsiisuu danda'u akka argatan gochuu fi haqnii dhugoomee ol'aantumaan seeraa fi nageenyi hawaasaa akka mirkanaa'uu gochuuf ragaan firii dubii mirkaneessuu danda'u jiraachuun murteessaa dha. Adeemsa kanaaf galtee guddaan kan ta'an firiin dubbii fi seeraa qorannoon kan adda bahan waan ta'eef adeemsa qorannoo kana ilaaluun murteessaa ta'a jechuudha.

Bu'uuraan qorannaa yakkaa jechuun adeemsa qorataan poolisii ykn qaamni gochicha akka qoratuuf aangeffame tokko gocha raawwiin isaa shakkame qulqulleessu keessatti gochaalee fi adeemsota raawwatu dhimmoota ilaallatanidha jechuu dandeena. Adeemsi kunis gochichi mirgaa fi bilisummaa namootaa dhiibuun, qaamaa fi qabeenya namaa irratti gocha seeraan alaa raawwatamee argame tokko qorachuun, nama balleessaa raawwate seeratti dhiyeesuuf qorataan dhimmicha qorachuun jechuunis tooftaa raawwii yakkichaa fi miidhaa qabatamaan gahe addaan

baasuun, adeemsa raawwii dhimmichaa hordofuun gochi seeraan alaa raawwatamuu fi raawwatamuu dhabuu isaa, raawwatamees yoo jiraate immoo eenyuun akka raawwatame ragaalee mirkaneessuu funaanuu gal mee qoranna qaama dhimmi ilaallatuuf dhiyeessuu kan jedhuu dha.<sup>48</sup>

Qoranna yakkoota godaansa seeraan alaa yoo jennus hiika kana irraa adda waanti isa godhu hin jiru. Kanaaf poolisiin bu'uura labsii lakk.909/2007 tiin aangoo yakka godaansa seeraan alaa qorachuu qabu yookiin bu'uura labsii kana keewwata 2(15) fi 47 tiin poolisiin aangoo bakka bu'ummaan yakka kana qorachuu qabu hojjatu hojji hiika qoranna armaan olii kana keessatti ibsaman kana ta'a jechuu dha. Gamanumaan boqonaa kana jalatti irra jireessaan gahee fi aangoo poolisiin qoranno yakkoota godaansa seeraan alaa keessatti qabu kan ilaallu yoo ta'u itti dabalees gahee fi aangoo A/Alangaa fi Manni Murtii qabanis kan ilaallu ta'a jechuudha.

Xumura leenjii kana irratti leenjitoonni;

- Maalummaa qoranna yakkoota godaansa seeraan alaa fi sassaabbii ragaa irratti hubannoo ni argatu,
- Maloota hojji sassaabbii ragaa labsii lakk.909/2007 keessatti hojji irra ooluu qaban irratti hubannoo ni argatu,
- Rakkolee sassaabbii fi qabiinsa ragaa qabatamaa yakkoota godaansa seeraan alaa wal-qabatee mul'atu addaan baasanii ni hubatu. kallatti furmaataas ni akeeku.
- Qoranna yakka godaansa seeraan alaa keessatti ragaa gahaa ta'e funaanuu tooftaawan fayyadan irratti hubannoo fi dandeettii qaban ni cimsatu,
- Ragaa yakkoota godaansa seeraan alaa qoranna yakkaatiin argame madaaluuf hubannoo isaan dandeessisu ni argatu,
- Aangoo poolisiin qoranna yakka godaansa seeraan alaa keessatti qabu irratti hubannoo ni argatu.

### **3.1. Aangoo Poolisii**

Qorannoon yakkoota godaansa seeraan alaa ilaachisee geggeeffamu kallattii dursee yaaduun yakki jedhame miidhaa yaadame osoo hin dhaqqabin ittisuu irratti kan xiyyeffate ta'uu isaa

---

<sup>48</sup> Qoranna Yakkaa Fi Sassaabbii Ragaa, Moojulii Dhaabaa Dirribaafi Biraanu Raggaasaa tiin Leenjii Hojji Irraa yeroo gabaabaa tiif qophaa'ee, kan hin maxxanfamne, bara 2006, Fuula 11

hubachuun barbaachisaadha. Kanas labsii 909/2007 keessatti dhimmoota qorannoo, maloota odeeffannoo ittiin sassaabamuu fi walitti dhufreenya sadarkaa addunyalessaatti uumamuun irra jiraatu ilaachisee tumaalee haammataman irraa kaanee tilmaamuu dandeenya. Yakki godaansa seeran alaa waliin walqabatan umama isaanii yakkoota dhoksaan raawwatani fi adeemsa walxaxaa of keessatti qabatan (clandestine and complex) ta'uu isaanii ilaallee jirra kana irraan kan ka'e adeemsi qorannoo adeemamuu qabuu fi qaama qorachuuf aangoo qabu adda baasuun ilaaluun barbaachisaadha.

Poolisiin qorannoo geggeessu keessatti kaayyoo qorannoo maali kan jedhu dursee adda baasuun seerota labsii kana keessatti caqasaman hojirra oolchuuf gumaacha guddaa qaba. Kunis ilaalcha fi adeemsa qorannoo keessatti maloottan gargaaraman irratti dhiibbaa kan fidu waan ta'eef xiyyeffannoo kennuun barbaachisaadha. Kunis Poolisiin maloottan ittiin odeeffannoo sassaabatu (intelligence) fi qorannoo geggeessu dursee adda baasuun haalicha haala akkamitiin itti siquu akka qabu karoorsuun barbaachisaadha yaada jedhu agarsiisuun barbaadameetu.

Bu'uruma kanaan adeemsa qorannoo kessatti qorannoontokko haala akkamitiif geggeeffama ykn Poolisiin galma maalii galmaan gahuuf geggeessa kan jedhu yoo ilaallu;

- Eeruun dhaqqabnaan ykn miidhaa dhaqqabe irrati hundaa'uun qorannoo geggeeffamu (reactive investigation),
- Dursee ittisuuf qorannoo geggeeffamu (proactive investigation),
- Adeemsa yakkichaa addaan kutuuf qorannoo geggeeffamu (disruptive investigation),
- Maloota qorannoo adda ta'an gargaaramuun qorannoo geggeeffamu (special investigation techniques), kanneen akka namoota yakkicha raawwatan fakkachuun (undercover), maloota quunnamtii dhaggeeffachuuun (surveillance) fi kkf tti gargaaramuun adeemsa qorannoo geggeeffamu ta'uu danda'a.

Bu'uruma kanaanis labsii Lakk.909/2007 jalatti poolisiin yakkoota namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisu qorachuu fi himachu keessatti qaban akkaataa armaan gadiitti gabaabinaan ilaaluuf yaalameera.

### **3.1.1. Yakka Godaansa Seeraan Alaa Ittisuu**

Sadarkaa jalqabaa irratti gaheen poolisii yakki erga dhaqqabee boodee qorachuu qofa osoo hin taane, utuu hin dhaqabin dura gochaalee raawwii yakkichaa hambisuu danda'an irratti tarkaanfii fudhachuuf aangoo akka qabu beekamaadha. Kunis dandeetti fi gahee ittisa yakkaa keessatti poolisiin qabu kan agarsiisudha. Bu'uura kanaanis labsii lakk. 909/2007 keewwata 17 jalatti poolisiin gochi godaansa seeraan alaa raawwatamuu ni danda'an jedhee yoo amane mana, konkolaataa, xayyaara kkf kamiyyuu sakkata'uuf ykn akka sakattaa'aman gochuuf angoon kennameeraaf. Hojji kana milkeessuuf jecha ajaja poolisiin kenu nami isa ilaallatu hundu fudhaachuu fi kabajuuf dirqana akka qabus ni ka'a.

Kana jechuunis adeemsa qorannoo fi himannoo yakkoota namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisuu keessatti miidhamtoota yakkichaa oolchuun, gargaaruun, deggeruun fi eeguun dirqama poolisoota sadarkaa hundaa irra jiranii waan ta'eef hojiirra oolchuuf qophaa'iinsi poolisoota sadarkaa sadarkaan jiranii baayyee murteessaadha.<sup>49</sup> Kun ittisa yakkichaa keessatti qooda guddaa kan taphatu ta'a jechuudha. Kallatti biraan ammoo qorannoo fi himannoo yakkoota kanaa keessatti yeroo hundumaa wantoonni dagatamuu hin malle akkasumas galma qorannoo yakkoota kanaatti jedhamanii fudhataman,<sup>50</sup>

- Haalota yakkoota namaan daldaluu fi seeraan ala godaantota daangaa ceesisuu hordofuu,
- Miidhamtooni nagan dafanii akka gadidhiifaman taasisuu,
- Ragaalee himannoof dhihaatan amanamoo ta'an funaanuu fi miidhamtootaa fi ragaaleef eegumsa taasisuu,
- Adeemsa qorannoo yakkichaa keessatti namoonni yakka namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisuu keessatti hirmaatan ykn hirmaachuu danda'an akka hin hirmaanneef of eeggannoo taasisuu geggeeffamuu akka qabu.

<sup>49</sup> በኢትዮጵያዊትናወርድ ወንጀልዋጭመሸላጊዎች የተዘረዘሩ ነው ማቅረብ መሆኑን በየሁኔታዎች እስካለሁኝ  
በለጠረቻቸው የከተማው, 2007, fuula 150.

<sup>50</sup> Yaadannoo armaan olii.

Walumaa galatti dhimmoota kanaa fi kana fakkaatan irratti qophii fi ofeeggannoo taasisuun gahee poolisiin yakka ittisuu keessatti qabu bahuuf kan gargaaru waan ta'eef dhimmoota xiyyeffannoona addaa kennamuufii maludha.

Gama biraan bu'uura labsii 909/2007 kwt. 18 tiin yakki namaan daldaluu raawwatamuuf jedha ykn qophii irra jiraachuu isaa shakkiin amansiisaa ta'e yoo jiraate maloota qorannoo adda (special investigation technique) kanneen akka shakkamtoota fakkaachuun hidhata isaanii keessa seenuu, maloota quunnamtii shakkamtootaa dhaggeeffachuu fi addaan kutuu fi walitti dhufeenyaa fakkii shakkamtoota waliin uumuun ragaa sassaabuu danda'a.

### **3.1.2. Eeruu Fudhuu**

Dhimmi eeruu fuuchuu kallattiin aangoo poolisiin dhimma jedhame kana qorachuu danda'uu waliin kan walqabatudha. Kunis tumaa labsii kana kwt. 2(15) jalatti 'poolisii jechuun poolisii federaalaa ykn naannoo kan aangoon dhimma labsii kanaa ilaalchisee bakka bu'ummaan kennameefii jirudha' jechuun kan kaa'ee jiru ta'uu isaa irraan kan ka'e gaaffiin yakkoota labsii kana keessatti ibsamani jiran ilaalchisee aangoon eeruu fuuchuu fi qorachuu kan eenyuutti kan jedhu ka'uun isaa sirriidha jechuudha. Dhimmi kanas leenjii irratti mareen kan gabbifnu ta'a.

Gaaffiin eenyuutti gabaafama ykn eeruun kennama jedhu akkuma jirutti ta'ee, bu'uura labsii lakk.909/2007 keewwata 16(1) tiin nami gochi yakka godaansa seeraan alaa raawwatamuu beku kamuu qaama dhimmi ilaallatutti gabaasa gochuu fi tarkaanfii barbaachisaa ta'e fudhachuuf dirqama akka qabu ni kaa'a. keewwatta 16(2) jalatti sababa gocha godaansa seeraan alaa kanaatiin maatii isaa keessa bade tahuu isaa beekus gabaasa gochuu akka qabu dirqisiisa.

#### **Gaaffii marii**

1. Bu'uura labsii 909/2007 kwt. 2(15) fi 47 tiin poolisiin yakka godaansa seeraan alaa raawwatamee eeruun yeroo dhaqqabutti Poolisiin sadarkaa naannoo jiru bakka bu'ummaan Koomishinii Poolisii Federaalaa irraa naaf kennamu malee hin qoradhu jedhee dhiisamoo qoranna isaa eegalee bakka bu'ummaa gaafachuu qaba?
2. Bakka bu'ummaan bu'uura labsii kanaatiin kennamu bakka bu'ummaa waliigalaa al tokko kennamu ta'uu qaba moo yeroo yeroon dhimmoota irratti hundaa'uun kan keennamu ta'uu qabaa?

### **3.1.3. Sakkata'uu**

Bu'uura labsii lakk.909/2007 keewwata 17(1) ‘poolisiin gochi namaan daldaluu ykn seeraan ala godaantota daangaa ceesisuu kan raawwatame, raawwatamaa jiru ykn raawwatamuuf jedhu ta’uu isaa shakkii gahaa yoo qabaatee miidhamtoota gocha kana irraa oolchuuf jecha ...’ sakatta’iinsa taasisuu akka danda’u aangoo kennee jira. Dhimmi addanatti ilaalamu keewwatni kun aangoo waliigalaa ajaja mana murtii malee sakatta’iinsa gochuu poolisiif kan kenne fakkaata, haa ta’u malee keewwatuma kana 17(a) jalatti ‘...mana, konkolaattota, dooniwwan ykn xayyaara geejjibaa kamiyyuu sakatta’uun tarakaanfii fudhachuu ni danda’a...’ kan jedhu amala yakkichaa fi tarkaanfii barbaachisaadha jedhame fudhachuun kun battalumatti ta’uu akka malu kan of keessatti qabate ta’uu isaaf agarsiiftuu kan kaa’e fakkaata.

Gama biraan yakkoota idilee biroo ilaachisee aangoon kun heera mootummaa fi seera deemsa falmii yakkaatiin Mana Murtii qofaaf kennamee tureera. Labsiin kun keewwata 17(1)(b) jalatti biyyatti keessatti naannoo kaamtiyyuu, akkasummaas daangawwaan irratti sakkata'insa raawwachuun namoota godaanaa jiran ykn miidhamtoota oolchu akka qabus ni ka'a. Eegan adeemsi kun fkn konkolaatatu sakkata'ama yoo tahe konkolaataa hundatu sakkata'ama moo kan shakkamaan qofa? adeemsa sakkata'uu kana keessatti ciraan yakka googaa bira yoo argame bu'aan isaa maali? dhimmoonni jedhaan marii leenjiin deebii argachuu qabu.

### **3.1.4. Qabuu fi Hidhuu**

Adeemsa qorannoo keessatti shakkamtoota qabuu fi hidhuu ilaachisee sadarkaa lamatti qoodnee ilaaluu dandeenya. Sadarkaa jalqabaa irratti qorannoong geggeeffameen ragaan walitti qabanne shakkamtoota jedhaman kana qabuuf ykn to’annoo jala oolchuuf kan nu dandeessisu ta’uu isaa barbaachisaadha. Adeemsi kunis adeemsa qophii qabuu fi hidhuu jechuun ibsuu dandeenya.<sup>51</sup> Kana kan hin hordofne yoo ta’e Heera Mootummaa Federaalawwaa Itoophiyaa kewt.17 (2) jalatti namni kamiyyuu, sirna seeraan tumameen alatti to’annoo jala ooluus ta’ee himanni osoo itti hin dhiyaatin ykn osoo itti hin murtaa’in hidhamuu hin danda’u jechuun tumaa jiru waliin kan walitti bu’u ta’a.

<sup>51</sup> በትኩ መጥቅምች ገዢዎች ወንጀል ማሮ-ለጻላች የተዘጋጀ የኢትዮጵያ ማቅረብ መሆኑን በየሁ-ካናንድ እስፈላጊ በለጻራቸው፣ የከተማ፣ 2007, fulula 164.

Sadarkaa itti aanutti shakkamaa qabuu fi hidhuun bu'uura maaliin raawwatamuu akka qabu kan agarsiisudha. Kunis akkuma yakka biroo poolisiin nama yakka godaansa seeraan alaa raawwatee ykn raawwachuuuf jedhamee shakkame haala gahaa ta'een ragaa qindeeffate irratti hundaa'uun to'annaa jala oolchuu ni danda'a. Namni to'atames Mana Murtii gahuuf deemsa barbaachisu utuu hin dabaliin sa'aa 48 keessatti Mana Murtiitti dhiyaachuuf mirga qaba. Labsii lakk. 909/2007 keewwata 20 (1) jalatti qabiinsi shakkamtoota godaansa seeraan alaa bu'uura seera deemsa falmii yakkaatiin kan hogganamu tahu isaas ni agarsiisa. Qabiinsa shakkamtoota kana ilaachisee raawwiin isaa bu'uura S/D/F/Y kwt. 51tiin yommuu ta'u kunis nama shakkame ajaja M/Murtiin ykn ajaja M/M malee raawwatamuu kan danda'udha.

Namni bu'uura kwt. 20'n qabame tokko dhimmi inni ittiin shakkamee qabame qorannoон isaa kan hin xumuramne yoo ta'e maal ta'uu qaba gaaffiin jedhu tartiiba dhangala'iinsa qorannoо dhimmi yakkoota namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesuu keessatti dhimma itti aaneе ka'uu qabudha. Bu'uurma kanaan poolisiin namoota to'annoo jala jiran sa'aa 48 keessatti Mana Murtiitti dhiheessuun dirqama akka ta'e ilaalleera, haa ta'u malee maaliif dhiheessa gaaffii jedhuuf deebii ta'uu kan danda'an keessaa tokko qorannoон hin xumuramne yoo ta'e yeroo beellamaa gaafachuuf ta'uu akka danda'u tumaa labsii kana kwt. 20(2) irraa hubachuun ni dandaa'ama. Sirni keessummeessa iyyata yeroo beellamaa bu'uura kanaan dhihaatus kan keessumeessamu bu'uura s/d/f/yakkaan ta'uu isaa keewwatni kun ni akeeka.

S/d/f/y jalatti adeemsa kenniinsa yeroo beellamaa tumamee jiru yoo ilaalle Poolisiin shakkamaa qabee jiru tokko Mana Murtii yommuu dhiheessu, yoo qorannoон hin xumuramne ta'e qorannoо isaa xumuruuf yeroon gahaa akka kennamuuf bu'uura s/d/f/yakkaa kwt. 59 (2) tiin Mana Murtii gaafachuu ni danda'a kan jedhudha. Manni Murtii gaaffii beellama dabalataa poolisiirraa dhiyaatee jiruuf ajaja tokko kennuun dura maalfaa qulqulleessuu akka qabu s/d/f/y irratti wanti ifaan kaa'ame hin jiru. Waan kana ta'eef muuxannoo biyyoota adda addaa jiru ilaaluun mirga shakkamaa fi kaayyoo seerichaa haala wal hin faallessineen hojii irra oolchuun barbaachiisa ta'a. Kunis leenjii irratti mareen kan gabbatu ta'a.

Gama biroon yeroon beellamaa bu'uura s/d/f/yakkaatiin kennamu kana ilaachisee yeroo meeqa irra deebi'amee kannamuu dandaa'a kan jedhu ilaachisee kallattiin agarsiifame hin jiru. Haa ta'u malee labsii 909/2007 kwt. 20(2) jalatti yeroon beellamaa Mana Murtiin keenamu walumaa galatti ji'a afur caaluu akka hin qabne tumeera.

## **Gaaffii marii**

1. Aangoon sakatta'iinsaa Poolisiif bu'uura kwt. 17 labsii 909/2007 tiin akkasitti kennamuun bu'uura kwt. 26 Heera Mootummaa Federaalaatiin 'mirga dhuunfummaa' jedhamee kaa'amee jiru fi s/d/f/y tiin ajaja Mana Murtii malee kan jedhamu waliin akkamitti ilaalamu?
2. Bu'uura labsii 909/2007 kwt. 20(1) tiin namni yakkoota namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisuu raawwachuutiin shakkame tokko qabamuu kan danda'u 'shakkiin amansiisaa/ gahaa ta'e yoo jiraate' dha jechuun kan ibse ta'uu isaa hubachuun ni dandaa'ama. Shakkiin amansiisaa jechuun maal jechuudha? Bu'uura seera yakkaatiin dhimmi kun akkamitti ilaalamu?
3. Yeroo beellamaa qorannoof kennamu ilaachisee labsii 909/2007 kwt. 20(2) jalatti kennamu walumaa galatti ji'a afur caaluu akka hin qabne ta'uu qaba jechuun daangessee kaa'uun isaa tumaa s/d/f/yakkaa kan daangaa hin qabne waliin akkamitti ilaalamu? Maaliif?

### **3.2. Aangoo Abbaa Alangaa**

Abbaan Alangaa bulchiinsa haqa yakkaa keessatti qaamolee baay'ee barbaachisoo ta'an keessaa tokko dha. Qaamni kun itti gaafatamummaa mirgoota bu'uuraa ilma namaa Heera Mootummaa, waliigalteewwan idila addunyaa biyyi keenya fudhattee fi seeroota biyya keenyaa keessatti tumaman hundaa kan kabajaman ta'uu isaanii mirkaneeffachuuf dirqama qabudha.

Bu'uura labsii lakk.909/2007 keewwata 47 tiin aangoon himata yakkoota namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisuu hundeessuu kan Ministeera Haqaa Federaalaa tahuu ni ibsa. Kana jechuunis Abbootiin Alangaa naannolee aangoo bakka bu'ummaa Ministeera kana irraa yoo argatan qofa himanna bu'uruu akka qaban kan duubatudha. Kanaaf aangoo Abbaan Alangaa yakkoota biroo irratti qabu adeemsaa yakkoota namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisuu irratti ni qabaata jechuudhaa?

Aangoo Abbaa Alangaa qorannooyakkaa keessatti qabu maali kan jedhu yoo ilaalle gara imaammata sirna haqaa biyyattii, s/d/f/yakkaa fi seerota hundeeffama Biirroo Haqaa sadarkaa naannoo fi federaalaa deemuun keenya hin hafu. Bu'uura kanaan Abbaan Alangaa qorannaa yakkaa adeemsifamu keessatti dhimmicha xiinxaluun akkaataa seeraatiin Poolisii waliin furmaata ni kenna; yakki raawwatameera jedhee yammuu amanu ykn shakku Poolisii waliin qorannooyakkaa taasifamu ni taasisa ,sababni gahaan yoo jiraate qorannooyakkaa jalqabame akka

dhaabatu, qorannoon dabalataa akka gaggeeffamu ni taasisa; bulchiinsi sirreffamtootaa fi namoota to'annoo jala oolanii haala seera qabeessa ta'een mirgi isaanii kabajamuu isaa ni hordofa:akkasumas namoonni ragaa ga'aa malee akka hin qabamne ykn hin hidhamne of eeggannoo barbaachisaa ni taasisa; namoonni yakka raawwatan jedhamanii shakkamanii to'annaa jala oolan gochi yakkaa isaan raawwatan mirga wabii kan hin dhorkisiifne yoo ta'e ykn ragaa gahaan irratti kan hin argamne yoota'e poolisii waliin mirga wabii akka eegamuuf ni taasisa ,badiin yoo raawwatame tarkaanfii ni fudhata kkf akka ta'e s/d/f/y, labsii 163/2003, imaammata sirna haqa yakkaa itoophiyaa bara 2003 bahe irraa hubachuun ni danda'ama.

Walumaa galatti gahee A/Alangaa qoranno fi himannoo yakkota namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisuу keessatti qaban akkaataa itti aaneе jiruun gabaabinaan ilaaluu dandeenyaa.

### **3.2.1. Gama Hubannoo Uummuun**

Abbaan Alangaa dirqama qabu keessaa tokko hawaasa waliigalatiif hubannoo ittisa yakkaa fi yakkota raawwataman saaxiluu irratti uummun yakka ittisuу keessatti gahee isaa bahachuu dha. Kunis labsii Qaamolee Raawwachiiftuu Mootummaa Naannoo Oromiyaa aangoo fi gahee isaanii murteessuuf bahe lakk. 163/2003 kwt. 22 (11) jalatti kennameef ilaaluun ni dandaa'ama. Gama labsii yakkota namaan daldaluu fi godaantota seeran ala daangaa ceesisuу tumu lakk.909/2007 tiis yoo deebinu labsiin haaraa waan taheef hubannoон hawaasni qabu xiqaa dha. Kanaaf hawaasni seera kana beekee raawwii isaaf akka gummaachuuf, akkasumas akka gocha yakka namaan daldaluu fi godaansa seeraan alaa kana irraa of quusatuf hubannoo seeraa bal'inaa fi qulqulinaan kennuutu irraa eegama.

Akkasumas Poolisii waliin ta'uun ka'umsa yakkota kanaa ni xiinxalaa tooftaalee ittisa ni baasaa uummannis yakka irraa akka of eegu ni barsiisaa, bu'awan qoranno yakkaa filataman hawwaasaaf akka dhihaatan taasisuu keessatti gahee akka qabu labsii armaan olii keewwatoota 22(19), 22(11) fi 34(5) irraa ni hubatama.

### **3.2.2. Gama Qorachuun**

Labsiin lakk.909/2007 keessatti gahee Abbaa Alangaa qorannaayakka namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisuuk keessatti qabu ifatti ibsu baatus, hojii qorannoo yakkaa keessatti gaheen Abbaa alangaa ifatti seera deemsa falmii yakkaa keessatti taa'eera.

Seera deemmii falmii yakkaa malees labsiileen adda addaa gahee fi ittigaafatamummaa qaamoleen haqaa hojii qorannoo yakkaa keessatti qaban tuman jiru. Gama kanaan Labsii Aangoo Qaamolee Raawwachistuu Mootummaa Federaalaa Hundeessuuf Bahe labsii lakk. 4/87, Labsii Komishiinii Poolisii Federaalaa Hundeessuf Bahe labsii lakk. 313/2003 fi Labsii Aangoo fi Gahee Hojii Ministeera Haqaa labsoo lakk. 471/98 kaasuun ni danda'ama. Imaammanni sirna haqa yakkaa biyya keenyaa bara 2003 A.L.I. tti bahes qabiyyee qorannoo yakkaa fi gahee qaamolee haqaa hojii kana irratti hirmaatan qaban ifatti kaa'eera.

Biyya keenya keessattis gaheen abbaan alangaa hojii ittisaa fi qorannoo yakkaa keessatti qabu olaanaadha. Yakka ittisuun walqabatee Labsii Aangoo fi Hojii Qaama Raawwachiiftuu Mootummaa Federaalaa Murteessuuf Bahe Lakk. 691/2003 Keewwata 16(4) jalatti akka tumametti Ministeerri Haqaa ka'umsaa fi mala ittisa yakkaa irratti qorannoo ni geggeessa, qaamolee mootummaa dhimmi ilaallatu waliin ta'uun hojii yakka ittisuun ni raawwata.<sup>52</sup> Akka Imaammata sirna haqa yakkaa biyya keenyaattis, Ministeerri Haqaa qaama olaanaa sadarkaa biyyaatti gocha yakka ittisuun hogganuu fi qaamolee biroos qindeessuuf ittigaafatamummaa qabuudha. Abbaan alangaa tokko aangoo fi gaheen isaaf kennamu kan maddu aangoo fi gahee waajjira inni keessatti hojjatu irraayi waan ta'eef aangoon ministeera haqaatiif kenname kun aangoo abbaa alangaati.

Kanaaf Abbaan Alangaa qorannaayakkoota godaansa seeraan alaa keessatti gahewwaan armaan olii kana ni qabaata jedhani fudhachuuun ni danda'ama. Miidhaa yakkoonni godaansa seeraan alaa kun biyyaa fi lammii irraan gahaa jiran irraa ka'uun gahee kana qixa sirii taheen bahuunis abbaa alangaa irraa waan eegamu dha.

### **3.2.3. Gama Himachuun**

A/Alangaa himannoo qulqullina qabuu fi ifa ta'e dhiyeessuun yakkoota namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisuuk irratti murtii haqa qabeessa kennisiisuuf ni fayyada.

---

<sup>52</sup> Labsii Aangoo fi gahee Hojii Qaamolee Raawwachiiftuu Mootummaa Federaalaa Murteessuuf Bahe Lakk. 691/2003, bara 2003 A.L.I. tti bahe keewwata 16(4) ilaala.

Himanni dhihaatu ifa ta'uu dhabuun Mana Murtiis ta'e himatamaa dogoggorsuun murtiin haqa qabeessa ta'e akka hin kennamne waan taasisuuf Manni Murtii akka fooyya'uuf ajajuun isaa kan hin oolledha kun ammoo dhimmichi dafee haqa akka hin arganneef kan gumaachudha.

Abbaan Alangaa bu'ura s/d/f/y keew. 38(A) fi 40 tiin himata dhiyeessuuf kan murteesse yoo ta'e, bu'uura tumaalee s/d/f/y kewwatoota 108-120 tii jiran irratti hundaa'uun himata isaa qopheessuun gara mana murtii Aangoo qabutti dhiyeessuu qaba. Gama biraan yakkooni namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisuu raawwatamaniin namootni miidhamaan tokkoo ol yoo tahe himannaan daddabalamaa bu'uura seera yakkaa 60(c) tiin dhihaachuu qaba. Sababni isaas tumaa keewwata kanaan namni tokko yaada sammuu tokkoon gocha yakkaa tokkoon badii (balleessaa) gosa tokko seera tokko qofa jalatti kufuun namoota ykn dantaa tokkoo ol irratti miidhaa yoo geessise yakka daddabalamaa jedhamee tumameera waan taheefidha.

Dhaddachi ijibbaata Federaalaa jildii 16<sup>ffaa</sup> lakk. galmee 96078 ta'e irratti Abbaa Alangaa vs Gar/saj/ Ahmed Laggasaa jidduutti falmii ture fuula 207 irratti himannaan godaansa seeraan alaa gocha tokkoon yaada tokkoon keewwata tokko qofa caabsus bu'uura 60(c) tiin daddabalamaa tahe bay'ina miidhamtootan dhihaachuu akka qabu hiika dirqiisaa itti kennee bira darbeera.

Gama biroon labsii 909/2007 kwt. 46 jalatti, yakkoota godaansa seeraan alaa raawwachuu faana yakkoonni biroo kan raawwataman yoo tahe daddabalamaan gaafatamuu akka danda'u ibsa. Kunis daddabalama qabatamoon (s/y kewt.60(a)tiin ykn daddabalama hariiroo qabaniin (s/y kewt.63) tiin ykn daddabalama goch-tokkee (s/y kewt.60(b)) tiin ta'uu danda'a jechuudha.

### **Gaaffii marii**

1. Yakka seeraan ala godaantota daangaa ceesisuu ilaachisee labsii 909/2007 kwt. 5(2) jalatti "...nama kanaan dura yakka walfakkaataan riikordii qabuun..." kan raawwatame yoo ta'e jechuun adabbii cimsee kaa'ee jira. Kana jechuun himannoон dhihaatu bu'uura keewwata kanaan kan dhihaatu taanaan riikoordiin shakkamaa kun himannoo waliin dhihaachuu akka qabu ni agarsiisa jechuudha, kun ammoo mirga qulqulludha jedhamee tilmaamamuu himtamaan qabu waliin akkamitti ilaalamaa? Maaliif?
2. Dhimma Mana Murtii G/Booranaa L/G 05235 ta'e irratti dhihaate tokkoon A/Alangaa godinichaa himannoo himatamaa Aliigaab Huseen Mahaammad jedhamu irratti

dhiheessaniin, himatamaan kun G/Booranaa magaalaa Mooyaalee keessatti gaafa 16/6/2006 halkan keessaa sa'atii 8:00 irratti hayyama nama gara biyya alaatti erguu osoo hin qabaatin miidhamtoota 77 (torbaatamii torba) (*maqaa isaanii himannoo irratti tarreessuun*) konkolaataa Mist-buushii lakk. Gabatee KBP 829Q (Keeniya) ta'een fe'ee karaa gara biyya Keeniya deemeera. Erga kella lama darbee booddees kella sadaffaa irratti sababa wal dhabdeen uumameef duubatti debi'ee gaafa 17/06/2006 sa'a 8:00 irratti Aanaa Dirree ganda Maanguddoo jedhamutti qabameera jechuun himannoo tokko qofa dhiheessaniiru.

- a. Himannoo dhihaate kana akkamitti ilaaltu? A/Alangaa himannoo kana keessatti iddo tokkotti walitti qabee dhihessuu isaa akkamitti ilaaltu?

### **3.3. Aangoo Mana Murtii**

Aangoo Manni Murtii yakkoota namaan daldaluu fi seeraan ala godaantota daangaa ceesisuu ilaachisee qabu labsii lakk. 909/2007 baheen kwt. 24 jalatti tumamee jira. Bu'uruma keewwata kanaanis aangoon dhimmoota kana ilaalu kan M/M/sadarkaa duraa Federaalaa ta'u isaa ni agarsiisa. Itti dabalees Aangoo Abbaa seerummaa kan biyyolessaa ilaachisee ammoo tumaan seera yakkaa bara 1996 bahe kwt. 13 fi 17(1) yakkoota namaan daldaluu fi seeraan ala godaantota daangaa ceesisuu of keessatti akka dabalatu ni agarsiisa.

Sera yakkaa 1996 bahe kwt. 13 jalatti yaada tumamee jiru yoo ilaalle yakkoota namni biyya alaa ta'uun (Itoophiyaan ala ta'uun) yakkoota mootummaa Itoophiyaa irratti raawwataman jedhaman, nageenya ykn tokkummaa biyyaa irratti, ykn dhaabbilee mootummaa, fedhii mootummaa ykn sharafa biyyaa irratti raawwataman jechuun yakkota tarreessuun kan kaa'e yoo ta'u, bu'uruma kanaan yakki daldala namaa fi seeraan ala godaantota daangaa ceesisuus akkaatuma yakkoota tarreffamanii kanaa yakkoota biyya irratti raawwatamiiniitti ni ilaalamu jechuudha.

Dabalees yakkoota daangaa Itoophiyaan alatti raawwataman ilaachisees bu'uura s/yakkaa kwt. 17(2) tiin yakkoota daangaa Itiyoophiyaan alatti seerota addunyalessaa ykn sirna addunyalessa irratti raawwataman akkasumas bu'uura kanaan biyya alaatti gochaan haa raawwatu malee sababa raawwii yakkichaan kallattiin seerota sadarkaa addunyalessaatti biyyi keenya mallateessitu irratti kan raawwate yoo ta'e biyya alaatti gocha raawwate kanaaf himatamee kan adabame yoo ta'een ala bu'uura s/y fi labsii kanaan biyya keessatti himatamee adabamu ni danda'a.

Darbiinsa yeroon daanga'uu yakkoota labsii 909/2007 jalatti haammatamanii ilaachissee bu'uura kwt. 25 tiin labsii kana jalatti yakkoota ilaalaman keessaa kwt. 3 fi 5 jalatti yakkoota ilaalaman nama raawwate irratti himannoон dhihaatu ykn adabbiin kennamu darbiinsa yeroon kan hin daangofne ta'uu isaa hubachuun ni danda'ama.

### **Gaaffii marii**

1. Boqonnaa lammaffaa keessatti Dhimma 3<sup>ffa</sup> ilaalame irra deebi'uun ilaala, dhimmicha kallattii aangoo M/Murtii qabuun akkamitti ilaaltan? Bu'uura s/y yakkaan manni murtii Aanaa dhimmota dhihaatan kan fuudhee ilaaluuf aangoo qaba jettuu?
2. Bu'uura labsii 909/2007tiin dhimmicha irra deebi'uun kallattii aangoo mana murtiitiin murtii kenname qeqaa.

#### **3.3.1. Qorannaa Keessatti**

Gochaalee yakkadha jedhamuun labsii 909/2007 kana jalatti tumaman qorachuu fi seeratti dhiheessuu ilaachissee Poolisiin adeemsa qorannoo keessatti maloota qorannoo fayyadaman keessaa tokko maloota quunnamtii dhuunfaa shakkamtootaa dhoksaan dhaggeeffachuu akka ta'e tumaan labsii kanaa kwt. 18(1)(c) ni ibsa. Haa ta'u malee gochaan kun dhimma mirga dhuunfummaa heera mootummaa federaalaa kwt. 26 jalatti tumamee kan jiru waan ta'eef tumaa kanaan mirga argatamee jiru kanas bu'uura seeraan yoo ibsamee tarreeffameen alas daangessuun ykn itti bu'uun kan hin dandaa'amne ta'uu isaas heera mootummaa federaalaa kwt. 26(3) irr hubachuun ni danda'ama. Bu'uruma kanaanis Labsiin kun mirgoota dhuunfummaa ilaachissee adeemsa itti hayyama mana murtiin mirga dhuunfummaa irra darbuun sarara quunnamtii shakkamtootaa dhoksaan dhaggeeffachuu danda'amu itti raawwatamuu danda'u agarsiisee jira.

Haa ta'u malee akka haala addaatti hayyama mana murtii argachuunis dirqama ta'uun isaa akkuma jirutti ta'ee adeemsa qorannoo keessatti maloota biroon ragaan argamuu kan hin dandeenye ta'uu isaan ykn ammoo dhimmi baay'ee ariifachiisaa ta'e kan quunname yoo ta'e ajaja Ministeerichaan maloota quunnamtii dhuunfaa shakkamtootaa qorattooni Poolisii akka dhaggeeffataniif taasifamuu ni danda'ama. Haa ta'u malee dhimmi kun sa'aatti 72 keessatti Pirezidaantii M/M/Federalaa Olaanaaf dhihaatee mirkanaa'uu qabaa.

Gama biroon adeemsa qorannoo keessa shakkamtoota qabuun barbaachisaa ta'ee yoo argame, shakkamtoota qabuu ilaachissee Poolisiin bu'uura s/d/f/y kan raawwatu yommuu ta'u,

bu'uuruma kannais s/d/f/ kwt. 25 fi 26 shakkamaan akka qabamuuf taasisuun ni danda'ama. Ajaja qabiinsaa kanas bu'uura s/d/f/yakkaa kwt. 53tiin mana murtii irraa fudhachuun ni danda'ama.

Iyyannoo mirga wabii namoota qabamanii ilaachisee haala akkamiin keessumeessamuu qaba gaaffiin jedhu rogummaa qaba. Yakkoota labsii kanaan tarreeffaman ilaachisee tumaan labsii kana kwt. 15 jalatti kaa'mee jiru kan agarsiisu qajeeltoowwan seera yakkaa fi seera deemsa falmii yakkaa kan labsii kanaan hin fooyya'in raawwii kan qabataan ta'uu isaa kan agarsiise waan ta'eef, tumaaleen mirga wabii ilaallatan kan hin fooyyofne ykn tumaan addaa kan hin dabalamne waan ta'eef tumaa seera deemsa falmii yakkaa kwt. 63 fi 67tiin kan deebii argatan ta'uu isaa hubachuun barbaachisaadha.

### **Dhimma 1<sup>ffaa</sup>**

Dhimma Mana Murtii O/G/A/Adaamaatti L/G 18936 ta'e irratti A/Alangaa godinichaan dhihaate irratti, himatamaa Alamuu Badhaasoo s/y kwt. 27(1) fi 598(1) bira darbuun namoota afur seeraan ala gara biyya alaatti erguuf yoo jedhu magaalaa Adaamaa ganda 08 oddoo buufata konkolaataa cinatti miidhamtoota simatee dabarsuuf yoo jedhu harkaaf harkatti qabame jechuun himannoo tokko jalatti himatameera. Himatamaanis mana murtiitti dhihaatee himannoo isa irratti dhihaate kan waakkateera. Ragooleen A/Alangaas dhihaatanii jecha ragummaa isaanii kennaniiru, himatamaanis mirga wabii gaafatee A/Alangaa seerri ni dhorka jedhee waan hin mormineef manni murtii wabii qarshii 20,000 tiin himatamaa gadi lakkiseera. Beellama itti aanuutti himatamaan dhihaachuu hin dandeenyee. Itti dabalee beellamoota adda addaa kennaeetti himatamaan dhihaachuu waan hin dandeenyeef galmeen yeroof cufameera.

### **Gaaffii marii**

1. A/Alangaa falmii mirga wabii irratti geggeessu dhiisuun ykn seerri ni dhorka jechuun mormu dhiisuu isaa akkamitti ilaaltuu? Maaliif?
2. Yakkoota godaansa seeraan alaa biyyaa fi hawwaasa irratti miidhaa kan geessisan ta'uun isaanii ni beekamaa kanaaf A/Alangaa mirga wabii ilaachisee falmiin isaa bu'uura seera yakkaan maal ta'uu qaba jettuu? Maaliif?

### **3.3.2. Dhagaha Irratti**

Sadarkaan dhagaha kun sadarkaalee mirgootni bu'uuraa himatamaas ta'e hawaasaa yaadrimee seera fuulduratti haqa argachuu jedhuun itti ilaalamu waan ta'eef, himatamaanis mirga qulqulluudha jedhamee tilmaamamu irraa eegalee gareen lamaanuu ragaa isaanii dhiheeffachuun carraa fi adeemsa walqixaan akka keessumeessaman sadarkaa itti taasifamudha. Darbees manni murtii qorannoo fi qindaa'ina ragaa irratti qophiin gama waajjira poolisii, abbaa alangaatiin fi himatamaa godhamu gadii aanaa ta'uudhaan, ciccitiinsa dhagaya falmii yakkaatiif sababa akka hin taaneef qophii barbaachisaa akka taasisuuf kan isaan dirqiisiisu ta'uu isaa hubachuun dandeenya jechuudha.

Sadarkaa dhagaha irratti hojii Manni Murtii hojjetu yoo ilaallu himannoон A/Alangaa dhihaate sadarkaa isaa kan eegate ta'uu mirkaneeffachuun, beellamni kennamu kabajuun hojjechuun, hafiinsa walfalmitootaa ilaalchisee tarkaanfilee barbaachisan bu'uura s/d/f/yakkaatiin fudhachuu, ragaan yeroo isaa eeggachuun akka dhagaahamu taasisuu, jechi himatamaa bu'uura seeraan irraa akka fuudhamu taasisuu faa kaasuun ni dandaa'ama. Itti dabalees dhagaha irratti Manni Murtii mormiin yoo ka'ee dhagayuu fi ajaja barbaachisaa ta'e irratti kennuu fi akka kennamu taasisuu, ijoo falmii adda baafachuun, himata fooyyessuu fi kaasuu, ragaa dhagayuu fi bu'uura kanaan murtii kennuufaa sadarkaa kanatti hojjechuun danda'a. Adeemsotaa kana keessattis Manni Murtii bu'uura s/d/f/yakkaan dhimmoota kana ilaalchisuun tumaalee kaa'amani jiran sirnaan hojiirra oolchuun barbaachisaadha. Kunis labsii kana kwt. 15(2) jalatti tumaaleen s/y bu'uuraa labsii kanaan hin fooyyofne ykn hin haqamne raawwatiinsa ni kan jedhu waan ta'eef hojiirra oolmaan isaanii galma gahiinsa haqaaf baayyee murteessaadha.

### **3.3.3. Madaallii Ragaa Irratti**

Akka qajeeltoo bu'uuraatti madaalliin raga bu'uura seera yakkaa fi seera deemsa falmii yakkaan kan raawwatu ta'uu isaa hubachuun barbaachisaadha. Haa ta'u malee haala addaan labsii 909/2007 kwt. 21 jalatti tumaa kaa'amee jiru yoo ilaalle garuu dirqama mirkaneessa s/y kaa'amee irratti jijiirama kan akeeke ta'uu isaa hubachuun ni dandaa'ama. Jalqaba irratti bu'uura kwt. 21(1) tiin haaluma s/y fi s/d/f/y waliin walsimeen dirqamni yakkoota namaan daldaluu fi seeraan ala godaantota daangaa ceesisuу A/Alangaa irratti kan kufu ta'uu isaa ni agarsiisa. Itti aansee kwt. 21(2) jalatti haala addaa itti diraqamni mirkaneessuu A/Alangaa irraa gara himatamaatti naanna'uu danda'u qajeeltoo kan kaa'e ta'uu isaa hubachuun ni dandaa'ama.

Bu'uuruma kanaanis keewwata kana jalatti tumaa jiru yoo ilaalle tumaalee kwt. 3, 4, 5, 6, 10 fi 11 jalatti yakkoota tumaman ilaalchisee A/Alangaa himannoo dhiheessu keessaa firii dubbii bu'uuraa ta'an mirkaneessee yoo jedhe haala dhimmichaa irratti hundaa'uun dirqamni mirkaneessuu gara himatamaatti yeroon itti naanna'u jiraachuu isaa ni agarsiisa. Keewwatoota tarreeffamanii caqasaman ilaalchisee wantoota bu'uura labsiin kun agarsiie ykn kaa'e yoo ilaallu dirqama mirkaneessuu yakkoota bu'uuraa s/d/f/y kwt. 136-141 tti A/Alangaa himannoo dhiheessee ilaalchisee himatamaan gocha kan raawwatee fi itti gaafatamaa waanti isa taasisu jiraachuu isaa raga gahaa ta'e dhiheessuun mirkaneessuu akka qabu ni kaa'a. Seera yakkaa fi Heera mootummaa federaalaa hundee godhachuun sadarkaan mirkaneessa ragaa shakkiin ol ta'uu (beyond reasonable doubt)<sup>53</sup> ta'uu akka qabu hubachuun ni danda'ama.

Haa ta'u malee jechama labsii 909/2007 kwt. 21(2) fudhannee yoo ilaalle garuu A/Alangaa firii dubbii bu'uuraa ta'an mirkaneessee yoo jedhe dirqamni mirkaneessuu gara himatamaatti akka naanna'u ni agarsiisa. Dursa ijoon ilaalamuu qabu 'firii dubbii bu'uura' afaan Ingiliffaan 'fundametnal fact' afaan Amaaraan 'meseretawwi firee negerochin kasredda' kan jedhamu kun maal jechuudha kan jedhudha. Labsii kana jalatti dhimmi kana ilaalchisee hiikkoon kennname kan hin jirre yoo ta'es caaseffama keewwatichaa irraa raawwii gochaalee ilaalchisee sadarkaa mirkaneessa A/Alangaa mirkaneessuu qabu ykn bu'uuraan himatamaan gochaa raawwachuu isaa qabatamaan taatewwan agarsiisan mirkaneessu ta'uu isaa hubachuun ni dandaa'ama.

Haa ta'u malee dhimmoota yakkaa keessatti raawwii gochaa qofa osoo hin taane kan yaada sammuu mirkaneessuunis barbaachisaadha.<sup>54</sup> Tumaan kun walitti dhufeenya kutaa gochaa, seeraa fi yaada sammuu irratti Manni Murtii haala akkamiin hubachuun akka malu kan agarsiisedha jechuu dandeenya. Gama biraan tumaan kun Mana Murtiif aangoo akkamii akka kenne kan agarsiisu ta'uu isaati. Kunis Manni Murtii dirqamni mirkaneessuu kun gara himatamaatti kan naanna'u bu'uura dhimmichaa irratti hundaa'uun kan murteessu ta'uu isaa hubachuun ni danda'ama. Walumaa galatti yaadrimmee kana ilaalchisee taatteewwan akkamii yoo mirkanaa'anii jedhan mirkaneessi gara himatamaatti naanna'a kan jedhu ilaalchisee mareen leenjii irratti kan gabbatu ta'a.

<sup>53</sup> Gaaffiin dhugumaan sadarkaan mirkaneessa s/d/f/y keenyaan kwt. 141 jalatti haamatame shakkiin ol mirkaneessuudhamoo gahaa fi amansiisaa haala ta'een mirkaneessuudha jedhu akkuma jirutti ta'e jechuudha.

<sup>54</sup> Seera yakkaa, 1996, kwt. 23(2).

## **Gaaffii marii**

1. Dirqamni mirkaneessuu bu'uura labsii 909/2007 kwt. 21(2) tiin taateewwan akkamii yoo guutamanii jedhe gara himatamaatti naanna'aa? Maaliif?
2. Kwt. 21 labsii 909/2007 jalatti firii dubbii bu'uuraa ta'an A/Alangaa mirkaneessee yoo jedhe dirqamni mirkaneessaa gara himatamaatti akka naanna'u ni ibsa; haa ta'u malee qabiyyeen tumaa kanaa dirqama mirkaneessaa yakkaa A/Alangaa gochaa yakkaa tokko shakkiin ol mirkaneessuu qaba jedhamu waliin akkamitti ilaalam? Mirga namni tokko hanga irratti mirkanaa'uutti qulqulluudha jedhamee tilamaamu walinoor akkamitti ilaalam? Firii dubbii bu'uuraa A/Alangaa mirkaneesseera yeroo akkamii jedha? maaliif

## **Dhimma 2<sup>ffaa</sup>**

Dhimma A/Alangaa M/Murtii Olaanaa G/A/Adaamaatti L/G 20512 irratti dhiheessaniin, himatamaan Siisay Taakkalaa jedhamu kun s/y kwt. 32(1)(a) fi 598(1) irra darbuun hayyama gara biyya alaatti nama erguu osoo hin qabaatin karaa seeraan alaa midhamtoota maqaan isaanii

1. Abraahim Girmaayee 2. Hagoos Waldee 3. Tasfaayee Haayishaa 4. Madin Gabrayas 5. Bisiraat Nugusee 6. Alamaa Kaasaayee 7. Raaheel Barahee 8. Liidiyaa Hagoos jedhaman nama yeroof harki isaa hin qabamne Kidaanee Hagoos jedhamu gara Saa'ud Arabiyaa isin ergina jechuun tokkoon tokkoon isaanii irraa qarshii 5400 walumatti qarshii 43,200 erga fudhee booda naannoo Tigiraay irraa gara magaalaa Adaamaatti ergeera. Gaafa 04/07/07 magaalaa Adaamaatti halkan keessaa sa'atii 1:30 irratti namni maqaan isaa hin beekamne yeroof hin qabamne midhamtoota kana gara konkolaataa tasaabii himatamaan kun oofuu (lakk. Gabatee 3-44853E/T, harkifamaa 3-14686E/T) tti geesseera, himatamaan kunis fuudhee gara Jibuutiitti geessuuf jech miidhamtootaa 1-4 jiran konteyinara keessatti fe'ee, miidhamtoota 1-6ffaa jiran ammoo fe'uuf osoo jedhuu harkaaf harkatti qabameera jechuun yaalii seeraan ala nama naanneessu raawwateera jechuun himannoo tokkoon tokkoon miidhamtootaatiin himannoo yaalii saddeetiin himatamaa kana himatamera.

Ragaan A/Alangaa tokkoffaan sagalee ragummaa kenneen, nuti gara biyya alaa deemuu barbaannee namni Kidaanee Hagos jedhamu naannoo Tirgiraay irraa qarshii 5400 nurraa fuudhee magaalaa Finfinneetti nu erge. Finfinneettis dalaalli wayii bilbila bajaajii Adaamaa naaf kennee namoonni gara Adaamaa deeman jiru waan ta'eef ennaa isaan Adaamaa gahan siif bilbilaa naan jedhee. Innis naa bilbilee gahaniiru kottu jennaan gara Adaamaa dhufe.

Adaamaattis abbaan baajajii dhufee namootaakkakoo deemuuf dhufan walitti nu qabee nama afur, afur taatanii baatu nuun jedhee, afur afur taanee konkolaachisaa (himatamaa) kana bira geenyee, namoonni nun dura dhufan kontayinara keessa turan achumaan qabamne.

Ragaan 3<sup>ffaa</sup> fi 2<sup>ffaa</sup> qaamota hojii nageenyaa naannoo sanatti hojjetan kan ta'an jecha ragummaa kennaniin, nuti naannoo sana eegumsa irra osoo jirruu konkolaataan tokko dhaabbatee jiru arginee yoo ilaallu namoonni feestaaliitti uffata isaanii qabatan gara konkolaatatti deema isaanii jiruu erginee yoo ilaallu namoota afur turan, achumaan godaansa seeraan alaa ta'uu hin oolu jennee yoo itti siqnee ilaallu namoota afur turan, garam deemtu jennaan gara Jibuutii jechuun nutti himaniiru. Kanumaan seeran ala nama gara biyya alaatti erguu ta'uu isaa hubannee sakatta'iinsa ennaa taasifnu namoonni afur dabalataan konteyinara keessa turan booda Poolisiitti bilbillee qabnee waajjira Poolisiitti geessinee jechuun konkolaachisaan himatme kun miidhamtoota kana fuudhee Jibuutii deemuuf eegaa ture jechuun sagalee tokkoon ibsaniiru.

Manni Murtiis ragaa A/Alangaan dhiyaate irratti hundaa'uun gochi himatamaan ittiin himatame sadarkaa yaalii irra kan gahedhamoo? Miti? Qabxii jedhu akka ijoo dubbiitti qabateera. Kana irratti hundaa'unis gochi yakkaa tokko yaalameera jedhamee himachiisuu kan danda'uu fi yakkichi akka jalqabameetti kan lakkaa'amu gochi raawwatame haala shakkisiisaa hin taaneen kallattiin yakkicha raawwachuudhaa galma yaadametti geessuuf yeroo ta'e akka ta'ee fi bu'aa yakka barbaadamutti geessuutii kan siqe akka ta'e s/y kwt. 27(1) irra hubachuun ni danda'ama jechuun himanni dhihaates ta'e ragooleen dhagaahaman kan ibsan himatamaan miidhamtoota biyya Tigiraay irraa dallalaan biraa fidee Adaamaatti konkolaataa isaatiin fe'ee gara biyya Jibuutii deemuuf waliigalee midhamtoota muraasa fe'ee miidhamtoota hafan immoo hanga walitti qabamaniitti eegaa osoo jiruu qabame kan jedhudha. Kun immoo yakkicha jalqabuuuf qophii taasifame malee gochi haal shakkisiisaa hin taaneen kallattiin galma yakka raawwachuuf yaadameetti kan gahe osoo hin taane sadarkaa qophii irra osoo jiruu kan dhaabatedha. Kun ammoo gochi qophii yakkaati malee sadarkaa yaalii irra gahe miti. Kanaaf gochi kun kan gaafachiisuu danda'u yoo seeraan gocha yakkaa akkasiitiin qophaa'uun ni gaafachiisa jedhamee tumame qofa akka ta'e s/y kwt. 26 ni agarsiisa, kanaaf himatamaan kun sadarkaa qophii irratti gochi inni raawwate kun kan gaafachiisu miti jechuun ofirraa ittisu osoo hin barbaachisin bu'uura s/d/f/yakkaa kwt. 141tiin bilisa jechuun murteessaniiru.

### **Gaaffii marii**

1. Murtii manni murtii kenne kana akkamitti ilaaltu? Qaawwaa argitan kaasuun seera yakkaa fi labsii 909/2007 waliin irratti mari'adha? Gochaan raawwatame kun sadarkaa yaalii irra gochaa jirudhamoo gochaa qophii irra jirudha jetu? Maaliif?
2. Gocha yakkaa sadarkaa qophii irra jiru ilaachisee garaagarummaan labsii 909/2007 fi seera yakkaa jidduu garaagarummaa jiru kaasuun irratti mari'adhaa?
3. Bu'uura labsii 909/2007 kwt. 21(2) jalatti sadarkaa mirkaneessa ragaa ilaachisee A/Alangaa firriwwan dubbii bu'uuraa ta'an mirkaneessee yoo jedhe dirqamni mirkaneessuu gara himatamaatti naanna'a tumaa jedhu waliin gochaa raawwate kana akkamitti ilaaltu? A/Alangaa firriwwan bu'uuraa gocha yakkichaa hundeessuu danda'an hundeesseera jechuu dandeenyaa? Maaliif?

### **Gaaffii marii**

1. Dhimmi 6<sup>ffaa</sup> boqonnaa lammaffaa jala jiru irratti hundaa'uun gochaan tokko bu'uura s/yakkaatiin sadarkaa yaalii irra gaheera jechuuf ykn qophii irra gaheera jechuuf madaalliin gargaaramnu maalii? Bu'uura kanaan murtii murtaa'e akkamitti ilaaltu?
2. Bu'uura labsii 909/2007 tii dhimmi 6ffaa boqonnaa lammaffaa kana akkamitti ilaaltu? A/Alangaa firii dubbii bu'uuraa yakkicha hundeessan mirkaneesseera jechuu dandeenyaa? Maaliif?

### **Dhimma 3<sup>ffaa</sup>**

Himannaa A/Alangaa G/A/Magaalaa Adaamaa M/M/O/Godinichaatti lakkofsa galmeed mana murtii 18936 ta'e irratti dhiheeffate tokkoon, himatamaan Alamu Badhaasoo s/y 27(1) fi 598(1) bira darbuun guyyaa 14/11/2006 halkan keessaa tilmaamaan sa'a 1:30 yoo ta'u Bulchiinsa Magaalaa Adaamaa ganda 08 keessatti himatamaa yeroof maqaan isaa hin beekamne kan naanno Amaaraa magaalaa Shawwaa Roobit jiraatu waliin ta'uun miidhamtoota 1. Sablee Taaddasaa 2. Faanoos Ayifokkiruu 3. Asnaaqech Shifarrraa 4. Yixanqaq Shifarrraa biyya alaa isin erga jechuun naanno Amaaraa Shawaa Kaabaa magaalaa Shawwaa Roobit irraa bilbilaan waamee magaalaa Adaamaa ganda 08 iddo buufata konkolaataa cinatti isaan simatee dabarsuuf yoo jedhu harkaa fi harkatti qabamee himatameera jechuun himanno dhihaatedha.

### **Gaaffii marii**

Himannoон A/Alangaan dhihaate kun yaalii jedhamuun dhihaateera kun bu'uura s/y yoo ta'u dhimmi kun bu'uura labsii 909/2007 tiin haala addaan carraan itti ilaalamu jira jettuu? Maaliif?

#### **Dhimma 4<sup>ffaa</sup>**

A/Alangaa G/H/Bahaa himannaal lakkofsa galmeed Mana Murtii 30379 ta'e irratti dhiheeffate tokkoon himatamaa Shukurii Abdalaa s/y kwt. 27(1) fi 598(1) irra darbuudhaan gaafa 12/5/2006 guyyaa irraa toora sa'a 8:00 yoo ta'u miidhamtoota Ariif Aliyyii, Kamaal Muum mee, Shaamiil Abdurraahaman fi Maahammad Yuuyyaa jedhaman mana Toofiq Moohaammad Xahiir jedhamutti waamee biyya tana roobnis hin jiruu barnootnis faayidaa hin qabuu biyya Arabaa kan ji'atti qarshii kuma kudha shan dalagan isin geessaa mata mataan qarshii 4000 fidaa jechuun dhugaa itti fakkeessee walitti qarshii 16,000 irra fuudhee G/H/Bahaa Aanaa Gola Odaa Araddaa Tirtiroo 03 irraa halkanuma kana konkolaataan fe'ee gara magaalaa Harammayyaa erga geessee booda nama maqaan isaa Fo'aad ykn Yemenii jedhamutti isaan kennee, ammaa booda isa waliin deemtu jedheenii itti kennee namni inni itti kenes miidhamtoota konkolaataa yaabbachiisee fuudhee magaalaa Adaamaa geessuun halkan lama erga bushee booda maallaqa hanga duraan kanfaltan kanfalaa jedhee waan gaafateefii gara biyya Arabaa Ertiraa irraan isin geessa yaada jedhu miidhamtootaaf dhiheesseef isaan waliin kana irratti waldhabanii Fo'aad ykn Yemenii kan jedhamu waan jalaa badeef biyya alaa deemuu waan gufateef jechuun yakka yaalii hayyama malee namoota gara biyya alaatti erguun himatameera kan jedhu ture.

#### **Gaaffii**

Himannaal Abbaa Alangaa kana kallatti qajeeltoo seeraa yakkaa fi labsii 909/2007tiin xiinxalaa.

## **Boqonnaa Afur**

### **Adabbii Yakkoota Namaan Daldaluu fi Godaantota Seeraan Ala Daangaa Ceesisuu**

#### **Seensa.**

Yaad-rimeen adabbii waggoottan kumaatamaan dura kan tureefi qajeeltoo hiddama lamaan durfaamu dha. Hiddamni 1<sup>ffa</sup>a adabbiin murteeffamufi yakki raawwatame wal-madaaluu qaba kan jedhu yoo ta'u, hiddamni 2<sup>ffa</sup>a ammoo adabbiin murteeffamu tokko yakkamaa irratti jijiirama kan fiduufi hawaasaafis bu'aa qabatamaa kan argamsiisu ta'uu qaba kan jedhu dha. Sirni haqa yakkaa addunyaa keenyas makaa hiddamoota lamaan kanaa ti.<sup>55</sup>

Yakkoonni namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisuu amala addaa boqonnaa laffamaa keessatti ilaalle qabaatanis, qajeeltoowwan waliigalaa adabbii yakkoota kana irratti raawwatiinsa ni qabaata. Adabbiin kamiyyuu qabiyyeedhaanis ta'e adeemsaa fi raawwii isaatiin qajeeltoowwan bu'uuraa seeraa fi mirga dhala nmaa kabajuu qabu. Kaayyolee adabbii galmaan gahuufis kabajamuun qajeeltoowwan bu'uuraa seeraa fi mirga dhala nmaa murteessaa dha.

Kaayyoon boqonnaa kanaa dhimmoota yeroo adabbii yakkoota namaan daldaluufi godaansa seeraan alaa murtteessinu tilmaama keessa galuu qaban gabaabinaan ilaaluu dha. Kunis qajeeltoowwan seera yakkaafi adabbiwwan labsii 909/2007 jala jiran bu'uura qajeelfama adabbii Itoophiyaa 2/2006 tiin kan ilaallu ta'a.

Leenjifamtoonni dhuma boqonnaa kanaa irratti gama beekumsaa fi ogummaatiin:

- ✓ Adabbii Namaan Daldaluufi Godaansa Seeraan Alaa irratti hubannoo qaban daran ni cimsatu.
- ✓ Galmaan gahiinsa kaayyoo adabbiitiif bu'uura labsii 909/2007 tiin ni hojjetu.
- ✓ Dhimmoota namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisuu irratti qajeeltoowwan adabbii hojii irra ni oolchu.

---

<sup>55</sup> Ashworth Andrew, Sentencing and Criminal Justice (4<sup>th</sup> ed.), (2005), p.338

#### **4.1. Sababoota Adabbii Cimsan**

Sadarkaa idila addunyaatti akka yaadota adabbii cimsuu yakkoota godaansa seeraan alaatti ilaalamani, kuusaa yakkaa qabaachuu, keessattuu yakkoota namaan daldaluufi godaansa seeraan alaa waliin wal-qabatee, amala badaa qabaachuu (hawaasa keessatti amala badaan beekamuu), yakkichi kan raawwatame, jibbiinsaan, hammeenyummaan, amantaan, saalaan, yakka ta'e jedhamee karoorfamee raawwatame ta'uu isaa, gareen kan raawwatame ta'uu isaa, jaalala maallaqaaf jecha kan raawwatame ta'uu isaa, haqa jalaa millqsuuf jecha kan raawwatame ta'uu isaa fi kkf.<sup>56</sup>

Bu'uura labsii lakk.909/2007 keewwata 3(2) tiin yaadotni adabbii cimsuu yakka namaan daldaluufi godaansa seeraan alaa kan haala raawwii keewwata 3(1) cimsan kan ka'aman yoo tahu, keewwata 6 jalatti ammoo yakkicha kan raawwatan miseensa garee yakkaa tahun, garee yakkaa kana hooggaanuu ykn qindeessuun, gochichi miidhamaa irratti miidhaa qaamaa cimaa ykn du'a yoo hordofsiise ykn yakkichi kan raawwatame bal'inaan ykn baay'inaan yoo tahe adabbiin isaa cimee hidhaa cimaa umrii guutuu ykn du'aan akka adabsiisu labsiin kun ni kaa'a.

Kana irraa kan hafe labsiin kun yaadota adabbii cimsan kan addaas ta'e kan waliigalaan addatti waan hin keenyeef bu'uura seera yakkaafi qajeelfama adabbii 2/2006 tiin hogganama. Bu'uura seera yakkaa keewwata 3 tiin Qajeeltoowwan waliigalaan seera yakkaa keessatti tumaman dambiiwwan fi seeroota addaa amala seera yakkaa qabanii irratti raawwatiinsa qabu. Kanaaf labsiin lakk.909/2007 kun yakkoota namaan daldaluu fi godaansa seeraan alaa waan tumuuf, haala addaan yoo tumame malee qajeeltoowwan seera yakkaa labsii kanaafis raawwatamoo ni ta'u. Keewwati 15(2) labsii lakk.909/2007 tis kanuma cimsa.

#### **4.2. Adabbii Hidhaa**

Adabbii hidhaa jechuun mirga yakkamaan iddo tokko irraa gara iddo biraatti socho'uuf qabu daangessuu jechuu yommuu ta'u, yakkamaa hawaasa irraa qaamaan adda baasuun tursiisuun nageenyaa fi tasgabbii haawaasichaaf barbaachisaa dha jedhame yoo amanamu kan murtaa'u dha.<sup>57</sup>

---

<sup>56</sup> Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioner's module 26 page 5-10

<sup>57</sup> Seera Yakkaa RDFI bara 1996 bahe, keewwata 106 fi 108

Adabbiin yakkamaa iddo tokkotti tursiisuun akka inni yakka biraa hin raawwanne dandeettii dhabsiisuu irratti kan xiyyeefatu yoo ta'u, kana malees yakkamtootni gara fuulduraatti yakka birooo raawwachuu irraa fi hawaasni adabbii yakkamtoota irratti fudhataman irraa barumsa argachuun yakka raawwachuu irraa akka of qusatan ni taasisa.

Seera yakkaa Itoophiyaa jalatti ulfaatina yakkichaa fi amala yakkamaan qabu irratti hundaa'uudhaan adabbiin hidhaa bakka lamatti kan qoodamu yommuu ta'uu isaanis: adabbii hidhaa salphaa fi adabbii hidhaa cimaa (*Simple Imprisonment & Rigorous Imprisonment*) jedhamuun beekamu.

Gama labsii yakkoota namaan daldaluu fi godaansa seeraan alaa labsii lakk.909/2007 yoo deebinu labsiin kun adabbii hidhaa cimaa qofa kan fudhate dha. Kunis cimina yakkichaafi miidhaa yeroo ammaa biyya irratti qaqqabsiise tilmaama keessa kan galche fakkaata.

#### **4.3. Adabbii Maallaqaa**

Seera yakkaa keenyaa keessatti adabbiin maallaqaa adabbiilee adda addaa kan of keessatti hammatu yoo ta'uu isaanis: Adabbii Qarshii, Qabeenya Dhaaluu fi Qabeenya Yakkamaa qabuu dha. Labsiin lakk.909/2007 adabbii qarshii, qabeenya dhaaluufi qabeenya qabuu akka adabbii ijootti ka'a.

**A. Adabbii Qarshii:** Adabbiin kun adabbii maallaqaa keessaa isaa tokko yoo ta'u, kan kaffalamus qarshiin ta'ee galiin isaa mootummaaf ta'a.<sup>58</sup> Manni murtii hanga adabbii murteessuun duratti, ulfaatina yakkichaa, hammeenyummaa yakkamaa, qabeenya yakkamaa, madda galii isaa, ittigaafatatummaa maatii bulchuuf qabu, hojji hojjetuu fi galii irraa argatu, umurii isaaa fi haala fayyaa isaa yaada keessa galchuu qaba.<sup>59</sup> Kanaaf manni murtii adabbii qarshii keewwatoota 3-12 labsii lakk.909/2007 keessaa jiran yeroo murteessu qajeeltoo kana yaada keessa galchuu qaba.

Adabbiin qarshii eenyummaa yakkamaa irratti kan hundaa'u dha. Nama uumamaa fi namni seeraan beekamtii argate yakka wal fakkaatu raawwatani yoo argaman illee adabbiin isaan irratti murtaa'u garaa gara dha.

---

<sup>58</sup>S/Y RDFI bara 1996 bahe kew-90(1)

<sup>59</sup>S/Y RDFI bara 1996 bahe kew-90(2)

Bu'uura labsii lakk.909/2007 keewwata 3-12 jiran keessatti akka ibsametti, yakkamaan nama uumamaa (physical person) yoo ta'e adabbiin kun qarshii 10,000 (kuma kudhan) irraa kaasee hanga qarshii 500,000 (kuma dhibba shanii) yoo ta'uu, yakkamaan qaama seeraan namummaa argate yoo ta'e immoo bu'uura labsii kana keewwata 13 tiin adabbiin kun qarshii 500,000 (kuma dhibba shan) irraa hanga qarshii 5,000,000 (miliyoona shan) gahuu ni danda'a. Yakkamaan qaama seeraan namummaa argate yoo ta'e, balleessaa raawwateef adabbiin tumame hidhaa yoo ta'e akkaataa sadarkaa isaa eeggateen gara adabbii maallaqaatti kan jijiiramu ta'uu fi gocha raawwatameef adabbiin tumamee jiru kan maallaqaa qofa yoo ta'e ka'umsa adabbii isaa dachaa lamaan baay'isee keewwata 13(1)(a)(b)(1-4) kana jalatti tumamee jira. Kanaaf labsiin kun ka'umsa qarshii seera yakkaa keessa jiru kan jijiire ta'u isaa hubanna.

**B. Qabeenya Dhaaluu:** Adabbiin kun adabbii qabeenya irratti mana murtiitiin murtaa'u dha. Qabeenyi yakkamaa kallattidhaanis ta'e alkallattiin gocha yakkaatiin horate guutummaan ykn walakkaan yeroo itti dhaalamu dha. Adabbiin mana murtiitiin kennamu kun qabeenya yakkamaan karaa seera qabeessa ta'een argate dabalachuu ni danda'a.<sup>60</sup> Qabeenya gocha yakkaa waliin walitti hidhamiinsa qabu dhaaluun kaayyoon isaa yakkamtootni yeroo kamiyyuu taanaan bu'aa yakkaa isaanii irraa fayyadamtoota akka hin taane taasisuufi.

Qabeenya yakkamaan karaa seera qabeessa ta'een argate dhaaluun qabeenya yakkamaan seeraan ala argate deebisanii fudhachuu osoo hin ta'in qabeenya yakkamaan karaa seera qabeessa ta'e argate fudhachuu ta'a; kun immoo mirga yakkamaa hin tuquu gaaffii jedhu kaasisuu ni danda'a. Yeroo tokko tokko qabeenya gocha yakka waliin tuttuqaa qabu dhaaluun yakkamaa barsiisuu dhabuu ni danda'a. Kanaafuu manni murtii qabeenya yakkamaan karaa seera qabeessa ta'een argate akka dhaalamu murteessuu ni danda'a jechu dha. Adabbiin kun akki itti murtaa'u danda'u kaayyoo adabbii haala galmaan gahuu isa dandeessisuun Manni Murtii qabeenya yakka waliin tuttuqaa qabu dhaaluu irra darbee qabeenya seera qabeessa isaa illee yakkamaa adabuu ni danda'a.<sup>61</sup> Haa ta'u malee labsiin lakk.909/2007 keewwata 45 jalatti waa'ee qabeenya seera qabeessaan argame akka dhaalamu gochuu waan ka'uu hin qabu. Kanaaf manni murtii dhimma kana irratti qajeeltoo seera yakkaa keewwata 98(2) fayyadamuu danda'aa? kan jedhu irratti leenjifamtoonni marii bal'aa ni gaggeessuu.

<sup>60</sup> S/Y RDFI bara 1996 bahe kew-98

<sup>61</sup> S/Y RDFI bara 1996 bahe kew-98

Labsiin lakk.909/2007 keewwata 13(1)(c) jalatti dhaabbanni seerummaa qabu manni murtii akka diigamu kan murteessu yoo tahe qabeenyi akka dhaalamu ajaja kenna. Labsiin kun dabalataan keewwata 45(1) jalatti qabeenya bu'aa yakka kanaa ta'e dhaaluu akka adabbii dabalataatti kaa'a.

Bu'uura seera yakkaa keewwata 98(1) tiin Adabbiin kun kan murtaa'u seericha keessatti haala ifa ta'een yoo kaa'ame dha. Kanaafuu manni murtii adabbii kana yakkamtoota irratti kan murteessu gochi isaan raawwatan adabbii kanaan kan adabsiisu ta'uun isaa ifaan seericha keessatti yoo kaa'ame qofa dha. Haa ta'u malee labsiin lakk.909/2007 keewwatti 45 akka adabbii dabalataatti kaa'a. Akkasumas, manni murtii qabeenyichi akka dhaalamuu murteessuu isaa dura bu'aa yakkaa waliin kan wal qabatu ta'u isaa madaaluu qaba.

**C. Qabeenyaay Yakkamaa qabuu:** Adabbiin qabeenya yakkamaa qabuu adabbii maallaqaa keessaas isaa tokko dha. Adabbiin kun kan ajajamu yakkamaan sababa sirna heera mootummaa ykn tasgabbii biyya keessaas fi alaa irratti jeequmsa raawwateen ykn gocha miidha dhaqqabsiisu danda'u raawwateef jecha bakka inni hin jirretti yeroo dhimmi isaa ilaalamee balleessaa ta'uun isaa mirkanaa'u dha. Kana jechuun qabeenyi yakkamaa kan qabamu dhimmi isaa bakka yakkamaan hin jirretti kan ilaalamee yoo ta'ee fi gochi yakkamaan raawwate kunis sirna heeraa irratti kan raawwatamee yoo ta'e qofa dha.<sup>62</sup> Namni tokko bakka inni hin jirretti dhimmi isaa ilaalamee murtii argachuu kan danda'u, yakki inni ittiin himatame ka'umsa adabbii hidhaa waggaa 12 fi isaa oliin kan adabsiisu yoo ta'e dha.<sup>63</sup>

Garaagarummaa qabeenya yakkamaa dhaaluu fi qabuu jidduu jiru akka seera yakkaa keewwata 98 fi 99 ilaalcisee qabeenya qabuun kan murtaa'u yakkamaan sirna heeraa mootummaa ykn tasgabbii biyyaa irratti alaa fi keessaan yakka raawwateen kan isaa irratti ajajamu yoo ta'u, qabeenyi yakkamaa kan dhaalamu ammoo gochi yakkamaan raawwate tumaa seeraa inni bira darbe jalatti kan tumame (akka labsii lakk.909/2007 keewwata 45 tti garuu gochi yakkamaan raawwate seera inni bira darbe jalatti tumamuu baatus manni murtii ni murteessa) yoo ta'e dha. Kana malees, qabeenyi yakkamaa kan qabamu dhimmi isaa bakka inni hin jirretti ilaalamee balleessaa ta'uun isaa yoo irratti mirkanaa'e qofa dha.

---

<sup>62</sup> Seera Yakkaa RDFI bara 1996 bahe, keewwata 99

<sup>63</sup> S/D/F/Y/I bara 1954 bahe kew-161(2)

Gama yakka namaan daldaluu fi godaantota karaa seeraan ala daangaa cessisuu labsii lakk.909/2007 keessatti qajeeltoon seera yakkaa keewwata 99 qabeenya qabuu kun hin jiru. Haa ta'u malee Heera Mootummaa RDFI keewwata 18(2) jalatti yakki kun yakka dhala namaa irratti raawwatame ta'uu isaa kan tumee fi dhimmoota birooo yaada keessa galchuun qajeeltoo seera yakkaa kewt.99 manni murtii yakkoota namaan daldaluu fi godaansa seeraan alaa irratti hojii oolchuu danda'aa? gaaffii jedhuu leenjifamtoonni marii bala'a akka irratti gaggeessantu eegama.

#### **4.4. Adabbii Dabalataa fi Tarkaanfiiwwan Biroo**

Bu'uura seera yakkaatiin adabbileen kun adabbii ijoo guutuudhaaf yookiin isa irratti dabalataan mana murtiidhaan kan murtaa'ani dha. Manni murtii adabbiilee kana murteessuuf adabbiileen kun dirqamatti kutaa addaa seerichaa keessatti jiraachuun isaanii barbaachisaa miti. Manni murtii kutaa waliigalaa seerichaa keessatti dhimmootni kaa'aman guutamanii yoo argaman adabbii dabalataa adabbii ijoo waliin murteessuu ni danda'a.

Manni murtii adabbii kana yoo murteessu kaayyoo adabbiin kun qabu fi keessattuu adabamaa dandeettii dhabsiisuu fi sirreessuudhaaf faayidaa isaan qaban hubannoo keessa galchuudhaan ta'uu qaba.<sup>64</sup> Qajeeltoon kun kan mul'isu abbaan seeraa adabbii dabalataa tokko filatee murteessuudhaaf amala yakkamaan qabu gadi fageenyaan xiinxaluun maaltu yoo irratti murtaa'e yakka biraa raawwachuu irraa akka of qusatuu fi gocha isaa irraa akka baratu akka taasisu hubachuu qaba.

Labsii Lakk.909/2007 keessatti adabbiin dabalataa ifaan kaa'ame hin jiru. Kanaaf iddo barbaachisaa ta'etti manni murtii bu'uura qajeeltoo seera yakkaa keewwata 121 fi kan itti aananii jiran irratti ta'uu qaba. Haa ta'u malee yakkoota namaan daldaluu fi godaansa seeraan alaa irratti akka adabbii ijottti dabalataan malee adabbii ijoo bakka bu'ee murtaa'u hin danda'u. Sababiin isaas yakki salphaa labsii kana jalatti tumaame hin jiru waan ta'eef.

Adabbilee dabalataa seera yakkaa keenya keessa jiran, akeekkachiisa kennuu, dhiifama gaafachiisuu, ifanna fi dheekkamsa, mirga irraa haquu. Kanneen akka barbaachisummaa isaatti yakkoota namaan daldaluu fi godaansa seeraan alaa irratti bu'uura qajeeltoo seera yakkaatiin fayyadamuun dhama qabeessa ta'a.

---

<sup>64</sup> S/Y RDFI bara 1996 bahe kew-121

Gama birooon Tarkaanfiiwan birooo wanti adabbii irraa addaa isaan taasisu adabbiin yommuu murtaa'u gocha yakkamaan raawwate waliin bifa madaalawaa ta'een kan murteeffamu yoo ta'u, tarkaanfiiwan birooon garuu faayidaa yakkamaan gara fuulduraatti yakka akka hin raawwanne taasisuuf gargaaru, nagaafi tasgabbii hawaasaa eeguudhaaf yookiin yakkamtoota sirreessuu fi fooyyessuudhaaf qabu irratti hunda'un kan ajajamu waan ta'eef. Kana jechunis adabbiin yeroo murtaa'u yeroo baay'ee cimina yakkichaa irratti kan hundaa'u yoo ta'u, tarkaanfiiwan birooon garuu barbaachisummaan isaanii xiinxalamee kan murtaa'u dha. Kana malees adabbiin namoota gocha yakkaa raawwachuuun isaanii mirkanaa'e irratti kan murtaa'u yoo ta'u, tarkaanfiiwan birooon garuu namoota balleessummaan isaanii hin mirkanaa'in irrattis ajajamu ni danda'a.<sup>65</sup>

Bu'uura seera yakkaatti Tarkaanfiiwan birooo kan jedhaman kan akka iddo murtaa'e tokko tursiisuu fi yaalchisuu ittisuу fi dhorkuu, tarkaanfiiwan qabeenya bu'uura godhatan (Amala yakkamaa bu'uura godhatan) tarkaanfiiwan bilisummaa namaan naannessuu ilaallatan faa dha. Labsii lakk.909/2007 keessatti dhimmoonni kun akka addatti kaa'amu baatus bu'uura qajeeltoo seera yakkaan hojii irra oolchuun gaarii taha.

Dhuma irratti yakkooni Namaan daldaluu fi Godaantot seeraan ala daangaa ceesisuu labsiin lakk.909/2007 jala jiran kan sadarkaa fi gulantaan hin baaneef waan taheef bu'uura qajeelfama adabbii 2/2007 ulaagalee yakkoota sadarkaa fi gulantaan hin baaneen ilaallamee adabbiin isaani murtaa'u qaba.

### **Gaaffii Marii**

1. Mirgootni hawaasummaa yakkamaa adabbii hidhaa cimaan adabamee akka mulqamu seerri yakkaa keewwata 124(2) akka dirqamaatti waan kaa'e fakkaata. Haala dhimmichaa irraa ka'uun abbootiin murtii dhimma yakka namaan daldaluu fi godaantota seeraan ala daangaa ceesisuu bu'uura labsii lakk.909/2007 tiin yeroo yakkamaa adaban ofuma isaaniitiin mirga mulqamuu qabu irraa kaasuutu irra jira moo mirgoota kana daangessuuf gaaffiin abbaa alangaa jiraachuu qaba jettuu?
2. Bu'uura seera yakkaa keewwata 99 tiin manni murtii adabbii qabeenya dhaaluu murtteessuu kan danda'u yoo namni kamiyyuu sirna heera mootummaa biyyattii yookiin nageenya keessaafi alaa irratti koranna gochuu isaatiin yookiin sababa gocha miidhaa qaqqabsiisu

---

<sup>65</sup>Seera yakkaa keewwata 141

raawwachuu isaatiin bakka hin jirretti kan itti murtaa'e yoo ta'e dha. Yakkoonni namaan daldaluufi godaantota seeraan ala daangaa ceesisuu ulaagaa kana ni guuta jetuu? maaliif? bu'uura labsii lakk.909/2007 fi qajeeltoo seera yakkaa kanaan irratti mar'adha.

3. Bu'uura labsii lakk.909/2007 keewwata 45 tiin manni murtii qabeenyi yakkamaa yakka namaan daldaluu fi godaansa seeraan alaa firii yakkichaa yoo ta'e ajaja qabeenyi kun akka dhaalamu dabarsuu akka qabu tuma. Gaaleen "proceed of crime" jedhu daangaan isaa maal? ragaan kana mirkanneessu kan akkamitii?
4. Adabbiin yakkamaa irratti murtaa'u gocha inni raawwate waliin madaalawaa yoo ta'u baate yakkamaa adabuudhaan kaayyoo seera yakkaas ta'e labsii lakk.909/2007 galmaan gahuuf yaadame fiixaan baasuun hin danda'amu. Haa ta'u malee adabbiin labsii lakk.909/2007 keewwata 3-12 keessa jiru kaayyoo haaloo bahuu kan of keessaa qabu hin fakkaatuu? maalif?
5. Seera yakkaa keewwata 90(2) jalatti manni murtichaa nama itti murtaa'e irratti hanga adabbii maallaqichaa kan murteessu cimina yakkichaa, hanga balaafamummaa isaa, haala qabeenya isaa, madda galii isaa, itti gaafatamummaa maatii bulchuu isarra jiru, hojii ogummaa isaafi hanga galii hojicha irraa argatu, umurii isaafi haala fayyaa isaa madaaluun ta'u akka qaba tuma. Bu'uura labsii yakkoota namaan daldaluufi godaansa seeraan alaa lakk.909/2007 tiin immoo adabbiin maallaqaa isaanii ka'umsa qarshii kuma dhibba tokkofi shantama dha. Kanaaf manni murtii qajeeltoo kana hojii irra oolchuu danda'a? maaliif? akkamitti?

### **Dhimma 1<sup>ffaa</sup>**

Dhimma Abbaa Alangaa vs Hasan Ahimad Kimoo Jedhamu jidduutti falmii Mana Murtii Olaanaa Godina Harargee Bahaatti lakk.galmee mm 31739 dhihaate yommuu ta'u A/A himannoo yaalii lammilee Itiyoophiyaa hojiif gara biyya alaatti erguu afuriin himaateen, himatamaan kun lammilee karaa seeraan ala daangaa ceesisuu yaaduun jecha Godina Harargee Bahaatti miidhamtoota Qaasim Kadir, Gannaabuu , Rediwaan Hajii jedhamanii fi miidhamtoota biroo namoota 12 karaa Somaalee gorsiiseen gara biyya saawud-arabiyaatti isin erga jedhee qarshii kuma shan shan irra fudhatee Magaalaa Haromaayyaa Hoteela Omidellaan kessatti waliiti fidee,isaan irraa erga qarshii fudhatee booda, osoo gochaa jedhame hin raawwatin karaa seeraa hordofamee qabameera kan jedhu ture.

Manni murtiis himannoo keessummeessuun ragoolee abbaa alangaa dhihaate dhagahuun s/y bara 1996 kwt. 27(1) fi 589(1) jalatti balleessadha jechuun himatamaa irratti murtii balleessummaa murteesseera.

A/Alangaa yaada adabbii dhiheesseen himatamaan yakka dachaa waan raawwateef sadarkaa sadaffaa gulantaa 23 kan qarshii ammoo gulantaa 5ffaa jalatti nuuf haa adabamu jechuun yaada kenneera.

Akkaataa qajeelfama kwt. 22tiin gulantaa xiqqaan waggaa 21 irra bu'uun gulantaa 36ffaa ta'a jechuun keewwatichi mataa isaatiin hidhaa cimaa waggaa 15 caalaa kan nama hin adabsiifne waan ta'eef gadideebi'uun gulantaa xiqqaan waggaa 15 keessatti argamu ammoo 32ffaa waan ta'eef akka ka'umsaatti kanuma manni murtii qabachuun sababoota adabbii cimsan gama himataatiin ka'an hin jiru waan ta'eef bira tarruun sababa adabbii salphisuu gama himatamaatiin dhihaatan yakkichi sadarkaa yaaliitti hafuufii himtamaan kuusa yakkaa qabaachuu dhabuun isaa kwt. 82(1) (a) fi 86 jalatti gulantaa lama hir'isuun gulantaa 30ffaa jalatti s/y kwt. 90(2) hidha cimaa waggaa 12 fi qarshii 7000 ta'uun akka adabamu jechuun sagalee tokkoon murteesserra.

### **Gaaffii Marii**

1. Dhimma armaan olii kana irratti yaada adabbii abbaa alangaa kana akkamiin ilaaltu?
2. Haala sababoota adabbii Manni Murtii itti fudhate kana akkamiin ilaaltu?
3. Dhimma armaan olii kana irratti Manni murtii kun keewwata 90(2) sirriitti hiikee jira?
4. Bu'uura labsii lakk.909/2007 fi qajeelfama adabbii 2/2006 tiin dhimma armaan olii kana irra deebiin murteessaa.

### **Dhimma 2<sup>ffaa</sup>**

Dhimma mana M/M/O/G/H/Bahaatti L/G 32041 irratti dhihaate tokkoon A/Alangaa godinichaa himannoo himatamaa Abdii Abduljaliil irratti dhiheeseen s/y kwt. 27 (1) fi 598(1) bira darbuudhaan gaafa guyyaa 13/6/2007 guyyaa irraa toora sa'aattii 6 yoo ta'u Aanaa Baddannoo magaalaa Seentoori ganda 01 keessatti himanna keessatti miidhamaa Mahaaruf Mohaammada Hasan jedhamu, himanna lammaaffaa keessaatti miidhamaa Ahimad Umar jedhamu himanna sadaffaa keessatti miidhamaa Turee Adam Ibroo jedhamu Himanna afurfaa keessatti midhamaa Shamsaddin Shamiil Abdallaa fi himannoo shanaffaa keessatti Mistikuum Xayib jedhaman biyya alaa sa'udii Arabiyaan isin geessee hojjeetu jechuun tokkoon tokkon miidhamtoota himannoo tokkoffaa hanga shanaffaa jiran irraa qarshii kuma sadii erga

fudhatee booda gara biyya jedhame kanaatti osoo deemaa jiranii G/H/Bahaa bulchiinsa Magaalaa Harammayyaa waan qabamee biyya alaa deemuun hafeef yakka yaalii hayyama malee namota biyya alaatti erguun himannaa shaniin himatameera.

Manni murtiis himannoo keessummeessuun ragoolee abbaa alangaa dhihaate dhagahuun s/y bara 1996 kwt. 27(1) fi 589(1) jalatti balleessadha jechuun himatamaa irratti murtii balleessummaa murteesseera.

Manni Murtii yaada adabbii bitaa mirgaa tilmaama keessa galchuun himannaa shanaanuu ilaachisee keewwata murtiin balleesummaa jalatti kennameef kan sadarkaa fi gulantaan bu'uura qajeelfama adabbii murteessuuf bahe lakkofsa 2/2006 tiin waan ta'eef firii dubbii keewwatichaa fi sadarkaa fi gulantaa ittiin bahaanii fi hamma maallaqa himatamaan gocha yakka argate raawwate irraa argate yoo ta'u,dhimma harkaa qabnu keessatti himatamaan miidhamtoota namoota shan irraa waliigala qarshii 15,000 kan fudhate ta'uun isaa kan hubachiifame waan ta'eef sadarkaa fi gulantaa yakkicha tokkoffaa gulantaa adabbii hidhaa gulantaa 21ffaa fi maallaqa sadaffaa jalatti akka kufuu qabu qajeelfamichaan agrsiifamee argama. Kanaaf himannaa 5 jalatti balleessaa kan jedhame waan ta'eef himannaa shananuu ilaachisee sadarkaa fi gulantaa adabbii hidhaa fi maallaqaa ka'umsaa kana jalatti adabbii ka'umsaaf tokkoon tokkoon himannaaf hidhaa cimaa wagga shanii fi adabbii maallaqaa qarshii 200 qabanneerra. Inni kun akkaataa kwt. s/y kwt. 184(2) fi qajeelfama adabbii 2/226 kwt. 22(1)(a) tiin yoo walitti ida'amu hidhaa cimaa wagga 25 fi adabbii maallaqaa qarshii 1000 ta'a. Haa ta'u malee keewwatni murtiin balleesumma jalatti kenname adabbii olaanaa adabsiisu hidhaa cimaa wagga 10 kan hin caalle ta'uu kan ibsu waan ta'eef akkaataa qajeelfama adabbii kwt. 22(1) (a) hima lammaffaatiin ida'amni argame adabbii olaanaa keewwatichi kaa'uun ol ta'uu akka hin qabne fi adabamuu akka hin qabne ibsa waan ta'eef adabbii olaanaa hidhaa wagga kudhanii qabameera. Hidhaan cimaa wagga 10 immoo gulantaa adabbii gadi aanaa 27ffaa jalatti kan argamu waan ta'eef isa kana irra dhaabbannee sababoota waliigalaa adabbii cimsanii fi salphisian yoo ilaallu sababni adabbii cimsu kan hin kaane waan ta'eef gulantaan hin jijiiramne. Sababa adabbii salphisuu tokko kuusaa galmee yakkaa kan hin qabne ta'uu isaa akkaataa seera yakkaa kwt. 82(1)(a) tiin himatamaan abbaa maatii hedduu, kan hubannoo gahaa hin qabnee fi gochichis sadarkaa yaalii irratti hafe akkaataa seera yakkaa kwt. 86tiin akka sababa addaa adabbii salphisuutti qabachuun kan adabbii salphisuuf waan ta'eef akkaataa qajeelfama adabbii kwt. 23(4) gulantaa sababoota adabbii salphisian sadii hir'isuudhaan gulantaa adabbii hidhaa 24 jalatti kan ammaan duraa

dhimmi hidhame yoo jiraate shallagameefii hidhaa cimaa waggaa lamaa fi ji'a jaha fi adabbii maallaqaa akkaata kwt. 90(2) tiin dandeeti kanfaluu himatamaa ilaalcha keessa galchuun adabbii maallaqaa qarshii 100 haa adabamu jechuun kenneera.

### **Gaaffii Marii**

Bu'uura labsii lakk.909/2007 fi qajeelfama adabbii 2/2006 tiin dhimma armaan olii kana irra deebiin murteessaa.

### **Dhimma 3<sup>ffaa</sup>**

Dhimma M/M/O/G/Addaa Adaamaatti L/G 21522 ta'e irratti dhihaatee gaafa 17/2/2008 murtii argate tokko irratti A/alangaa himannoo himatamaa Kindaayee Yiimar jedhamu s/y kwt. 27(1) fi 598(1) irra darbuun himanna daddabalamaa afuriin (4) yaalii seeraan ala nama godaansuun himatamee, himatamaa Yiimar Idiris ammoo seerummaa armaan olii kan bira darbuun himanna daddabalamaa lamaan (2) himatameera. Ragooliin A/Alangaas bu'uruma himannoo kanaan himatamtoota lamaanuu irratti mirkaneessaniiru. Himatamtoonis ragaa ittisaa nama lama fidatanii ijoo qabsiifatanii kan ragsiisan yoo ta'u illee himannoo irraa ittisuun kan hin dandeenye waan ta'eef himatamtooni lamaanuu himanna daddabalamaa hunda jalatti balleessaa jedhamaniiru.

Manni Murtii adabbii xiinxalee yommuu murteessu himatamaa tokkoffaa gulantaa torbaffaa kan hidhaa fi gulantaa 3ffaa kan maallaqaa, himatamaa lammaffaa gulantaa 11ffaa kan hidhaa gulantaa 7ffaa kan maallaqaa adabbii ka'umsaatiin qabateerra. Sababa adabbii cimsu bu'ura seeraa qabu gama A/Alangaatiin ka'e hin jiru. Sababiin adabbii salphisu himatamtootaa riikoordiin yakkaa dhihaate kan hin jirre ta'uu, hanga humna isaanii maatii kan gargaaran ta'uu, barumsaa fi muuxannoo jirenyaa hawwaasummaa gahaa kan hin qabne waan ta'eef, umuriin isaaniis sadarkaa dargaggummaa irra kan jiru waan ta'eef bu'uura s/y kwt. 86'n akka ka'umsaatti sababoota adabbii salphisian afur waan ta'aniif gulantaa ka'umsaa irraa hir'isee jira. Dabalataan manni murtii umuriin himatamaa tokkoffaa waggaa 18 gadi waan ta'eef jechuunis waggaa 17 haala raawwii yakkichaa yoo ilaallu hammeenyummaa kan hin qabnee fi miidhaa miidhamtoota irra gahe kan jedhamu waan hin jirreef himatamaan kun adabbii hidhaa irratti raawwatamuu baatus ni barata yaada jedhu fudhachuun bu'uura s/y kwt. 56(2) paraagiraafii 2ffaatiin adabbii balleesitoota dargaggeeyyiif kaa'ame bu'uura s/y kwt. 167tiin qarshii 1000 adabbii dabalataa kan maallaqaa qarshii 500 waliigala qarshii 1500 akka adabamu yoo jedhuu himatamaa lammaffaan gulantaa 7ffaa kan hidhaa fi gulantaa 3ffaa kan maallaqaa jala hidhaa

waggaa tokkoo fi qarshii 1500 gaafa harki isaa qabame irraa eegalee shallagamuun akka adabamu jechuun bu'uura s/y kwt. 149(5) tiin murteesseera.

### **Gaaffii marii**

1. Akkaataa manni murtii kun dhimma armaan olii keessatti ka'umsa adabbii himannaa daddabalama dhihaate itti qabate irratti mari'adha?
2. Manni murtii kun xiinxala adabbii keessatti "... miidhaa gochi isaanii kun miidhamtoota irratti geessises hin jiru..." jedhu kana akkamitti ilaaltuu?
3. Manni murtii kun adabbii himatamaa tokkoffaa irratti himannaa daddabalama afuriin himatame umuriin yaada keessa galchuun adabbii inni kenne kallattii qajeeltowwan adabbii s/y keessa jiraniin xiinxala?
4. Dhimma armaan olii kana keessatti yaadi adabbii salphisuu addaa bu'uura seera yakkaa kwt. 86tiin ka'u maalfa'ii? Kan manni murtii kaasehoo akkamitti ilaaltuu?
5. Bu'uura labsii lakk. 909/2007 tiin adabbii isaa irra deebi'aatii murteessaa?

# **Wabiiwwan**

## Seerota

1. UN. (2000b). General Provisions: Article 3 (a), Use of Terms, UN. Protocol against the smuggling of migrants by land, sea and air, supplementing the UN convention against transitional crime, by UN general assembly.
  2. Heera mootummaa Federaalaa
  3. Seera yakkaa, 1996,
  4. Labsii Namaan Daldaluu Fi Godaantota Seeraan Ala Daangaa Cesisuu lakk. 909/2007
  5. Protocol against Migrant Smuggling, (United Nations Convention against Transnational Organized Crime.)
  6. Labsii Aangoo fi gahee Hojii Qaamalee Raawwachiiftuu Mootummaa Federaalaa Murteessuuf
  7. UDHR Art-11, ICCPR Art. 15(2), ECHR Art-7(1) fi HMRDFI Art-22
  8. ICCPR Art.7, CATCIDTP Art.5 & ECHR Art-3 fi HMRDFI kew-20
  9. Qajeelfama adabbii 2/2006
  10. Imaammata sirna haqa yakkaa, 2003.
  11. The principle of noncriminalization of the behavior of the victim of trafficking has been articulated in the United Nations Mission in Kosovo's (UNMIK) Regulation No 2001/4, On the Prohibition of Trafficking in Persons in Kosovo.

## Moojuloota



## Kitaabotaa fi barreeffamoota addaa addaa

1. Groskop, V. (2008). 'Not for sale.' In New Statesman (2008). Bobby and Barack. 2 June 2008 Edition: Volume 137. Number. 4899
2. Developments Special Report, "Everywhere in Chains", Developments, Department for International Development, No. 37, 2007, DFID, UK.
3. IOM, (2008). Fact sheet: counter Trafficking Activities in Ethiopia. Addis Ababa: IOM Addis Ababa Liaison Office.
4. Trafficking in persons overseas for labor purposes, the case of Ethiopian domestic workers, Research conducted by: play Therapy Africa Ltd, Edited by: Animaw Anteneh, 2011.
5. AGRINET (2003). Assessment of the magnitude of women and children trafficked within and outside Ethiopia: In Country trafficking. Unpublished document, working paper, Addis Ababa, Ethiopia.
6. The Crime of Human Trafficking: Law Enforcement Guide to Identification and Investigation, ([www.theicp.org/research/VAWPoliceResponse.html](http://www.theicp.org/research/VAWPoliceResponse.html))
7. Kristina Touzenis, Trafficking in Human Beings Human Rights and Transnational Criminal Law, Developments in Law and Practices Kristina Touzenis, UNESCO 2010.
8. Anne Gallagher, Trafficking, smuggling and human right: tricks and treaties, Human Rights Quarterly, Vol 23, 2001.
9. Kerry Murphy Healey, Victim and Witness Intimidation: New Developments and Emerging Responses, 1995.
10. Criminal Liability of Corporations Comparative Jurisprudence, Anca Iulia Pop, Submitted in partial fulfillment of the requirements of the King Scholar Program Michigan State University College of Law under the direction of Professor Adam Candeub Spring, 2006.
11. Corporate culture as a basis for the criminal liability of corporations, prepared by Allens Arthur Robinson for the United Nations Special Representative of the Secretary-General on Human Rights and Business.
12. Black's law Dictionary, 6<sup>th</sup> ed.
13. Anne Gallagher, Trafficking, smuggling and human rights: tricks and treaties.
14. TULANE J. OF INT'L & COMP. LAW, [Vol. 14:1, Incorporating the Five Basic Elements of a Model Anti trafficking in Persons Legislation in Domestic Laws: From the United Nations Protocol to the European Convention, by Mohamed Y. Mattar.

## **Dhimmoota**

### **Boqonnaa tokkoffaa**

1. Kan kalaqame (hypothetical)
2. Kan kalaqame (hypothetical)
3. Abbaan Alangaa vs Mahaammad-Nuur Adam M/M/O/G/Addaa Adaamaa Lakk. galmees mana murtii 166/2004.
4. A/Alangaa vs Nafiisaa Sharmooloo, M/M/O/G/A/Adaamaa, L/G 628/2003.
5. A/Alangaa vs Tigisti Amaraa, M/M/O/G/A/Adaamaa, L/G 524/2005.
6. A/Alangaa vs Biniyaam Mallasaa (n-2), M/M/O/G/A/Adaamaa, L/G 538/2005.

### **Boqonnaa Lammaaffaa**

1. Kan kalaqame (hypothetical)
2. A/A vs Maskaram Yooseef, Mana Murtii Godina Addaa Adaamaaa, L/G 20171, bara 2007.
3. A/Alangaa vs Jamaal Abiyyuufaa (n-2), Mana Murtii Aanaa Adaamaatti L/G/M/M 88723, bara 2007.
4. A/Alangaa vs Awwal Ibbraahim, M/M/O/G/Harargee Bahaa, L/G 31165/2007
5. Kan kalaqame (hypothetical)
6. Abbaa Alangaa vs Jamaal Kadir, Mana Murtii Godina Addaa Adaamaatti lakk.galmee Mana Murtii 19508
7. Abbaa Alangaa vs Saadiq Ahmad, Mana Murtii Godina Harargee Lixaa, Lakk.galmee Mana Murtii.31989/2007
8. Kan kalaqame (hypothetical)
9. A/Alangaa vs Musxafaa Kadir, Mana Murtii O/G/A/Adaamaaa, L/G 20620/2008.

### **Boqonnaa sadaffaa**

1. A/Alangaa vs Alamuu Badhaasoo, Mana Murtii O/G/A/Adaamaaa, L/G 18936/2006.
2. A/Alangaa vs Siisay Taakkalaa, M/Murtii Olaanaa G/A/Adaamaaa, L/G 20512.
3. A/Alangaa vs Jamaal Kadir M/Murtii Olaanaa G/Addaa L/G 19508/2007.
4. A/Alangaa vs Alamuu Badhaasoo, M/M/O/G/Addaa Adaamaaa, L/G 18936/2006.
5. A/Alangaa vs Shukurii Abdalaa, M/M/G/H/Bahaa, L/G 30379/2006.

### **Boqonnaa afuraffaa**

1. A/ alangaa vs Hasan Ahimad Kimoo, Mana Murtii Olaanaa Godina Harargee Baahti Lakk.Galmee 31739/2007.
2. A/Alangaa vs Abdii Abduljaliil, M/M/O/G/H/Bahaa, L/G 32041/2007.
3. A/Alangaa vs Kindaaayee Yimar, M/M/O/G/Addaa Adaamaatti, L/G 21522.